

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

**Případný vstup Turecka do Evropské unie – politické
a ekonomické aspekty**

Dagmar Tomešová

© 2021 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Dagmar Tomešová, DiS.

Hospodářská politika a správa
Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Případný vstup Turecka do Evropské unie – politické a ekonomické aspekty

Název anglicky

The possible entry of Turkey into the European Union – political and economic aspects

Cíle práce

Cílem této diplomové práce je posoudit případné možnosti dalšího rozšíření Evropské unie směrem na východ, konkrétně přistoupení kandidátské země – Turecka. Hlavním cílem práce je analýza připravenosti Turecka, a to na základě zhodnocení politických a ekonomických aspektů případného vstupu Turecka do EU. Dílčí cíl práce bude zaměřen na plnění ekonomických kritérií Tureckem.

Metodika

Práce bude rozdělena na tři hlavní části. První bude literární rešerše, kde se studentka pomocí analýzy dostupných dokumentů a literatury seznamuje s problematikou daného tématu. Především vysvětlí základní pojmy týkající se deskripce problematiky Evropské unie a integrace Turecka. Hlavním pramenem bude odborná literatura, popřípadě odborné časopisy a periodika. Druhá část bude analytická. Praktická část bude zaměřená na analýzu plnění kodaňských kritérií Tureckem, analýzu dopadů případného přijetí Turecka jako nové členské země Evropské unie. Řešena bude politická a především ekonomická rovina. Výstupem bude zhodnocení ekonomických dopadů na rozpočet EU a komparace předpokládaných změn v souvislosti s případným Brexitem. Závěrečná část bude obsahovat formulace výsledků práce a případné návrhy a doporučení.

Doporučený rozsah práce

60 – 90 stran

Klíčová slova

Turecko, Evropská unie, evropská integrace, Maastrichtská konvergenční kritéria, rozpočet EU.

Doporučené zdroje informací

- BALDWIN, R E. – WYPLOSZ, C. – ŠAROCH, S. *Ekonomie evropské integrace*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4568-8.
- FIALA, Petr, Ondřej KRUTÍLEK a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 3., aktualizované, rozšířené a doplněné vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2018, 990 s. ISBN 978-80-7325-450-6.
- JANÁČEK, Kamil a Stanislava JANÁČKOVÁ. *Ekonomický úpadek Evropy*. Praha: Institut Václava Klause, 2017, 112 s. Publikace, č. 37/2017. ISBN 978-80-7542-035-0.
- KÖNIG, P. *Rozpočet a politiky Evropské unie : příležitost pro změnu*. V Praze: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-011-9.
- KUNEŠOVÁ, H. *Světová ekonomika : nové jevy a perspektivy*. V Praze: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-502-2.
- LACINA, L. – RUSEK, A. *Evropská unie : trendy, příležitosti, rizika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-077-2.
- ŠMEJKAL, Václav, Olga FRANCOVÁ, Michael KOHAJDA, et al. *Evropská unie po brexitu: právně-institucionální budoucnost evropské integrace*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, xvi, 223. Právní monografie. ISBN 978-80-7598-098-4.
- TICHÝ, L. *Dokumenty ke studiu evropského práva*. 3., přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006, 910 s. ISBN 80-7201-573-7.
- Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva. Editor Lucie TUNKROVÁ, editor Pavel ŠARADÍN. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, 153 s. ISBN 978-80-244-1875-9.
- TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-631-8.
-

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Jiří Čermák, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 27. 2. 2019

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 1. 3. 2019

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 30. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „**Případný vstup Turecka do Evropské unie – politické a ekonomické aspekty**“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou v práci citovány a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 3. 2021

Dagmar Tomešová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Jiřímu Čermákovi Ph.D., za odborné vedení, cenné rady, vstřícnost, zájem, připomínky a čas, který mi věnoval při vypracování této diplomové práce.

Případný vstup Turecka do Evropské unie – politické a ekonomické aspekty

Abstrakt

Práce s názvem „Případný vstup Turecka do Evropské unie – politické a ekonomické aspekty“ je zaměřena na další eventuální rozšíření Evropské unie na východ, o Turecko. Cílem práce je analyzovat a zhodnotit připravenost této země ve smyslu připravenosti dle nastavených kodaňských i maastrichtských kritérií. Dalším porovnávaným aspektem případného připojení Turecka k EU je vliv brexitu na tento krok ve smyslu změny příjmové i výdajové stránky rozpočtu Evropské unie i změny rozložení sil v Evropském parlamentu.

Práce má dvě části – v teoretické části je představena problematika vzniku Evropské unie a problematika nastavení pravidel pro její rozšiřování. Spolu s tím je řešena i teoretická rovina absorpční kapacity Evropské unie. Druhá část práce pak na základě statistických dat a dalších informací analyzuje samotnou schopnost Turecka splnit kodaňská i maastrichtská kritéria, řeší změny v rozložení sil v Evropském parlamentu a rovněž kvantifikuje možnost rozpočtových změn a změn v politice strukturálních fondů.

Závěr práce zhodnocuje případný vstup Turecka do EU. Aktuální situace spíše napovídá, že Turecko v nejbližší době za nového člena EU přijato nebude. To je způsobeno jednak jeho neplněním konvergenčních kritérií, jednak jeho problémy pramenícími z nerespektování lidských práv, odklonem od demokratického pojetí země, ale i nevyřešením kyperské otázky.

Analýza připravenosti Turecka ke vstupu do EU ukázala, že Turecko jako takové v tuto dobu neplní konvergenční kritéria pro vstup do EU – spekulace o jeho případném přistoupení jsou tedy dlouhodobou otázkou. Problémy Turecka zatím nemohou vyvážit případné přínosy, které by pro EU mohla tato země mít.

Klíčová slova: Absorpční kapacita, analýza, brexit, Evropská unie, Evropský parlament, kodaňská kritéria, maastrichtská kritéria, rozpočet, rozšíření EU, strukturální fondy, Turecko.

The possible entry of Turkey into the European Union – political and economy aspects

Abstract

The work entitled “The possible accession of Turkey to the European Union – political and economic aspects” is focused on the potential further enlargement of the European Union to the east by Turkey. The paper aims to analyze and assess the preparedness of this country in terms of readiness according to the rules set by Copenhagen and Maastricht criteria. Another facet for the evaluation of the possible accession of Turkey to the EU is the influence of Brexit on this step in terms of changing the revenue and expenditure aspect of the European Union budget and shifting the distribution of power in the European Parliament.

The thesis involves two parts – the theoretical part describes the issue of the European Union and the question of setting rules for its expansion. All at once, the theoretical level of the absorption capacity of the European Union is addressed, too.

The second part analyzes the very ability of Turkey to meet the Copenhagen and Maastricht criteria on the basis of statistical data and additional information. Moreover, it addresses changes in the distribution of power in the European Parliament and quantifies the possibility of budgetary changes and swings in structural funds policy.

The conclusion of the thesis assesses the possible accession of Turkey to the EU. The current situation rather suggests that Turkey will not be accepted as a new member of the EU in the near future. On the one hand, this is due to its failure to meet the convergence criteria, on the other hand, because of Turkey's problems stemming from non-respect for human rights, a shift away from the country's democratic conception, but also the failure to resolve the Cyprus issue.

An analysis of Turkey's readiness to join the EU has shown that Turkey as such does not currently meet the convergence criteria for EU accession - speculation about its possible accession is hence a long-standing issue. Turkey's problems cannot yet be offset by the potential benefits it could bring to the EU.

Keywords: Absorption capacity, analysis, brexit, European Union, European Parliament, Copenhagen criteria, Maastricht criteria, budget, EU enlargement, structural funds, Turkey.

Obsah

1	Úvod	14
2	Cíl práce a metodika	15
2.1	Cíl práce	15
2.2	Metodika práce	15
3	Evropská unie	18
3.1	Historie vzniku Evropské unie	18
3.2	Jednotná měnová unie	21
3.3	Rozpočet Evropské unie	24
4	Maastrichtská konvergenční kritéria	28
5	Kodaňská kritéria	35
6	Integrační kapacita EU	38
6.1	Předpoklady dopadu přijetí nových členů	40
6.2	Předpoklady dopadu vystoupení stávajících členů	42
7	Praktická část	45
7.1	Turecko	45
7.2	Základní popis	48
7.3	Analýza plnění kodaňských kritérií	50
7.3.1	Politická kritéria	50
7.3.2	Ekonomická kritéria	52
7.3.3	Zajištění fungujícího tržního hospodářství	55
7.4	Analýza plnění konvergenčních kritérií	56
7.4.1	Kritérium cenové stability	57
7.4.2	Kritérium dlouhodobě udržitelného stavu veřejných financí	60
7.4.3	Kritérium stability kurzu měny	62
7.4.4	Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb	63
8	Analýza dopadu případného přijetí Turecka jako nové členské země Evropské unie	67

8.1	Dopady na rozpočet EU	68
8.2	Komparace předpokládaných změn v souvislosti s případným brexitem.....	70
8.2.1	Změna rozložení sil v Evropském parlamentu	73
8.2.2	Cambridge compromise	76
9	Závěr	98
10	Seznam použitých zdrojů	100

Seznam obrázků

Obrázek 1: Rozpočet EU	25
Obrázek 2: Rozpočet EU (2017).....	26
Obrázek 3: Reálné HDP (2007–2017)	41
Obrázek 4: Předpokládané dopady brexitu na HDP	44
Obrázek 5: Turecko – podnikatelské prostředí	55
Obrázek 6: Vývoj HICP EU a Turecka (2007–2018).....	58
Obrázek 7: Plnění konvergenčních kritérií Tureckem – cenová stabilita (2007–2018)	59
Obrázek 8: Přepočet rozdílu míry inflace Turecka a výběru EU (2007–2018).....	59
Obrázek 9: Strukturální saldo veřejných financí Turecka (2007–2017).....	61
Obrázek 10: Hrubý dluh veřejné správy Turecka (2007–2017)	61
Obrázek 11: Referenční směnný kurz eura a turecké liry (2009–2019).....	63
Obrázek 12: Vážené úrokové sazby pro vklady – Turecko	64
Obrázek 13: Dlouhodobá úroková míra vládních dluhopisů (2010–2018)	65
Obrázek 14: Výnosy dlouhodobých státních dluhopisů, průměr EU (28 zemí).....	65
Obrázek 15: HDP Turecka a EU (v EUR na obyvatele).....	67
Obrázek 16: HDP Turecka a EU (v milionech eur).....	68
Obrázek 17: Počet europoslanců za jednotlivé země se změnou po vystoupení Spojeného království z EU	76

Seznam tabulek

Tabulka 1: Závěrečná fáze realizace hospodářské a měnové unie	23
Tabulka 2: Výhody a nevýhody fungování jednotné měny	30
Tabulka 3: HDP na obyvatele v paritě kupní síly vybraných zemí (2010–2017).....	40
Tabulka 4: Vývoj makroekonomických ukazatelů Turecka (2014–2018)	50
Tabulka 5: Přepočet plateb Turecka do rozpočtu EU, pokud by Turecko bylo členem EU	69
Tabulka 6: Odhady plateb do rozpočtu EU	72
Tabulka 7: Alokace strukturálních fondů V4 a Turecka k dalším údajům o zemích	73
Tabulka 8: Počet křesel v EP před a po brexitu	78
Tabulka 9: Cambridge compromise (před brexitem), 28 členských států, 751 křesel.....	79
Tabulka 10: Cambridge compromise a stav poslaneckých křesel (před brexitem), 751 křesel, 28 členských států	81
Tabulka 11: Poměr reprezentace (před brexitem), 751 křesel, 28 členských států	82
Tabulka 12: Cambridge compromise (po brexitu), 27 členských států, 705 křesel.....	83
Tabulka 13: Rozdíl – Cambridge compromise a stav po brexitu, 27 členských států, 705 křesel.....	84
Tabulka 14: Poměr reprezentace Cambridge compromise po brexitu, 27 členských států .	85
Tabulka 15: Cambridge compromise s Tureckem, 751 křesel, 28 členských států.....	86
Tabulka 16: Rozdíl – Cambridge compromise s Tureckem a stav poslaneckých křesel před odchodem VB, 751 křesel, 28 členských států	87
Tabulka 17: Poměr reprezentace s Tureckem a před odchodem VB.....	89
Tabulka 18: Cambridge compromise s Tureckem – navýšení počtu křesel na 801, členských států 28	91
Tabulka 19: Cambridge compromise s Tureckem – rozdíl v porovnání se současným stavem	92
Tabulka 20: Současný podíl reprezentace země/poslance	94
Tabulka 21: Podíl reprezentace s Tureckem, výpočet křesel dle podílu země na obyvatele EU	95

Seznam použitých zkratk

BREXIT	Vystoupení Spojeného království z Evropské unie
CEPS	Centrum pro výzkum evropských politik
ČR	Česká republika
ECB	Evropská centrální banka
ECU	Evropská měnová jednotka (předchůdce eura)
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropské společenství
ESBC	Evropský systém centrálních bank
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
EUR	Kód měny euro
HDP	Hrubý domácí produkt
HMU	Hospodářská a měnová unie
HNP	Hrubý národní produkt
VB	Velká Británie

1 Úvod

Turecko je zemí, kterou u nás v poslední době poměrně často zmiňuje tisk i televizní zpravodajství. Běžný občan České republiky ji ale může vnímat rozporuplně. Jednak se jedná o zemi, kterou zná a kterou rád navštívuje v rámci volby své letní dovolené, zároveň ale o zemi, kterou média vykreslují poměrně kontroverzně, především díky politickému vedení státu – v čele s prezidentem Turecka, jímž je aktuálně Recep Tayyip Erdoğan. Ze svých návštěv této země pak může běžný občan nabýt dojmu, že se jedná o tradiční evropskou dovolenkovou destinaci (a to přesto, že obvyklá turistická letoviska leží v asijské části země) a že tedy skutečnost, že Turecko zatím není právoplatným členem Evropské unie, je jen jistou formou administrativních průtahů.

Celá problematika přistoupení Turecka do Evropské unie je však mnohem komplikovanější než se na první letmý pohled může zdát, což může mimo jiné doložit i fakt, že Turecko se ucházelo o spolupráci s tehdejším Evropským hospodářským společenstvím již v roce 1959 a v roce 1987 podalo Turecko žádost o plné členství v budoucí EU. Vzhledem k tomu, že od té doby uplynulo více než třicet let, je zřejmé, že je otázka přistoupení Turecka velmi složitá. I laik může bez pochyb určit, že problematika bude jednak otázka Kypru, jednak otázka dodržování lidských práv. V kontextu aktuálního dění pak ovšem vyvstává otázka, zda případný brexit, a s ním přicházející nové rozdělení sil a zájmů uvnitř unie, nebude znamenat změnu chování zemí uvnitř Evropské unie a zda nebudou sílit zájmy o další rozšíření uskupení.

Z těchto důvodů lze považovat celou problematiku případného přistoupení Turecka do EU za velmi zajímavou, a proto je jí věnována tato práce, která je zaměřena na podrobnější rozbor tematiky, především se pak zaměřuje na ekonomickou a rozpočtovou problematiku dopadu vstupu Turecka do Evropské unie.

2 Cíl práce a metodika

V této kapitole bude stanoven hlavní cíl, dílčí cíle a metodika této diplomové práce.

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem práce je analýza a zhodnocení připravenosti Turecka, jako kandidátské země, v případě dalšího rozšíření Evropské unie. Hlavní cíl je zaměřen na plnění kodaňských a především konvergenčních kritérií Tureckem, které jsou podmínkou členství v EU. Dílčí cíle primárně zahrnují ekonomický sektor, ale nejsou opomenuty ani případné politické dopady.

Dílčí cíle jsou rozčleněny následovně:

- a) zhodnocení integrační kapacity EU a analýza předpokládaných dopadů při vstupu nových členů nebo vystoupení stávajících členů z EU;
- b) provedení propočtu a odhadu plateb do rozpočtu EU v případě přijetí Turecka jako členské země, tedy propočet při stanovení 1 % HDP příspěvku členské země do rozpočtu EU ve srovnání s ČR;
- c) změna rozložení sil v EP v komparaci s brexitem.

2.2 Metodika práce

První část diplomové práce je teoretická a primárně je zaměřena na rešerši a deskripci odborných dokumentů a literatury, které obecně charakterizují Evropskou unii jako celek a týkají se tématu diplomové práce. Druhá část diplomové práce je analytická a je zaměřena na integrační kapacitu EU, predikci možných dopadů v případě přijetí nových členů nebo jejich vystoupení z EU. Praktická část této diplomové práce zkoumá ekonomickou a rozpočtovou oblast. Primárně analyzuje kodaňská a konvergenční kritéria. Dále analyzuje možné finanční dopady na rozpočet EU, predikuje výši možných příspěvků Turecka a dopad na evropský rozpočet v souvislosti s brexitem. V závěru praktické části je řešena i politická otázka, rozložení sil v Evropském parlamentu při případném vstupu Turecka a odchodu Spojeného království.

Metody použité pro tuto diplomovou práci jsou v teoretické části založeny na analýze dokumentů, prostudování odborné literatury a deskripci kapitol, které jsou zaměřeny na Evropskou unii, její historii, integrační kapacitu a rozpočet EU.

Úvod teoretické části je věnován deskripci základních informací o Turecku, vzniku této země jako moderního státu a rovněž popisu jeho základních charakteristik jak geografických, tak ekonomických. Analýza dat se týká kapitol věnovaných plnění kodaňských kritérií a maastrichtských konvergenčních kritérií. Jsou využívána statistická data cenové stability, indexu spotřebitelských cen, míry inflace, strukturálního salda veřejných financí, hrubého dluhu veřejné správy, směnného kurzu, úrokových sazeb vkladů, úrokové míry státních dluhopisů, HDP na obyvatele a zprávy čerpané jak z oficiálních zdrojů Evropské unie, tak ze zdrojů významných institucí, jako je například Amnesty International či ČTK, ČNB, ECB, ratingová agentura Moody's Investors Service, World Bank, Eurostat, Mezinárodní měnový fond, Turecká centrální banka, agentura Reuters a Společnost CEIC. V závěru daných kapitol je realizována komparace zjištěných informací se stanovenými kritérii, jejichž splnění je nezbytné pro vstup do EU.

Metodologií v praktické části je analýza dat s následnou syntézou kapitol, které jsou zaměřeny na plnění kodaňských a maastrichtských konvergenčních kritérií. Dále je využita komparace a dedukce případných změn rozpočtu EU v souvislosti s odchodem Spojeného království a případného přijetí Turecka do EU. Metoda komparace je využita v kapitole, která se věnuje možným změnám a dopadům na rozložení sil v Evropském parlamentu při využití různých modelových situací s následným vyhodnocením nejvhodnějšího a optimálního modelu. Výpočet rozdělení sil v Evropském parlamentu je predikována na základě stávajícího poměrového systému vázaného i k počtu obyvatel a v souvislosti s ostatními členskými státy.

Analýzy dopadu případného přijetí Turecka do EU jsou v samostatné kapitole vždy založeny na metodice výpočtů, která vychází ze současného nastavení fungování jednotlivých aspektů Evropské unie.

Metoda výpočtu odhadu plateb Turecka do rozpočtu EU se zakládá na obecném tvrzení, tj. odvodu 1 % HDP členské země. Výpočet byl ověřen výší hodnot odvodů plateb do rozpočtu EU v komparaci s Českou republikou.

Výpočet přerozdělení křesel v Evropském parlamentu je modelován následovně dle Cambridge compromise (Evropský parlament, 2011).

„Metoda je formulována takto:

- a) každému členskému státu je přidělen pevný počet křesel, nazývaných základna a označených jako b ;*
- b) pro daného dělitele d přidělit členskému státu s počtem obyvatel p další kvocient p / d , jehož výsledkem je podíl sedadla $b + p / d$;*
- c) následovně se výsledek zaokrouhlí na celé číslo sedadla $[b + p / d]$;*
- d) pokud počet sedadel $[b + p / d]$ přesahuje maximální alokaci, nahradí se přípustným maximem (96 křesel);*
- e) dělitel d se upraví takovým způsobem, aby se součet čísel křesel všech členských států rovnal dané velikosti EP“ (Grimmett, 2011).*

3 Evropská unie

Evropskou unii je možné definovat jako nadnárodní politické a ekonomické společenství, jehož cílem je zlepšit spolupráci v Evropě. Jedná se v podstatě o entitu sui generis¹, ta má jednak pravomoc mezinárodní organizace, ale také pravomoc jednotného státu. Evropská unie se skládá od posledního rozšíření (k 1. červenci 2013) z 28 evropských států, přičemž její populace čítá více než 500 milionů obyvatel, v roce 2019 však z EU vystoupí Spojené království. EU vznikla v roce 1993, a to na základě Smlouvy o Evropské unii (neboli Maastrichtské smlouvy), nahradila tak Evropské společenství (MV ČR, 2019).

Zmíněný pojem „sui generis“ přitom znamená „svého druhu či mající svérázný ráz“ (Abz, 2019). V souvislosti s Evropskou unií má tento pojem vysvětlovat jedinečné postavení Evropské unie, protože se nejedná ani o stát nebo nějakou známou formu uspořádání státu, jako je například konfederace či federace, a nejedná se ani o mezinárodní organizaci. Pojem „sui generis“ tedy odkazuje na to, že Evropská unie je zcela nový fenomén. Přesto lze říci, že se tato entita dynamicky mění, a to v rámci kvantitativního i kvalitativního hlediska, což je dáno jejím otevřeným a proměnlivým charakterem (Fiala a Pitová, 2003, s. 9). Tento charakter také dovoluje uvažovat o dalších změnách v dnes existujícím uskupení, tedy jednak o případném vstupu Turecka, jednak také o vystoupení Velké Británie.

Zmíněnou definici lze doplnit tím, že je Evropská unie charakterizována jako otevřený systém, přičemž jednotný vnitřní trh je postaven především na čtyřech „základních svobodách“. Jedná se o volný pohyb osob, služeb, kapitálu a zboží (Týč, 2006, s. 133).

3.1 Historie vzniku Evropské unie

Přestože cílem práce není analyzovat historii vzniku Evropské unie, nelze se historickým souvislostem zcela vyhnout, jelikož mají také vliv na podmínky přijímání nových členů a podmínky případného přistoupení k jednotné měně.

¹ Sui generis = svého druhu, mající svérázný ráz (ABZ, 2019).

Samotnou příčinu úvah o vzniku Evropské unie lze zařadit do jedné ze tří kategorií příčin evropské integrace (Kučerová, 2010, s. 9):

- Reakce na druhou světovou válku – jednak bylo nutné zabezpečit výrobu nezbytných produktů, což mezinárodní kooperace mohla zajistit, jednak se z politického hlediska nabízela cesta ekonomické spolupráce jako dobrý způsob překonání psychologických bariér mezi poraženými národy a vítězi, což mohlo být cestou ke zvýšení mezinárodního bezpečí.
- Posun v internacionalizaci ekonomik – mezinárodní dělba práce se již na konci 19. století ukázala jako efektivní a tedy lze internacionalizaci ekonomik chápat jako vyšší formu internacionalizace výroby. Tímto procesem se také odstraňují nerovnováhy v ekonomické úrovni a snahou bylo snížit disproporce mezi jednotlivými zeměmi unie i mezi jednotlivými regiony. Dalším důležitým hlediskem bylo také odstranění obchodních bariér a reakce na začínající studenou válku, ve smyslu toho, aby evropská integrace pomohla kompenzovat ztrátu trhů a zdrojů surovin.
- Obrana před silící konkurencí na mezinárodních trzích – po druhé světové válce se USA vyprofilovaly jako hospodářská velmoc. Vznik Evropské unie byl odpovědí na tento tlak, snahou vytvořit blok proti americké síle ekonomiky a vybudovat konkurenční prostředí. To vše se odehrávalo s podporou USA, jelikož i ty měly zájem na evropské soběstačnosti a odolnosti.

Historii vzniku Evropské unie lze shrnout krátce chronologicky do deseti hlavních kroků (Fontaine, 2017, s. 11):

- 1951 – je založeno Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO). To vzniká tzv. Pařížskou smlouvou, přičemž členskými a zakládajícími zeměmi jsou Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Nizozemí a Spolková republika Německo.
- 1957 – země ESUO podepisují tzv. Římské smlouvy a zakládají Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom). Cílem tohoto kroku bylo vytvořit širší společný trh mezi zakládajícími šesti státy. Ty pak mezi sebou v roce 1968 zrušily cla a zavedly společné politiky (zejména obchodní a zemědělskou).

- 1973 – přistupují další tři země (Dánsko, Irsko a Spojené království), vytváří se další společné politiky (sociální a environmentální).
- 1979 – konají se první přímé volby do Evropského parlamentu (od té doby se opakují každých 5 let).
- 1981 – přichází první středomořské rozšíření (přistupuje Řecko), později pak přistoupilo Španělsko a Portugalsko (1986).
- 1992 – vzniká jednotný evropský trh.
- 1993 – vznik Evropské unie (EU), ta je ustanovena prostřednictvím Maastrichtské smlouvy.
- 2002 – do oběhu je uvedeno euro.
- 2004 – EU má 25 členských států.
- 2009 – fungování EU mění Lisabonská smlouva (platná od roku 2009).

Dnes (počátek roku 2019) je členem Evropské unie celkem 28 států Evropy. Podle data přistoupení se jedná o následující země (Evropská unie, 2019e):

- 1958 – Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemí.
- 1973 – Dánsko, Irsko, Spojené království.
- 1981 – Řecko.
- 1986 – Portugalsko, Španělsko.
- 1995 – Finsko, Rakousko, Švédsko.
- 2004 – Česko, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko.
- 2007 – Bulharsko, Rumunsko.
- 2013 – Chorvatsko.

Kandidátskými zeměmi (tj. zeměmi, které integrují právní předpisy do svých právních ráďů) jsou Albánie, Černá Hora, Severní Makedonie, Srbsko a Turecko. Potenciálními kandidátskými zeměmi (tj. zeměmi, které teprve pracují na splnění požadavků na členství v EU) jsou Bosna a Hercegovina a Kosovo (Evropská unie, 2019a).

Je potřeba zmínit také aktuální situaci týkající se Spojeného království. 23. června 2016 hlasovali v referendu občané Spojeného království pro odchod z Evropské unie. Dne

29. března 2017 pak Spojené království oficiálně vyrozumělo Evropskou radu o tom, že chce na základě článku 50 Lisabonské smlouvy ukončit členství v EU. Spojené království je prozatím stále plnoprávným členem EU, a tak v této zemi nadále platí povinnosti a práva s členstvím spojená (Evropská unie, 2019b). Pro odchod Spojeného království z Evropské unie se vžil název BREXIT, který je složeninou názvu země (Británie) a anglického výrazu pro odchod (exit).

3.2 Jednotná měnová unie

Jednotná měnová unie není jako celek totožná s Evropskou unií. Jednotnou měnovou unií lze definovat jako souhrn zemí, které zavedly společnou měnu, euro. Zde také realizuje jednotnou měnovou politiku – za podpory centrálních bank zemí, jež euro přijaly – Evropská centrální banka (Jílek, 2013, s. 218).

Dnes je členem eurozóny celkem 19 států, které přistupovaly v různých obdobích (Euroskop, 2018a):

- v rámci zahájení procesu ustanovení Evropské centrální banky a zavedení eura v období 1. 1. 1999 až 2002 – Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko a Španělsko.
- 1. 1. 2001 – Řecko.
- 1. 1. 2007 – Slovinsko.
- 1. 1. 2008 – Malta a Kypr.
- 1. 1. 2009 – Slovensko.
- 1. 1. 2011 – Estonsko.
- 2014 – Lotyšsko.
- 2015 – Litva.

Sídlem Evropské centrální banky je německý Frankfurt nad Mohanem. Banka je zodpovědná za definování a provádění hospodářské a měnové politiky na stejných principech jako u centrálních bank jednotlivých států. Je tedy zakotvena její institucionální, osobní, funkční i finanční nezávislost. Jedním z hlavních cílů banky je, v rámci eurozóny, udržovat cenovou stabilitu. K naplnění tohoto cíle má ECB právo podle uvážení přijímat právní akty či jiné právní nástroje (stanoviska, nařízení, doporučení, rozhodnutí, také

pokyny, obecné zásady, vnitřní rozhodnutí aj.) (Euroskop, 2018a). Evropská centrální banka spolu s Evropskou komisí spolupracují rovněž na tom, aby byly rozšířeny výhody levnějších a efektivnějších plateb v rámci kontinentu. Takové výhody přináší jednotná oblast pro platby v eurech (SEPA). V praxi to znamená, že všechny platby jsou ve čtyřiatřiceti evropských zemích zpracovávány v eurech (bankovní převody, platební karty, inkasa apod.) a zcela stejným způsobem, a to bez ohledu na to, jestli k převodu dochází mezi stranami ve stejné zemi, anebo v různých zemích (Euroskop, 2018a).

Historicky lze uvést, že přestože jednotná měnová unie reálně vznikla mnohem později, její vznik lze vysledovat do sedmdesátých let dvacátého století. V roce 1969 byly na summitu v Haagu řešeny problémy spojené s hledáním nových perspektiv prohlubování integračních procesů a řešení, která by snižovala překážky stavěné propojujícím se trhům (Polouček, 2009). Na tento summit navázala Wernerova zpráva, zveřejněná v říjnu roku 1970. Tato zpráva byla ve svém obsahu velmi opatrná, jelikož byl její text kompromisem mezi dvěma protichůdnými názory. Zatímco monetaristé měli za to, že jednotná měna je základním předpokladem hospodářské integrace, ekonomisté zastávali názor, že hospodářská integrace je základem pro integraci měnovou. Proto Wernerova zpráva definovala jen tři fáze procesu integrace s tím, že časové rozvržení jednotlivých fází má být rozhodnutím politickým (Kalínská, 2010, s. 68). „*Na základě Wernerovy zprávy přijala Rada ministrů v březnu 1971 usnesení o vytvoření hospodářské a měnové unie*“ (Kalínská, 2010, s. 68). Plány na průběh však byly narušeny vývojem, zejména pádem tzv. breton-woodského systému. To mělo za následek, že Wernerův plán nebylo možné realizovat, protože tento plán počítal se systémem pevných kurzů bez flukтуаčního pásma, jenže pád breton-woodského systému znamenal zavedení plovoucích kurzů (Neumann, Žamborský a Jiránková, 2010). V roce 1972 byl problém řešen dohodou, která je nazývána jako „měnový had“. Tato dohoda určila pásmo fluktuace kurzů měn zúčastněných zemí a širší pásmo fluktuace těchto měn k americkému dolaru. Bohužel však i tato dohoda byla problematická. Byl problém udržet stanovené kurzy jednotlivých zemí ve flukтуаčním poli a problém zhoršila i devalvace dolaru (Kalínská, 2010). To vše protahovalo zavedení společné měny a měnového systému, nicméně myšlenka na jeho zavedení byla stále řešena a Velká Británie s Německem se zasadily o vznik Evropského měnového systému, který začal fungovat roku 1979 na obdobném principu flukтуаčního pásma. Tento systém předznamenal i úvahy o zřízení měnové integrace, jejíž součástí mělo být i vytvoření

Evropské měnové jednotky (angl. European Currency Unit – zkratka ECU), což byla měnová jednotka předcházející dnešnímu euru. Jeho zavedení předcházela tzv. „Delorova zpráva“, která byla sepsána roku 1991. Ta přinesla jakýsi návod na vytvoření měnové unie, který předpokládal postupné kroky k zavedení hospodářské a měnové unie ve třech fázích (Kunešová, 2006), tyto fáze jsou rozepsány v tabulce 1.

Tabulka 1: Závěrečná fáze realizace hospodářské a měnové unie

FÁZE A 1998	V průběhu fáze	<ul style="list-style-type: none"> • Posouzení plnění maastrichtských kritérií a rozhodnutí o tom, které země se stanou členy HMU • Zřízení ESBC a ECB • Zajištění kompatibility národních legislativ • Tisk bankovek a ražba mincí • Plán pro přizpůsobení bankovního a finančního sektoru
FÁZE B 1999–2001	1. leden 1999 V průběhu fáze	<ul style="list-style-type: none"> • Pevná fixace měnových kurzů zúčastněných měn vůči euru • Zavedení eura pro bezhotovostní operace • Odpovědnost za měnovou politiku přechází na ESCB • Mezibankovní, měnové, kapitálové a burzovní trhy obchodují v EUR • Bankovní a finanční instituce pokračují v přizpůsobování se jednotné měně • Přejít na euro podle vůle, ochoty a připravenosti jednotlivých ekonomických subjektů
FÁZE C 1. 1. 2002 – 30. 6. 2002	1. leden 2002 V průběhu fáze	<ul style="list-style-type: none"> • Zavedení eura v hotovostní podobě • Dokončení přechodu bankovního sektoru na jednotnou měnu • Převedení všech finančních operací na euro • Stažení bankovek národních měn • Dokončení přechodu veřejného a soukromého sektoru na jednotnou měnu

Zdroj: Lacina, 2007

Jak tabulka 1 vypovídá, součástí první fáze realizace HMU byla také konference v Maastrichtu. Zde byla přijata Maastrichtská smlouva, na jejímž základě se Evropské společenství transformovalo do Evropské unie. Pro vznik eurozóny pak bylo důležité

stanovení maastrichtských konvergenčních kritérií, tj. podmínek, které je potřeba splnit, aby se členské státy mohly účastnit projektu evropské měnové integrace (Kalínská, 2010, s. 73). Tato kritéria jsou platná dodnes, přestože jsou silně kritizována. Proto je jim podrobněji věnována kapitola 3.

3.3 Rozpočet Evropské unie

Evropská unie disponuje také vlastním rozpočtem, který dovoluje její fungování a zajišťuje chod jejích orgánů. Z rozpočtu Evropské unie jsou kupříkladu financovány výdaje, jež jsou určeny na zvýšení blahobytu jednotlivých regionů EU a také k překonání diferencí mezi těmito regiony, dále jsou to výdaje na podporu životního prostředí či zemědělství, rovněž na posílení bezpečnosti v EU a v jejím okolí. Evropská unie však není státem a její výdaje jsou proto výrazně nižší, než jsou výdaje jednotlivých zemí, které financují ze svých rozpočtů sociální politiku (tj. důchody, sociální dávky, dávky v nezaměstnanosti), zdravotnictví či zbrojení. Rovněž příjmy Evropské unie jsou v určitém smyslu specifické, a to z toho důvodu, že kromě příspěvků od členských zemí disponuje také vlastními zdroji (Euroskop, 2018b).

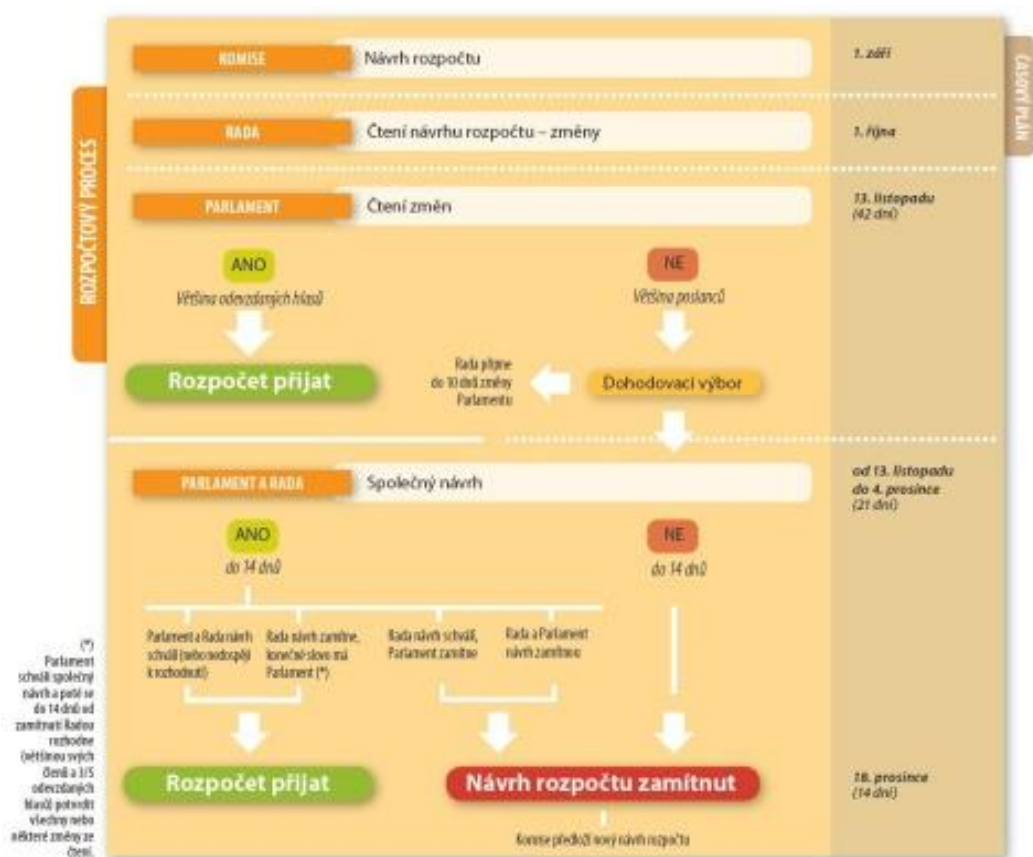
Z hlediska obsahu a zaměření této práce je relevantní zejména příjmová stránka rozpočtu EU, přesto je vhodné uvést i informace o fungování rozpočtu obecně. Evropská unie hospodaří v rámci tzv. víceletého finančního rámce. Ten je vymezen dohodou, jež stanoví na několik let dopředu závazné limity, přičemž jednotlivé roční rozpočty jsou pak schvalovány v mezích takto nastavených limitů. Tato dohoda je realizována mezi institucemi EU (Evropským parlamentem, Evropskou komisí a Radou EU). Délka finančního rámce je dnes sedm let (Euroskop, 2018b). Rozpočet je schvalován dle schématu, které přináší obrázek 1, přičemž vždy musí být sestavován jako vyrovnaný (Baldwin, 2013, s. 105).

„Výše rozpočtu je dána stropem vlastních zdrojů, který byl rozhodnutím o vlastních zdrojích z roku 2014 stanoven na 1,23 % HND EU v položkách na platby a 1,29 % HND EU v položkách na závazky. Tento strop musí být respektován při tvorbě víceletého finančního rámce (neboli finanční perspektivy) i při přijímání ročních rozpočtů“ (Euroskop, 2018b).

Rozpočet Evropské unie je přitom relativně malý, přestože v celkové částce se může jevit jako robustní. Do rozpočtu odvádějí jednotlivé země unie finance podle

poměrně složitého konceptu, zjednodušeně však lze tvrdit, že se jedná o 1 % HDP (Baldwin, 2013, s. 109) a lze v této souvislosti doplnit, že „někteří se nad tímto rovným rozdělením příspěvků pozastavují, protože zdanění je ve většině evropských států progresivní, tj. daňová sazba, kterou jedinec platí, roste s výší jeho příjmů“ (Baldwin, 2013, s. 106).

Obrázek 1: Rozpočet EU

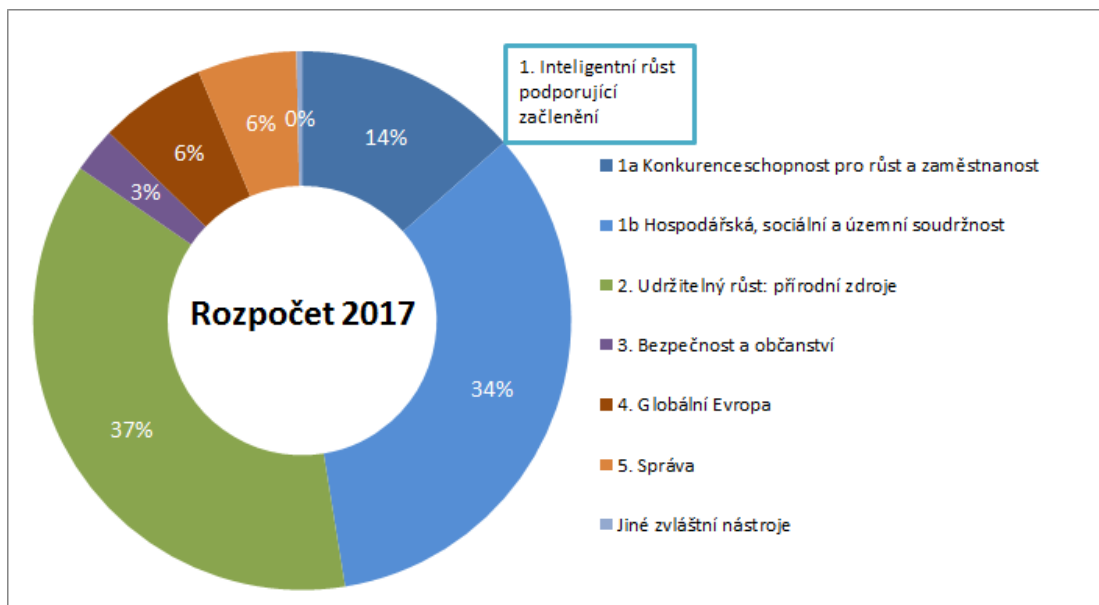
Zdroj: Euroskop, 2018b

Čerpání z rozpočtu je pak nerovnoměrné, rozdělené do několika okruhů (Euroskop, 2019a), jejichž vzájemný poměr zobrazuje obrázek 2, viz níže:

- Inteligentní růst podporující začlenění.
- Udržitelný růst: přírodní zdroje.
- Bezpečnost a občanství.
- Globální Evropa.
- Správa.

- Vyrovnávací náhrady – jedná se o dočasný mechanismus, který garantuje Chorvatsku jako novému členskému státu EU od roku 2013, aby v prvních letech finančního rámce nepřispíval do evropského rozpočtu více, než z něj přijímal.

Obrázek 2: Rozpočet EU (2017)

Zdroj: Euroskop, 2019a

Příjmy rozpočtu se v průběhu času vyvíjely, dnes jsou tvořeny čtyřmi zdroji (Euroskop, 2019b):

- Tradiční vlastní zdroje (jedná se o zemědělské dávky (tj. cla uvalená na dovoz zemědělských produktů), dávky z cukru a izoglukózy a cla z obchodu se třetími zeměmi vybraná podle společného celního tarifu).
- Podíl na dani z přidané hodnoty (DPH).
- Podíl z hrubého národního důchodu (HND) členských států.
- Ostatní (sem lze zahrnout poplatky vztahující se k fungování Evropského hospodářského prostoru, poplatky za administrativní činnost institucí, daně z příjmu zaměstnanců institucí ES, pokuty, přebytek rozpočtu z předchozího roku atd.).

Pro samotnou tvorbu rozpočtu EU platí zásady, jaké v podstatě platí pro tvorbu jakéhokoli rozpočtu, například rozpočtu státu. Odlišuje je vlastně jen zúčtovací měna, kterou je euro.

Tyto zásady lze shrnout následovně (Euroskop, 2018b):

- Zásada jednotnosti a správnosti rozpočtu – rozpočet je nástrojem, s jehož pomocí jsou každý rok stanoveny (a schváleny) veškeré příjmy a výdaje, které se považují za nezbytné pro Evropské společenství a Evropské společenství pro atomovou energii.
- Zásada ročního rozpočtu – rozpočet se schvaluje na období jednoho kalendářního roku.
- Zásada vyrovnanosti – rozpočet Evropské unie (její příjmy a výdaje) musí být vždy vyrovnané. Pokud by se stalo, že by rozpočet v daném roce skončil deficitem, musí být tento deficit v následujícím roce započítán do výdajů rozpočtu. Naopak také platí, že v případě vzniku přebytku je tento přebytek převeden do dalšího finančního období.
- Zásada obecnosti – celkové příjmy musí pokrývat celkové položky na platby. Všechny příjmy a výdaje se vykazují v plné výši bez jakýchkoli vzájemných zápočtů.
- Zásada řádného řízení – použití položek rozpočtu musí být v souladu se zásadami hospodárnosti, účinnosti a efektivity.
- Zásada zúčtovací jednotky – rozpočet se sestavuje, plní i vyúčtovává v eurech.
- Zásada specifikace – výdaje rozpočtu jsou řazeny do hlav a kapitol.
- Zásada transparentnosti – rozpočet musí být zveřejněn v Úředním věstníku Evropských společenství, a to do dvou měsíců od schválení.

Druhá (výdajová) stránka rozpočtu EU zahrnuje výdaje všech evropských institucí. Lze říci, že zdaleka největší část výdajů Evropské unie představují výdaje Evropské komise. Tyto výdaje totiž zahrnují kromě administrativních výdajů také všechny výdaje na politiky EU – tedy například jsou zde obsaženy výdaje na zemědělství a rozvoj venkova, politiku soudržnosti, vnější vztahy, výzkum, životní prostředí a další (MF ČR, 2009).

4 Maastrichtská konvergenční kritéria

Maastrichtská smlouva přinesla, z úzkého pohledu zavádění jednotné měny, jakási pravidla, podle kterých bude jednotná měna zavedena. Jednalo se tedy o jakýsi manuál, podle kterého dojde k přechodu na jednotnou měnu z jednotlivých měn národních. Kromě toho je Maastrichtská smlouva smlouvou o Evropské unii a jejím podpisem došlo k přeměně Evropského hospodářského společenství na Evropské společenství. Tato smlouva je tedy založena na Evropských společenstvích, ale zahrnuje i společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. Tyto tři základní oblasti spolupráce také bývají označovány jako první, druhý a třetí pilíř EU (Evropský parlament, 2019).

Z hlediska zavedení měnové unie znamenala Maastrichtská smlouva stanovení kritérií pro přijetí jednotné měny. Vznikla na základě kompromisu mezi ekonomy a politiky, kompromisu ekonomických hledisek a hledisek politických (Bukowski, 2006). To také dokládá fakt, že posouzení splnění těchto pravidel bylo pro zavedení eura v některých případech i velmi formální, na což měly vliv právě politické tlaky (Neumann, Žamborský a Jiránková, 2010). Politická vůle zavést společnou měnu byla podpořena situací v Evropě, ve které po znovusjednocení Německa výrazně posílila jeho měna, německá marka. Ostatní evropské země v podstatě stínovaly politiku německé centrální banky. Francie usoudila, že lepší bude společná měna, kterou případně může nějakým způsobem ovlivňovat (z míst v bankovní radě či z pozice guvernéra), než silná marka, na kterou nemá Francie žádný vliv. Ne všechny státy měly stejný názor – například Británie, která si vymohla výjimku a do eurozóny nevstoupila, se rozhodla pracovat s převahou marky (a později i eura) tím, že se více integrovala do světového měnového a finančního systému. Obdobnou výjimku nevstoupit do eurozóny si později vymohli i Dánové a Švédové. Později již museli noví členové EU v rámci vstupu akceptovat přijetí eura jako politický cíl (Fajmon a Loužek, 2007).

Kromě politických důvodů vedly k vytvoření eurozóny i důvody ekonomické. V první řadě se očekávalo, že společná měna zajistí makroekonomickou stabilitu (Janáčková, 2010). Z dalších důvodů, které bylo možné brát v úvahu, lze zmínit především snížení transakčních nákladů mezinárodního obchodu či také snížení nákladů na tisk a zachování oddělených měn nebo participace na paritě kupní síly měnové oblasti, která měla být posílena fixními měnovými kurzy a vytvořením měnové unie (Mundell, 2010).

O ekonomických důvodech mluví i další literatura (Giordano a Persaud, 2013):

- Zvýšení efektivnosti vyplývající z odstranění nejistoty směnného kurzu a transakčních nákladů.
- Zvýšení anti-inflační důvěryhodnosti. Členské státy s vyšší historickou inflací by měly být schopny si půjčovat od zemí s vyšší cenovou stabilitou.
- Systém pobídek a kontrol v rámci unie.
- Zvýšená role nové měny jako mezinárodního platidla (například role nové měny ve smyslu držení mezinárodních rezerv v této měně a podobně).
- Vytvoření mezinárodního polštáře proti šokům.

Zmiňovány jsou i případné nevýhody společné měny. Jednak je to samotný základ, přijetí společné měny, kdy se jednotlivé země vzdávají kontroly nad touto měnou a nejsou schopny ji řídit. V době přípravy zavedení společné měny existovaly obavy, že budou některé slabší země poškozeny těsným napojením na německou marku. Naopak Němci měli obavy z toho, že by inflace mohla být z partnerských zemí přenesena k nim. Obecně pak napříč zeměmi narážely úvahy o zavedení nové měny na neochotu některých osob rozloučit se s kompetencemi v makroekonomické politice. Konkrétně lze jmenovat britskou ministerskou předsedkyni Margaret Thatcherovou. V jejím případě však díky úspěchu Evropského mechanismu směnných kurzů (fungující bez britské účasti) nebylo možné nastartovaný vývoj zvrátit (Euroskop, 2018b).

Tabulka 2: Výhody a nevýhody fungování jednotné měny

Výhody	Nevýhody
Společná měna znamená nepochybně větší pokrok v evropské integraci.	Neomezený pohyb kapitálu může přinést nebezpečí ve formě přelévání zdrojů z oblastí s nižší produktivitou do oblastí, kde je produktivita vyšší.
Euro se mělo do tří let stát významným konkurentem amerického dolaru jako světová rezervní měna. (poznámka: tyto prognózy se časem sice nepotvrdily, je však možné říci, že se euro stalo široce užívanou měnou a v některých oblastech (trh obligací) je skutečně měnou nejpoužívanější).	Směnný kurz a úrokové sazby nebude možné používat jako nástroj obchodní a měnové politiky.
Euro je měnou velkého a likvidního finančního trhu, který je se svými 290 mil. obyvatel největším na světě a reprezentuje světově nejvýznamnější kulturní i ekonomickou oblast.	Přechod na euro přináší také náklady – ty jsou spojeny s adaptací na euro, včetně nákladů na přípravu managementu podniků a zaměstnanců, informovanost klientů, informační materiály, zpracování dat atd.
Společná měna přináší transparentnost a srovnatelnost cen v těchto zemích. Mezi státy odpadá kurzové riziko.	
Zrychlení a zjednodušení přeshraničních plateb v euru, které jsou v podstatě platbami vnitrostátními.	
Používání nové měny znamená také výrazné snížení řady transakčních nákladů. Počínaje snížením nákladů souvisejících s poplatky na vedení účtů, odpadnutí nákladů na poplatky za dosavadní směnárenské operace.	

Zdroj: Euroskop, 2019c

Myšlenka konvergenčních kritérií (nominální konvergence) přijatá v Evropské unii v rámci založení měnové unie je vyjádřena podmínkou dosažení specifických makroekonomických ukazatelů. Reálná konvergence znamená trvalé strukturální

přizpůsobení ekonomiky, což má za následek splnění konvergenčních kritérií a zachování dlouhodobé makroekonomické stabilizace (Bukowski, 2006).

Samotné posouzení maastrichtských kritérií provádí Evropská centrální banka a Evropská komise. Toto hodnocení je realizováno pravidelně, v dvouletých intervalech, popřípadě na požádání uchazečské země. Pro vstup do eurozóny je nezbytné, aby byla v okamžiku evaluace dodržena všechna maastrichtská kritéria současně. Hodnocena jsou čtyři ekonomická kritéria, konkrétně kritérium cenové stability, kurzové stability, udržitelnosti veřejných financí a dlouhodobých úrokových sazeb. Kromě těchto kritérií jsou dále vyhodnocovány informace o slučitelnosti národní legislativy s legislativou Evropské unie v kontrolovaných oblastech. Důraz je také kladen na respektování nezávislosti národní centrální banky, a to ve všech jejích hlediscích, tj. nezávislosti finanční, institucionální, funkční a osobní (Dědek, 2013).

Podrobněji lze maastrichtská kritéria definovat takto (Dědek, 2013):

- Kritérium cenové stability – ukazuje, že kandidátská země je schopna se obejít bez svého směnného kurzu národní měny a nepotřebuje tedy používat směnný kurz jako nástroj pro obnovování cenové konkurenceschopnosti. V rámci tohoto kritéria je vyžadováno, aby průměrná míra inflace kandidátské země nepřekračovala o více než 1,5 procentního bodu míru inflace nejvýše tří členských států, jež dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků. Za nejlepší výsledky se zpravidla počítají tři nejnižší inflace. Vylučovány však mohou být takové hodnoty, které jsou v daném makroekonomickém prostředí posouzeny jako extrémní. Hledisko cenové stability musí být dlouhodobě udržitelné, což je blíže vymezeno jako schopnost splňovat kritérium též v následujících měsících po evaluaci.
- Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb – toto kritérium posuzuje trvalost konvergence. Včasná konvergence úrokových sazeb má také předejít nárazové změně v cenách dlouhodobých dluhopisů po vstupu uchazečské země do eurozóny v důsledku trvalého odstranění kurzového rizika. Toto kritérium od uchazečské země vypožaduje, aby v průběhu jednoho roku před šetřením její průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba nepřekračovala o více než 2 procentní body úrokovou sazbu nejvýše tří členských států, které dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků. Hodnota úrokových sazeb je zjišťována u desetiletých státních dluhopisů (nebo u srovnatelných cenných papírů).

- Kritérium kurzové stability – plnění tohoto kritéria má vytvořit jistotu, že trvalá fixace směnného kurzu národní měny, s níž uchazečská země vstupuje do měnové unie, bude provedena na fundamentálně správné úrovni a nestane se zdrojem makroekonomických nerovnováh. Vývojem se však od podpisu Maastrichtské smlouvy stalo toto kritérium poměrně nejasné. Bylo totiž zformulováno v době, kdy kurzy většiny členských měn zapojených do mechanismu směnných kurzů byly udržovány uvnitř úzkých flukтуаčních pásem. Výrazné turbulence v letech 1992–1993 však toto kurzové uspořádání vážným způsobem narušily a nastávají nejasnosti, jak aplikovat původní dikci kritéria v nových podmínkách.
- Nicméně praxe od uchazečské země požaduje, aby se alespoň po dobu posledních dvou let před šetřením účastnila mechanismu ERM II a aby po tuto dobu její směnný kurz nebyl vystavován silným tlakům. Ve stejném období také uchazečská země nesmí z vlastního podnětu devalvovat centrální paritu své měny. Posuzování probíhá v rámci komplexního posouzení i celé řady pomocných ukazatelů: míry odchýlování od středního kurzu, vývoje krátkodobých úrokových diferenciálů, posuzování úlohy devizových intervencí či zohlednění mezinárodní finanční pomoci při stabilizaci měny.
- Kritérium udržitelnosti veřejných financí – toto kritérium by mělo předcházet rizikům, která mohou neudržitelné veřejné finance přinést. To je například situace, kdy vysoké rozpočtové deficity povzbuzují poptávkově taženou inflaci a vytlačují investice ze soukromého sektoru nebo kdy narůstající dluh může vyvolat krizi vládních financí, což by poškozovalo důvěryhodnost eura. Problémem však může být i fakt, že k nezodpovědnému rozpočtovému chování může vybízet samotné prostředí měnové unie, které chrání její členy před hrozbou kurzové krize.
- Konstrukce fiskálního kritéria se opírá o ustanovení Maastrichtské smlouvy, která zakazuje členským zemím EU hospodařit s nadměrnými schodky. Podmínkou naplnění kritéria udržitelnosti veřejných financí tedy je, že poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu nepřekračuje referenční hodnotu 3 %, popřípadě překračuje, ale podstatně a nepřetržitě klesá a dosahuje úrovně poblíž referenční hodnoty, nebo došlo k překročení referenční hodnoty, bylo to však pouze výjimečné a dočasné. Stejně

tak musí být poměr veřejného zadlužení k hrubému domácímu produktu do referenční hodnoty 60 %, popřípadě se k ní uspokojivým tempem blíží.

Z těchto kritérií v podstatě čerpá i fiskální úmluva, která byla mezi členy eurozóny přijata roku 2012, od 1. dubna 2014 pak platí ve všech signatářských zemích. Tato úmluva pracuje s myšlenkou, že by měly členské státy EU převzít do své národní legislativy nástroje, jež mohou unijní instituce využívat při vymáhání fiskální disciplíny. Tyto nástroje je pak nutné používat pro své rozpočtové chování (Dědek, 2014).

Konkrétně se jedná o tyto požadavky, přičemž souvislost s maastrichtskými pravidly je zřejmá (Dědek, 2014):

- Je nutné zachovávat pravidlo vyrovnaného rozpočtu, které požaduje, aby právní rámec členské země vymežil střednědobý cíl vyrovnaného či přebytkového rozpočtu, požadoval konvergenci k tomuto cíli a obsahoval korekční mechanismy při odchýlování se od tohoto cíle.
- Stejně tak je nutné dodržovat pravidlo pro snižování vládního dluhu, jehož podíl na HDP překračuje hodnotu 60 %.
- V případě porušení ustanovení dané procedury podpoří daná země opatření, která Evropská komise navrhne Evropské radě.
- Budou sdělovány emisní plány vládních dluhopisů Evropské komisi a Evropské radě.

V tomto kontextu byla přijata i možnost sankce, a to až do výše 0,1 % HDP, kterou může Evropský soudní dvůr uložit v případě, že signatářská země netransponuje do národní legislativy pravidlo vyrovnaného rozpočtu řádným způsobem (Dědek, 2014).

I dnes, roky po přistoupení k jednotné měně, nepřestávají diskuze nad jejím přínosem a vhodností jejího udržování. Je to patrné zejména v naší zemi, která je zavázána přistoupit k jednotné měně, nicméně zatím tak neučinila.

Argumenty jsou zejména ty, že se od roku 2009 začala řada zemí eurozóny dostávat do problémů se splácením svých závazků. To bylo způsobeno především tím, že po přijetí eura došlo ke zvýšení důvěryhodnosti různých subjektů na finančních trzích a to společně s poklesem úrokových sazeb vedlo k vyšší zadluženosti. Ekonomiky těchto zemí se pak staly méně konkurenceschopnými v důsledku cenových vlivů (vyšší mzdy, vyšší ceny, nezměněná produktivita práce apod.). Na tyto problémy má řada ekonomů recept v podobě

odchodu z eurozóny, zavedení vlastní měny a znovuzískání možnosti regulace vlastní měny (Jurečka, 2017).

Další kritika se zmiňuje o tom, že euro, na rozdíl od očekávání, která vyvolávalo, zpomaluje hospodářský růst a provoz společné měny je drahý. Příkladem je rok 2005, kdy ECB inkasovala z aktiv národních centrálních bank 1 757 milionů eur, vrátila jim ale jen 710 milionů. Nicméně je operováno především tím, že pokud se uvaží, že porovnáme země, které přijaly společnou měnu, a země, které ji nepřijaly, „do zavedení eura rostly obě skupiny zemí podobným tempem. Od zavedení eura rostou země, které zrušily své národní měny, zřetelně pomaleji. Patnáct let po podpisu Maastrichtské smlouvy mohou být Britové a Dánové rádi, že si uhájili možnost ponechat si vlastní měny, protože se jim to vyplatilo. Zatímco HDP eurozóny vzrostl od roku 1993 o 32 %, HDP Velké Británie a Švédska o 46 % a Dánska o 38 %. U Dánska přitom stojí za pozornost, že sice nezavedlo euro, ale kurz své měny s ním pevně svázalo. Ze srovnání výkonnosti zemí pod konstitučním rámcem Maastrichtské smlouvy vyplývá, že měnová unie nepodporuje hospodářský růst. Naopak. Zavedení eura znamenalo, že se hospodářský růst ve srovnání se zeměmi, které euro nezavedly, zpomalil“ (Fiala, 2007).

5 Kodaňská kritéria

Zatímco maastrichtská kritéria stanovují podmínky vstupu do eurozóny, kodaňská kritéria (přijata na summitu v Kodani roku 1993) definují podmínky případného přistoupení nečlenských zemí k EU. Jedná se o podmínku stability institucí, které zajišťují demokratické uspořádání a právní řád, o podmínku dodržování lidských práv včetně podmínky respektování a ochrany práv národnostních menšin (tyto podmínky jsou také označovány jako politická kritéria). Dále jsou určeny podmínky v podobě ekonomického kritéria zajištění fungujícího tržního hospodářství a schopnosti země obstát v ostré konkurenci po vstupu do EU. Posledním kritériem je podmínka převzetí veškerého právního základu EU, akceptování cílů hospodářské, měnové a politické unie (Kunešová, 2006).

Tato kritéria byla přijata vzhledem ke vzniklé politické situaci v Evropě. Před kodaňským summitem došlo v zemích východní Evropy, která byla do té doby v područí komunismu a byla orientována směrem na Rusko, k pádu totalitních režimů. Nově budované demokracie se začaly orientovat na tržní hospodářství, otevřenou ekonomiku i zemi a začaly usilovat o případný vstup do EU. To však s sebou neslo některé problémy, protože dané země měly celou řadu specifíků. Především se jednalo o země s nízkou ekonomickou výkonností a s vysokým rozdílem v cenové a mzdové úrovni oproti zemím EU. Jejich přechod k tržní ekonomice nebyl dlouhý a transformace teprve probíhaly. Vedle toho byla EU již v pokročilé fázi svého vývoje jak z hlediska společného trhu, tak z hlediska hospodářské a měnové unie (Kunešová, 2006).

Společenství tedy nejprve nabídlo postkomunistickým zemím uzavření asociačních smluv (takzvaných Evropských dohod). Ty zahrnovaly podporu obchodu a vzájemnou harmonizaci hospodářských vztahů, institucionalizaci politického dialogu, přizpůsobení práva, závazek vytvářet podmínky pro finanční, kulturní a sociální spolupráci a spolupráci při prevenci kriminality, závazek postupného vytváření zóny volného obchodu na území obou stran a rovněž vytvoření a efektivního fungování asociačních institucí. Finanční a technická podpora započatým reformním procesům pak byla poskytnuta prostřednictvím programu PHARE a financováním ze strany Evropské investiční banky (Sychra, 2002).

Kodaňská kritéria pak tuto nezávaznou podporu ze strany zemí EU definovala ve smyslu stanovení podmínek pro členství v EU a zároveň svým usnesením deklarovala

rozšíření EU jako politický cíl. „Kodaňská kritéria přinesla na jedné straně konkrétně definované předpoklady členství, které představují pro kandidátské státy základní míru jistoty v tom, že k rozšíření vůbec dojde a za jakých podmínek se tak stane, a pro EU možnost rozšiřovací proces libovolně rychle a selektivně ovlivňovat (jako v případě Slovenska nebo Turecka v oblasti politických kritérií). Na druhé straně jsou kritéria tak obsáhle definována, že je lze často libovolně interpretovat (jako v případě objektivně obtížného posouzení, kdy se hospodářství kandidátské země stává fungující tržní ekonomikou)“ (Sychra, 2002).

Je tedy zřejmé, že Evropská unie sice definuje podmínky pro možnosti svého dalšího rozšíření, zároveň si ponechává manipulační prostor pro uplatnění svých politických zájmů. To je výrazné právě ve spojení s přijetím Turecka za člena EU, protože to stále přijato za člena EU ani eurozóny nebylo, přestože o tento krok požádalo výrazně dříve než mnohé další země, které se později členy EU i staly (včetně České republiky).

Takové chování odráží fakt, že i samotné založení Evropské unie mělo svůj politický rozměr, nikoli pouze ekonomický. Výchozí myšlenkou byla skutečnost, že války byly vždy součástí Evropy a zejména ta poslední, druhá světová válka, přinesla Evropě nejméně 55 milionů obětí. Tehdy nastal čas pro uskutečnění myšlenky sjednocené Evropy, myšlenky, která se objevovala již dlouho předtím, existovala již několik století, objevovala se dokonce od dob starověkého Řecka a Říma. Tato myšlenka vzešla z politických záměrů a od politiků – evropskou myšlenku zformuloval 9. května 1950 francouzský ministr zahraničních věcí Robert Schuman. Podle něj mělo dojít k tak silnému propojení států Evropy, že by války mezi nimi již nebyly možné. Toto propojení mělo být postaveno na vazbách ekonomických, ale i dalších, které by s nimi souvisely (Euroskop, 2017).

Toto politické propojení dokládají i společné politiky, které v rámci EU můžeme nalézt. Obecně lze říci, že platí, že rozdělení pravomocí jednotlivých členských států a EU je nastaveno především vertikálně a také platí princip subsidiarity, tj. že rozhodnutí mají být přijímána na co nejnižší úrovni státní správy (nebo samosprávy). Konkrétněji, rozdělení pravomocí může probíhat jedním ze čtyř následujících způsobů (BusinessInfo, 2019a):

- V rámci oblastí tzv. výlučných kompetencí má Evropská unie de facto monopol na tvorbu pravidel. Členské země v této oblasti mohou přijímat rozhodnutí jen

s povolením EU. Konkrétně se jedná zejména o oblast zahraničního obchodu, cel, měnové politiky (pro země eurozóny) a část problematiky vnitřního trhu.

- V oblastech, které lze označit jako oblasti s tzv. sdílenými kompetencemi, mohou vydávat členské země vlastní legislativu, ovšem jen v takové situaci, kdy ještě v dané věci neexistuje společná evropská úprava, případně mohou být vydané předpisy jejím doplňkem. Jedná se o oblasti týkající se čtyř svobod vnitřního trhu, zemědělství a rybolovu, dopravy, sociální politiky, ochrany životního prostředí, hospodářské soutěže, daní, občanství Evropské unie, ochrany spotřebitele, politik na podporu hospodářské a sociální soudržnosti a vízové, přistěhovalecké a daňové politiky.
- Doplňující kompetence má pak EU v oblastech, ve kterých svou činností podporuje politiku jednotlivých členských zemí. Sem lze zařadit například hospodářskou politiku, politiku zaměstnanosti, podporu vzdělávání, vědy a výzkumu, ochranu veřejného zdraví, kulturu nebo celní spolupráci.
- Posledním způsobem rozdělení pravomocí je ponechání vlivu zcela v kompetenci jednotlivých členských zemí. Evropská unie v nich nemá právo přijímat rozhodnutí. Členské země samy rozhodují např. o systému veřejné správy, o své vnitřní organizaci, o organizaci svých bezpečnostních složek, zdravotnictví, justice, o výši mezd a podobně.

Je zjevné, že propojení zemí EU není jen ekonomické, ale i politické, a že není jednoduché vyčlenit jen ekonomickou oblast a zcela pominout politický rozměr celého uskupení, a naopak se nelze věnovat jen politice a pominout vliv ekonomický. Přestože kodaňská kritéria vymezila podmínky pro vstup zemí tzv. „východního bloku“, nejednalo se o zcela odlišný způsob přijímání nových členů, než probíhal do té doby. Dalo by se spíše říci, že došlo pouze k dílčí úpravě podmínek. *„Změna se týkala především způsobu řešení vzniklých problémů novými nástroji nebo revizí ustálených pravidel a z části také zásady o nepřipustnosti vlivu nových zemí na institucionální uspořádání. Ostatní principy klasické metody rozšiřování zůstaly v zásadě zachovány“* (Pitrová, 2003, s. 2).

6 Integrační kapacita EU

Integrační (dříve také nazývanou „absorpční“) kapacitu Evropské unie lze definovat jako schopnost přijímat nové členy (Karlás, 2009). Evropská unie je otevřeným uskupením vlastně od samého počátku své existence. „*Původní článek 237 Smlouvy o EHS plně odpovídá premise, že EHS je organizací principiálně otevřenou. Smlouva totiž jako jedinou podmínku podání žádosti o vstup uvádí „evropskou příslušnost“ žadatelské země. Tato teritoriální podmínka vycházela z politické situace v padesátých letech a ze skutečnosti, že rozšíření EHS bylo tehdy jednoznačně výhodné*“ (Pitrová, 2003, s. 1). Tuto podmínku později upravila jak Amsterodamská smlouva, tak smlouva z Kodaně vymezující „kodaňská kritéria“.

Dnes je členem Evropské unie celkem 28 států Evropy a o vstup mají zájem i další země, přičemž kandidátskými zeměmi (tj. zeměmi, které integrují právní předpisy do svých právních rádu) jsou Albánie, Černá Hora, Severní Makedonie, Srbsko a Turecko. A existují i tzv. „potenciální kandidátské země“, což jsou země, které teprve pracují na splnění požadavků na členství v EU. Těmi jsou Bosna a Hercegovina a Kosovo (Evropská unie, 2019a).

Integrační kapacita je používaným argumentem. Tvrdí, že Evropská unie nebude schopna pojmout v blízkém horizontu další členy. Problémem může být, že měřit integrační kapacitu v podstatě nelze. Jakkoli se o integrační kapacitě hovoří, nebyla zatím nikde jasně definována. Naopak studie bruselského Centra pro výzkum evropské politiky (CEPS) v podstatě uvádí, že problém integrační kapacity není skutečný. To je podpořeno v podstatě jednoduchou úvahou – Evropská unie je útwarem, který je ohromný (zahrnuje kolem půl miliardy občanů) a nelze považovat za problém pojmout dalších několik milionů a integrovat je do svého vnitřního trhu. Obvykle se jedná o relativně malé země, jejichž přistoupení má minimální dopad (Euroskop, 2009).

Obecně je další rozšiřování EU hodnoceno z několika hlavních úhlů pohledu (Euroskop, 2009):

- Migrace nových členů, ohrožení trhů práce a podobně – z tohoto úhlu pohledu lze říci, že jsou rizika integrace nových zemí, pokud jsou kupříkladu srovnány kandidátské země s jinými regiony (subsaharská Afrika nebo např. oblast Magrebu), poměrně malá. Jedná se o země s malým migračním potenciálem do Evropské unie.

Autorka práce dodává, že problém pracovní migrace byl řešen již v době přistoupení prvních zemí tzv. východního bloku do EU. Tehdy byly vyjednávány výjimky pro ochranu trhu před pracovní migrací z nových zemí a ukázalo se, že problém nebyl tak veliký, jak se očekávalo.

- Institucionální problémy – argumenty se v tomto pohledu zaměřují na schopnost EU integrovat zástupce dalších zemí do svých institucí. I tyto argumenty lze však odmítnout, protože minulost prokázala, že to možné je.
- Velikost uskupení – tento argument se týká především Turecka, v budoucnu možná i Ukrajiny. Není však zcela logický, protože problémem by mohly být i naopak velmi malé země. Navíc velikost země nefiguruje mezi formálními kritérii členství. Logiku lze spatřovat jen v obavách o váhu hlasů velké země při hlasování v Evropské radě. I tento argument však má protiargumenty. Případná pravidla hlasování poskytují dostatečné záruky, Turecko by (v případě jeho přistoupení) samo o sobě nedisponovalo blokační většinou a navíc – pokud by měly ostatní státy podezření, že se vývoj ubírá špatným směrem, kupříkladu k méně demokratickému stylu vládnutí, zůstala by zde možnost suspendování hlasovacích práv v Evropské radě.
- Nesouhlas evropského veřejného mínění – argument operující především tvrzením, že „veřejnost další rozšiřování nechce“. Nicméně celoevropské průzkumy ukazují, že to není pravda. Průzkum Eurobarometr naopak ukázal, že větší část Evropanů podporuje další rozšiřování. Podpora pro rozšiřování EU dokonce mírně stoupá – zatímco podle Eurobarometru č. 66 (prosinec 2006) podporovalo další expanzi unie 46 % občanů EU, podle Eurobarometru č. 67 (červen 2007) to bylo již 49 %, zatímco počet odpůrců klesl z 42 % na 39 %. Tento postoj však není v jednotlivých zemích shodný. Platí, že občané novějších členských zemí EU se k dalšímu rozšíření staví kladně, zatímco obyvatelé „služebně starších“ členských států jsou skeptičtější. Navíc platí souvztažnost mezi informovaností o rozšíření a jeho důsledcích a podporou rozšíření. Za předpokladu, že budou rozvinuty další informační aktivity o rozšíření EU, je možno očekávat i výraznější podporu evropského veřejného smýšlení.

6.1 Předpoklady dopadu přijetí nových členů

Přestože není přijímání nových členů jen ekonomickou otázkou, má přijetí těchto členů neoddiskutovatelný ekonomický efekt a tedy je nutné se ekonomické stránce věci věnovat. Tabulka 3 například ukazuje výkon ekonomik kandidátských zemí (a potenciální kandidátské země, což je Bosna a Hercegovina) v porovnání s výkonem celé EU (ten je považován za 100%) a také České republiky.

Je zjevné, že potenciální kandidátské země ani země kandidátské nedosahují ani poloviny (s výjimkou Turecka) výkonu EU. Je přitom nutné chápat, že některé jednotlivé země EU jsou pak ještě výkonnější, než je průměr EU. Těmito zeměmi jsou například Německo, Belgie, Dánsko, Francie, Irsko, Lucembursko atd. Přistoupení nových zemí tedy výrazně ovlivní celkový výkon uskupení.

Tabulka 3: HDP na obyvatele v paritě kupní síly vybraných zemí (2010–2017)

Země	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
EU (28 zemí)	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Česká republika	83,00	83,00	82,00	84,00	86,00	87,00	88,00	89,00
Černá Hora	41,00	42,00	39,00	41,00	41,00	42,00	44,00	46,00
Makedonie	34,00	34,00	34,00	35,00	36,00	36,00	37,00	36,00
Albánie	29,00	29,00	30,00	29,00	30,00	30,00	30,00	30,00
Srbsko	36,00	37,00	37,00	38,00	37,00	36,00	37,00	36,00
Turecko	52,00	56,00	58,00	61,00	64,00	67,00	66,00	67,00
Bosna a Hercegovina	29,00	30,00	30,00	30,00	30,00	30,00	31,00	32,00

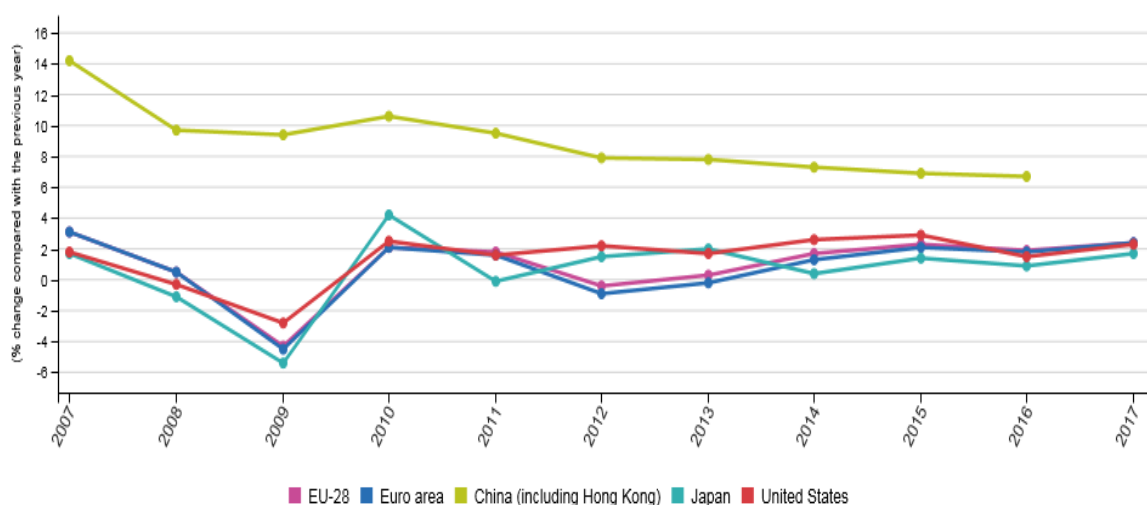
Zdroj: Eurostat, 2019a

Dnes lze přitom EU, jako uskupení, považovat za jednu ze světových obchodních velmocí. Celkové HDP Evropské unie je větší než ekonomika USA (HDP EU v roce 2017

činilo 15,3 bilionu EUR). To je rozhodně velké číslo a možná i poněkud nepředstavitelné. Situaci lze tedy přiblížit i jinak – v Evropské unii žije celkem 6,9 % obyvatelstva celé Země. Celkový obchod EU však představuje 15,6 % světového dovozu a vývozu (Evropská unie, 2019c). „Unie je spolu se Spojenými státy a Čínou jedním ze tří největších světových aktérů mezinárodního obchodu. V roce 2016 měly státy EU druhý největší podíl na světovém dovozu a vývozu zboží. Jejich vývoz představoval 15,6 % světového vývozu, ale v roce 2014 byl poprvé v historii EU převyšena vývozem Číny (16,1 % v roce 2014 a 17,0 % v roce 2016). Je však i nadále vyšší než vývoz Spojených států (11,8 %). Na světovém dovozu mají vyšší podíl Spojené státy (17,6 %) než země EU (14,8 %) a Čína (12,4 %)“ (Evropská unie, 2019c).

Lze tedy předpokládat, že případné přijetí nových členů by tento růst ovlivnilo. Bylo by možné očekávat zpomalení růstu, popřípadě propad. Nicméně stejně tak je možné dodat, že by se pravděpodobně jednalo o dočasnou změnu. Argumentovat lze posledním rozšířením. V roce 2007 přistoupilo Bulharsko a Rumunsko, následně v roce 2013 Chorvatsko. Jak obrázek 3 ukazuje, vývoj EU, jako celku, poklesl v letech 2007–2009. Jedná se však také o období, ve kterém se projevovala světová hospodářská krize a i z vývoje v ostatních zemích, které obrázek 3 zobrazuje, je patrné, že došlo k poklesu výkonnosti ekonomiky. Nelze tedy jednoznačně určit, zda za poklesem výkonnosti ekonomiky EU stojí přijetí nových členů, popřípadě s jakou mírou významnosti se tento fakt projevil.

Obrázek 3: Reálné HDP (2007–2017)

Zdroj: Eurostat, 2019b

Navíc po přistoupení Chorvatska do EU v roce 2013 výkonnost ekonomiky EU nijak nepoklesla (na rozdíl od jiných zobrazených zemí). I zde je ovšem nutné brát v úvahu okolní vlivy, tedy ekonomiku EU mohly „táhnout“ vyspělé země, a tím dopad přijetí nového člena eliminovat.

Je tedy možné konstatovat, že přijetí nových členů má ekonomicky na výkon EU jako celku vliv, který je spíše zanedbatelný, respektive který bez problémů převyší další výhody, které společné uskupení má.

6.2 Předpoklady dopadu vystoupení stávajících členů

Doposud se Evropská unie prakticky nesetkala s vystoupením některého ze svých členů. Nemá tedy žádné zkušenosti s dopady takového kroku. To se však pravděpodobně změní v souvislosti s očekávaným brexitem.

Brexit je označení pro odchod Velké Británie z EU. Ve Spojeném království proběhlo referendum, ve kterém se občané této země vyslovili pro odchod z EU. Téměř po roce od této události, konkrétně 28. 3. 2017, oficiálně oznámilo Spojené království Evropské radě svůj záměr ukončit členství v EU. Podle pravidel, konkrétně dle článku 50 Smlouvy o EU, tak začala plynout dvouletá lhůta pro uzavření dohody o podmínkách vystoupení. Evropská komise byla zmocněna dvěma dokumenty: a) pokyny Evropské rady (duben 2017) a b) vyjednávací směrnici Rady EU pro obecné záležitosti ve formátu čl. 50 (22. květen 2017). Vyjednávání je nyní ve druhé fázi, se Spojeným královstvím je veden dialog – jednak nad výstupovou dohodou, ale také o podobě budoucích vztahů a možnosti zakotvení přechodného období (Vláda ČR, 2019). Jak je patrné, celý proces je mnohem složitější než by se mohlo zdát. Od 28. 3. 2019 tedy začala plynout dvouletá lhůta pro uzavření dohody o podmínkách vystoupení z EU, nicméně v době přípravy této kapitoly (konec května 2019) nebyla dohoda uzavřena. Poprvé hlasoval britský parlament o smlouvě o vystoupení dne 15. ledna 2019, nicméně s negativním výsledkem. Za klíčový důvod, přestože není jediný, lze označit problematiku vyřešení situace v Severním Irsku (respektive vztahy mezi Irskem, které je součástí EU, a Severním Irskem, které bude mimo EU) (Deloitte, 2019). V každém případě se tímto proces vystoupení zkomplikoval a vyvrcholil odchodem britské premiérky Theresy Mayové z čela britské vlády. Ta oznámila svůj odchod k 7. 6. 2019 a uvedla, že udělala vše, co bylo v jejích silách, aby přesvědčila poslance, aby podpořili dohodu o odstoupení od smlouvy, kterou vyjednala

s Evropskou unií, a je velmi zklamána, že se jí její úlohu nepovedlo splnit (BBC News, 2019).

Ze Spojeného království směřují do EU finanční prostředky ve výši 10,575 miliardy eur, což je 0,46 % britského národního důchodu (data za rok 2017). Naopak výdaje EU ve Spojeném království jsou ve výši 6,326 miliardy eur, což je 0,28 % britského národního důchodu (rovněž data za rok 2017) (Evropská unie, 2019b).

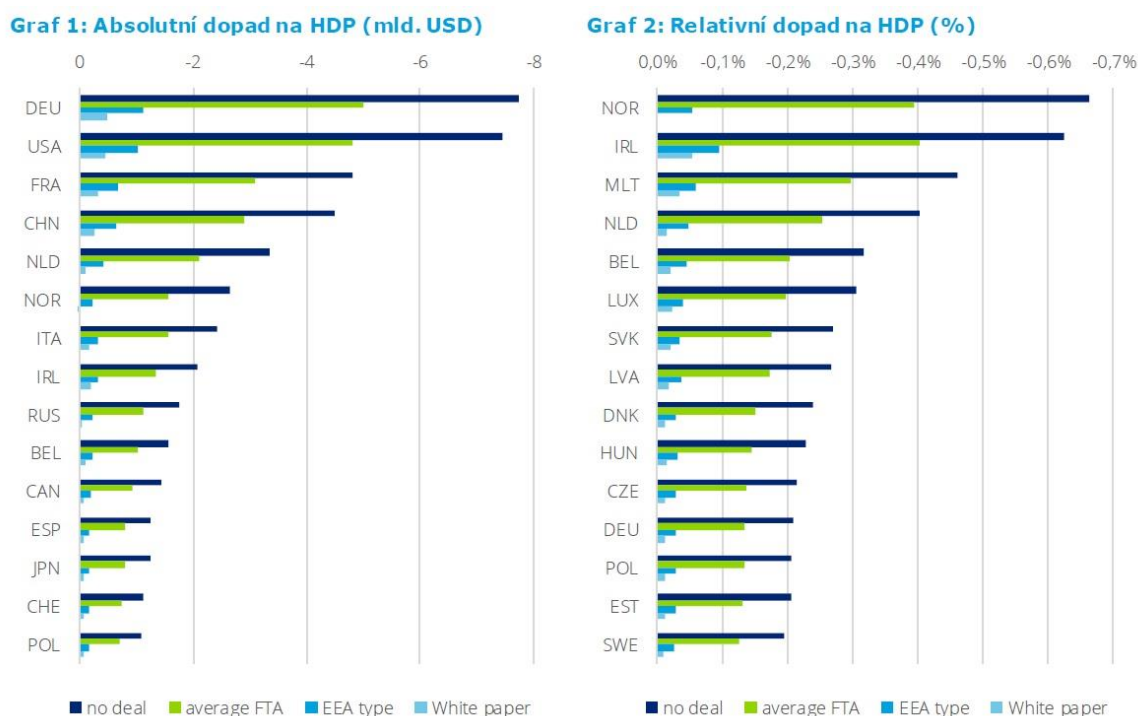
Dopady brexitu se mohou odvíjet od způsobu odchodu a vyjednaných dohod. Společnost Deloitte zpracovala analýzu dopadů odchodu Velké Británie z EU, ve které rovněž konstatuje, že pravděpodobně nejhorší variantou by byl odchod bez dohody. V takovém případě by *„začala platit obchodní cla EU pro země s nejvyššími výhodami. Netarifní náklady zahrnují celní administrativu, zdržení a výrazné zvýšení bariér v obchodu se zahraničím. Dopady jsou odhadnuty na základě průměrných netarifních nákladů mezi zeměmi, které obchodují v rámci nepreferenčního uspořádání mezi obchodními partnery podle pravidel Světové obchodní organizace. Netarifní náklady by dosahovaly 6–15 % u zboží a 4–18 % u služeb“* (Deloitte, 2019, s. 2).

Existují však další tři scénáře (Deloitte, 2019):

- Average FTA – situace, ve které by Velká Británie dosáhla s EU dohody o volném obchodu s nulovými cly. Nesla by však průměrné netarifní náklady, které by vycházely z ukončení členství Velké Británie v celní unii. Tyto náklady by dosahovaly 5–11 % u zboží a 3–14 % u služeb.
- EEA type – situace, ve které Británie zůstává součástí EEA a společného trhu EU, ale přestane být součástí celní unie. Pak lze uvažovat nulová obchodní cla, ale dojde ke zvýšení netarifních bariér (celní administrativu, pravidla původu a zpoždění). Tyto netarifní náklady by dosahovaly 3–7 % u zboží a 1–3 % u služeb. Pokud bude uplatněn tento scénář, bude muset Británie automaticky přijímat veškerou legislativu EU, přispívat do rozpočtu EU a nadále zaručovat volný pohyb osob mezi Británií a zeměmi EU.
- White paper – scénář, který staví na dohodě, která byla britskému parlamentu předkládána. Podle této varianty by platila nulová obchodní cla a minimální netarifní bariéry pro obchod se zbožím. Zvýšily by se ale náklady v obchodu se službami. Netarifní náklady by dosahovaly 0–1 % u zboží a 2–10 % u služeb.

Brexit bude mít globální dopad (obrázek 4). Největší škody, pokud budou v úvahách vynechány dopady na samotné Spojené království, napáchá brexit na hospodářství Německa a USA. Česká republika by v případě odchodu bez dohody mohla dlouhodobě přijít o 0,2 % HDP, což je cca 10 miliard korun. Navíc jsou uvažovány jen dopady prostřednictvím zahraničního obchodu, nikoliv dopady související s investicemi, migrací či celkovým sentimentem. Co se týká odvětví průmyslu, která brexit ovlivní, bude se jednat především o automobilový průmysl. Pokles tržeb by však zaznamenaly také firmy v ostatních odvětvích zpracovatelského průmyslu, obchodní firmy a letecké společnosti (Deloitte, 2019).

Obrázek 4: Předpokládané dopady brexitu na HDP

Zdroj: Deloitte, 2019, s. 3

7 Praktická část

Samotným cílem práce je posoudit případné možnosti dalšího rozšíření Evropské unie směrem na východ, konkrétně přistoupení Turecka. Hlavním cílem je analýza připravenosti Turecka a zhodnocení politických a ekonomických aspektů se zaměřením na plnění ekonomických kritérií Tureckem.

Praktická část diplomové práce bude rozdělena na dvě části. Teoretická část obsahuje popis shromážděné a studované literatury a popíše problematiku Evropské unie a integrace Turecka. Část praktická pak bude zaměřena na analýzu plnění kodaňských kritérií Tureckem, analýzu dopadů případného přijetí Turecka jako členské země Evropské unie. Řešena bude politická a především ekonomická rovina, přičemž výstupem bude zhodnocení ekonomických dopadů na společný rozpočet a komparace změn v souvislosti s případným brexitem.

7.1 Turecko

Turecko je zemí, o které se zmiňují již staré báje, které hovoří například o tom, jak Odysseus dokázal projít do vnitra Troje pomocí dřevěného koně, v jehož útrobách byli vojáci, kteří později pod rouškou tmy otevřeli vrata města svým spolubojovníkům (Turecko, 2015).

Vzhledem k bohatosti historie země není možné obsáhnout vše. Lze však říci, že moderní Turecko bylo založeno v roce 1923 ze zbytků poražené Osmanské říše národním hrdinou Mustafou Kemalem, který byl později poctěn titulem „Atatürk“ nebo „otec Turků“ (CIA, 2019).

Přestože tehdy celý proces modernizace Turecké republiky probíhal jako specifická adaptace evropských myšlenkových a politických konceptů (to vše v podmínkách částečně feudální společnosti a současně probíhajícího procesu budování státu a moderního národa), nemohly být evropské politické koncepty jednoduše automaticky přebírány či replikovány. To i proto, že v té době byl islám velmi důležitým prvkem turecké společnosti a byl ústředním jednotícím faktorem při vzniku národního státu. Tehdy byl také islám definován ústavou jako oficiální náboženství (a to až do roku 1928) (Siegl, 2010). *„Navzdory využití islámské identity jako jednotícího prvku v boji za nezávislost se Atatürk ve druhé polovině dvacátých let rozhodl pro radikální sekularizaci společnosti. Zrušením instituce*

sunnitského kalifátu, zavedením sekulárního rodinného a občanského práva místo šarií, kompletním zrušením náboženských řádů a škol, ale i pomocí zákonů upravujících vzhled a oblečení Turků a vytvořením nového pojetí národní historie dosáhl potlačení vlivu islámu v politické, právní i veřejné oblasti alespoň v oblastech dominantního vlivu státní moci“ (Siegl, 2010, s. 124).

Po druhé světové válce byl pak v zemi zaveden parlamentní pluralismus. Stát si sice uchoval rozhodující vliv na společenské dění a náboženský život, avšak začal podléhat tlakům části tradiční společnosti. Od druhé poloviny 40. let 20. století dochází proto k pozvolné korekci původního přístupu k islámu a k jeho posilování jako společenského faktoru. V roce 1950 nastoupila k moci Demokratická strana (DP), což je považováno za jistý mezník státní politiky sekularismu. Tato strana reprezentovala religiózní, převážně agrární a konzervativní část turecké společnosti, kde Atatürkovy reformy neměly takový přímý dopad jako v městských centrech. V důsledku činnosti této strany a silících tendencí k obnovení islámských tradic byla například roku 1949 v Turecku opět povolena pouť do Mekky a veřejně byly zpřístupněny hrobky (türbe), které slouží jako poutní místa. Později pak, po roce 1950, sice všechny vlády důsledně respektovaly Atatürkovy sekularizační reformy v politické a právní oblasti, ale ve školské, kulturní a společenské oblasti byl přístup státu k náboženství v původním Atatürkově pojetí důsledně uplatňován pouze v prvních dvou desetiletích po roce 1928. Později již stát fakticky rezignoval na prosazování důsledné sekularizace společnosti a začal aktivně podporovat a propagovat sunnitský islám v jeho institucionálně regulované podobě. Tento nárůst státní podpory islámu pokračoval i v dalších desetiletích, a to navzdory krátkodobým politickým výkyvům (Siegl, 2010).

„Skutečnost, že tato masová podpora je přímo řízená a financovaná státem, je tureckým specifíkem, k němuž lze v rámci Evropy najít obdobu snad v Rusku a v některých dalších zemích východní Evropy“ (Siegl, 2010, s. 126).

Průběh turecké historie byl několikrát ovlivněn obdobími nestability a vojenských převratů (1960, 1971, 1980), což v každém případě nakonec vedlo k návratu formální politické moci civilistům. Další pokusy o puč proběhly v roce 1997 a v červenci 2016, kdy se o puč údajně pokusila frakce tureckých ozbrojených sil (CIA, 2019).

Další důležitou etapou tureckých dějin je zásah na Kypru roku 1974. Cílem bylo zabránit převzetí ostrova Řeky, oficiální zdůvodnění bylo „ochrana tureckých Kypřanů

na ostrově“ (CIA, 2019). Od té doby je severní část Kypru fakticky nezávislá na oficiální kyperské vládě v Nikósii (Riegl, 2013), Kypr je tak rozděleným ostrovem. „*V jižní (řecké) části ostrova zabezpečuje efektivní suverenitu Organizace spojených národů (OSN) jako zástupce celosvětově uznávané Kyperské republiky. V roce 1983 byla v turecko-kyperské severní části ostrova vyhlášena tzv. "Severokyperská turecká republika". Tato část je ale uznána pouze Tureckem, mezinárodně uznávaná není. V současné době má OSN na ostrově kolem tisícovky vojáků a několik desítek policistů, kteří se snaží zajistit mír. Četná zprostředkovatelská úsilí OSN v 80. a 90. letech minulého století, jež měla přispět k vyřešení tohoto konfliktu, prozatím selhala*“ (Kypr-web, 2019).

V současné době je Kypr členem EU (od roku 2004), od roku 2008 je také členem eurozóny. Není však součástí schengenského prostoru. V rámci snah vyřešit problém s rozdělením Kypru byl vytvořen tzv. Annanův plán, který měl za cíl vstup sjednoceného Kypru do EU. Tento plán byl však odmítnut. Otázku vstupu Kyperské republiky do Evropské unie řeší protokol č. 10 Přístupové smlouvy. Tento protokol uvádí, že do Evropské unie vstupuje Kyperská republika jako celek (tedy včetně těch území, které vládá v Nikósii nemá pod efektivní kontrolou, tzn. území tzv. Severokyperské turecké republiky). Také uvádí, že demarkační linie mezi entitami nepředstavuje vnější hranici EU. Na druhé straně je uznána nutnost zavést speciální pravidla pro pohyb osob, zboží a služeb, což v praxi znamená, že občané severního Kypru mohou využívat např. volného pohybu osob, pokud zažádají o vydání pasu Kyperské republiky (v praxi obvykle mají pas TRNC a Turecka). Ve vztahu k Turecku je jeho případný vstup do EU podmíněn vyřešením kyperské otázky. Také je nutné, aby Turecko Kyperskou republiku uznalo. Toto uznání a vyřešení problému ovšem pro Turecko neznamená automatickou záruku vstupu do EU (Euroskop, 2019d).

Od roku 2015 až do roku 2016 bylo Turecko svědkem nárůstu teroristického násilí, včetně závažných útoků v Ankaře, v Istanbulu a v celém, převážně kurdsém, jihovýchodním regionu Turecka. Dne 15. července 2016 se část tureckých ozbrojených sil pokusila o převrat, který nakonec za přispění rozsáhlého lidového odporu selhal. Více než 240 lidí bylo v rámci incidentu zabito a více než 2 000 zraněno. Vláda obvinila stoupence nadnárodního náboženského a sociálního hnutí Fethullah Gulen („Hizmet“) za údajné podněcování neúspěšného převratu a následovníky hnutí označila za teroristy. Za pokus o převrat turecké vládní úřady kvůli údajnému spojení s Gulenovým hnutím zatklly více

než 130 000 bezpečnostních pracovníků, novinářů, soudců, akademiků a státních zaměstnanců. V důsledku neúspěšného převratu zavedla turecká vláda od července 2016 do července 2018 stav nouze. 16. dubna 2017 rovněž vyhlásila referendum, ve kterém voliči schválili ústavní změny, kterými se Turecko mění z parlamentního na prezidentský systém. Změny vstoupily v platnost po prezidentských a parlamentních volbách v červnu 2018 (CIA, 2019). Prezidentem Turecka je dnes Recep Tayyip Erdoğan.

7.2 Základní popis

Turecko leží v jihovýchodní Evropě a jihozápadní Asii (část Turecka na západ od Bosporu je geograficky součástí Evropy). Jeho rozloha je celkem 783 562 km². Sousedí s Arménií, Ázerbájdžánem, Bulharskem, Gruzií, Řeckem, Íránem, Irákem a Sýrií. Přírodní zdroje, kterými Turecko disponuje, jsou: uhlí, železná ruda, měď, chrom, antimon, rtuť, zlato, baryt, boritan, celestit (stroncium), smaragd, živec, vápenec, magnezit, mramor, perlit, pemza a pyrity (síra). Dále lze zmínit jíl, ornou půdu a také vodní energie. Nej hustěji obydlená území Turecka se nachází kolem Bosporu na severozápadě. Zhruba 20 % obyvatel žije v Istanbulu. S výjimkou Ankary zůstávají městská centra malá a rozptýlená po celé Anatolii. Obyvatelé se dále soustřeďují zejména podél pobřeží Egejského moře na západě a systémů řek Tigris a Eufrat na jihovýchodě. V zemi se objevují silná zemětřesení (zejména v severním Turecku). Počet obyvatel je více než 81 milionů², v zemi se nacházejí Turci (70–75 %), Kurdové (19 %) a ostatní menšiny. Mluví se zde úředním jazykem, kterým je turečtina. Muslimové tvoří cca 99,8 % obyvatelstva (CIA, 2019).

Nejsilnější věkovou skupinou je skupina 25–54 let (43,26 %), ve městech žije 75,6 % obyvatel. Turecká ekonomika je postavena na automobilovém, petrochemickém a elektronickém průmyslu. Tato odvětví překonala tradiční textilní a oděvní odvětví v tureckém exportním mixu. Současná vládní politika klade důraz na populistická výdajová opatření, zatímco provádění strukturálních ekonomických reforem se zpomalilo. Vláda hraje aktivnější roli v některých strategických odvětvích a použila hospodářské instituce a regulační orgány k zacílení na politické odpůrce, což podryvá důvěru soukromého sektoru v soudní systém. V období od července 2016 do března 2017 snížily tři ratingové

² Odhad červenec 2018.

agentury rating tureckých státních ratingů, přičemž uvedly obavy ohledně právního státu a tempa hospodářských reforem. Turecko je stále velmi závislé na dovážené ropě a plynu, ale usiluje o energetické vztahy s širším souborem mezinárodních partnerů a podniká kroky ke zvýšení využívání domácích energetických zdrojů včetně obnovitelných zdrojů, jaderné energie a uhlí. Poté, co Turecko zažilo v roce 2001 vážnou finanční krizi, přijala Ankara finanční a fiskální reformy v rámci programu MMF. Reformy posílily ekonomické základy země, přišla éra silného růstu, do roku 2008 dokázala ekonomika růst průměrně o více než 6 % ročně. Agresivní program privatizace rovněž snížil zapojení státu do základního průmyslu, bankovníctví, dopravy, výroby energie a komunikace. Globální ekonomické podmínky a přísnější fiskální politika způsobily v roce 2009 pokles HDP, ale dobře regulované finanční trhy a bankovní systém Turecka pomohly zemi překonat globální finanční krizi a růst HDP v letech 2010 a 2011 vzrostl na přibližně 9 %, protože vývoz a investice se po krizi zotavily. Růst tureckého HDP od roku 2016 odhalil přetrvávající základní nerovnováhu turecké ekonomiky. Zejména velký schodek běžného účtu Turecka znamená, že se musí při financování růstu spoléhat na příliv externích investic, čímž se ekonomika stává zranitelnou vůči destabilizujícím změnám důvěry investorů. Mezi další nepříjemné trendy patří rostoucí nezaměstnanost a inflace, která se v roce 2017 zvýšila vzhledem k pokračujícímu oslabování turecké liry vůči dolaru. Ačkoli vládní dluh zůstává nízký na úrovni přibližně 30 % HDP, půjčky bank a podniků se za poslední desetiletí téměř ztrojnásobily, překonaly tak ostatní na rozvíjejících se trzích a vyvolaly obavy investorů ohledně jeho dlouhodobé udržitelnosti (CIA, 2019).

Základní makroekonomická data uvádí tabulka 4. „*Turecká ekonomika procházela v roce 2018 intenzivním turbulentním obdobím – zadlužení privátního sektoru, rostoucí rozpočtový deficit, spotřebitelská inflace, ztrojnásobení úrokových sazeb a klesající hodnota liry (TL). Přehřátí turecké ekonomiky v roce 2017, kombinované s uplatňováním přísnějších pravidel v rámci globálních finančních toků, umožnilo v roce 2018 vznik stagflačního prostředí a navyšování vnitřního tureckého dluhu, který v případě, že nebude v roce 2019 razantně řešen, může vyvolat další výrazné ekonomické potíže včetně recese turecké ekonomiky*“ (BusinessInfo, 2019a).

Tabulka 4: Vývoj makroekonomických ukazatelů Turecka (2014–2018)

HDP	2014	2015	2016	2017	2018
HDP v běžných cenách – v mld. TL	1 749,8	1 953,6	1 971,1	3 105	3 700
HDP v běžných cenách – v mld. USD	934,1	859,0	857,4	851	784
HDP ve stálých cenách – v mld. TL	126,1	131,3	134,8	169,5	173,9
Reálný růst HDP (stálé ceny) (%)	2,9	4,0	2,7	7,4	2,6
HDP/obyvatele – v TL (běžné ceny)	22 753	25 130	24 745	38 660	45 463
HDP/obyvatele – v USD (běžné ceny)	12 022	10 910	10 743	10 597	9 632
Inflace (%) CPI (konec období)	8,1	8,8	8,5	11,4	16,22
Nezaměstnanost (%)	9,9	11,2	11,8	10,9	11,0

Zdroj: BusinessInfo, 2019b

7.3 Analýza plnění kodaňských kritérií

Kodaňská kritéria definují podmínky případného přistoupení nečlenských zemí k EU. Jedná se o podmínku stability institucí, které zajišťují demokratické uspořádání a právní řád, o podmínku dodržování lidských práv včetně podmínky respektování a ochrany práv národnostních menšin (tyto podmínky jsou také označovány jako politická kritéria). Dále jsou určeny podmínky v podobě ekonomického kritéria zajištění fungujícího tržního hospodářství a schopnosti země obstát v ostré konkurenci po vstupu do EU. Posledním kritériem je podmínka převzetí veškerého právního základu EU, akceptování cílů hospodářské, měnové a politické unie (Kunešová, 2006).

Tato kritéria podrobněji ve vztahu k Turecku posoudí následující podkapitoly.

7.3.1 Politická kritéria

V rámci sledování politických kritérií se posuzují například lidská práva a respektování a ochrana menšin v zemi (jsou sledována občanská a politická práva, hospodářská, sociální a kulturní práva a práva menšin a ochrana menšin), dále je sledováno fungování vlády a dalších složek (tj. parlamentu, výkonných orgánů či soudů) a mimo jiné je zjišťována i míra korupce v zemi.

Bohužel se jedná o kritérium, s jehož naplněním má Turecko problémy, a to jak dlouhodobě, tak i z pohledu aktuální situace.

Podstatné pro vstup do EU je, jak již bylo zmíněno na počátku kapitoly 6, vyřešení kyperské otázky. Tato otázka blokuje zásadnější postup, není navíc jasné, zda – přes opakovaná diplomatická ujištění – existuje vzájemný zájem o vstup Turecka do Evropské unie. Turecko se v posledním roce dál Evropě vzdaluje, zejména právě v rámci politických kritérií, a z toho důvodu Evropská komise ve zprávě o pokroku kandidátských zemí na cestě ke členství z roku 2018 uvedla, že nyní neuvažuje o otevírání nových kapitol přístupových rozhovorů (Euroskop, 2018c).

Kritizováno je porušování lidských práv v zemi. Například v souvislosti s údajným potlačením puče v roce 2016. V jeho důsledku byly v Turecku aplikovány tvrdé vládní zásahy proti státním zaměstnancům a občanské společnosti. Přes 40 000 lidí bylo uvězněno a bohužel existují důkazy o mučení zadržených během rané fáze pokusu o převrat. Ze zaměstnání bylo propuštěno takřka 90 tisíc státních zaměstnanců, byly uzavřeny stovky zpravodajských a nevládních organizací a byli zadrženi novináři, aktivisté a poslanci. Bezpečnostní síly i dále porušovaly lidská práva (zejména v převážně kurdské oblasti na jihovýchodě země – tam byli navíc obyvatelé drženi pod čtyřiašedesátihodinovým zákazem vycházení). I díky tomuto postupu upevnil v této době prezident Erdoğan svou moc. Na konci roku pak byly parlamentu prezentovány změny ústavy, díky nimž by prezident disponoval výkonnou mocí. Další problémy má Turecko ve vztahu ke Kurdům. Pokračují konflikty mezi Stranou kurdských pracujících (PKK) a tureckým státem. Vláda sesadila starosty v 53 obcích a nahradila je osobami pověřenými vládou. Z tohoto počtu bylo 49 odvolaných starostů z prokurdské opoziční Demokratické strany regionů (DBP). V listopadu 2016 bylo posláno do vazby nejen mnoho starostů, ale i devět poslanců levicové Lidové demokratické strany (HDP). Zjišťovací mise OSN (na jihovýchodě) byla zastavena úřady, které rovněž bránily státním a mezinárodním neziskovým organizacím (včetně Amnesty International) v dokumentování porušování lidských práv v této oblasti (Amnesty International ČR, 2017).

Pronásledování aktivistů pokračuje i nadále. Například v červnu 2017 byl zadržen Taner Kiliç, lidskoprávní aktivista a předseda správní rady Amnesty International. Tento člověk byl obviněn za údajnou účast v teroristické organizaci Gülena, přičemž důkazem jeho viny má být to, že v jeho mobilním telefonu byla nalezena speciální šifrovaná aplikace ByLock (tato aplikace byla nalezena také u některých Gülenových příznivců). Kiliç ale tvrdí, že o existenci takové aplikace neměl tušení, následně také dvě nezávislé forenzní

analýzy prokázaly, že do jeho telefonu nebyla nikdy taková aplikace nainstalována. Propuštění Kiliçe je stále a úmyslně oddalováno. V souvislosti se zatčením tohoto aktivisty bylo zatčeno také dalších 22 právníků, což potvrzuje strategii zamýšlených útoků proti neziskovému sektoru, a dále bylo zatčeno i dalších deset lidskoprávních aktivistů včetně ředitelky turecké pobočky Amnesty International Idil Eserové. Všichni byli podezřelí z napojení na ozbrojenou teroristickou organizaci (Šindelářová, 2018).

„Turecké úřady konstruují neopodstatněné kauzy proti obráncům lidských práv bez jakýchkoliv relevantních důkazů. Obvinění aktivisté jsou drženi ve vazbách, kde čekají na soud. Obžaloby proti nim zahrnují bizarní tvrzení, že standardní lidskoprávní aktivity, jako například apel na zastavení prodeje slzného plynu, podání žádosti o grant nebo kampaň za propuštění učitelů držících hladovku, byly prováděny jménem teroristických organizací“ (Šindelářová, 2018).

Po pokusu o převrat v zemi začala být omezována také svoboda projevu. Nejen že byli zatýkáni novináři a pracovníci neziskových organizací, ale je také vyvíjen tlak na osoby, které projevují nesouhlas, zejména v kurdské otázce (jsou vystaveny pohrůzkám násilí a trestního stíhání). Roste cenzura na internetu. Úřady vydaly soudní příkaz stáhnout a zablokovat obsah, počítaje v to i webové stránky a účty na sociálních sítích, proti tomuto příkazu nebylo odvolání. V říjnu 2016 byly na jihovýchodě Turecka zablokovány internetové služby a byly omezeny rovněž sociální sítě. Výkonným nařízením bylo v listopadu 2016 zrušeno minimálně 375 neziskových organizací, včetně organizací pro práva žen, asociací právníků a humanitních organizací (Amnesty International ČR, 2017).

Svoboda menšin a svoboda shromažďování jsou omezovány. Vláda už několik let z nepodložených důvodů nedovoluje pořádání Istanbulského prvomájového pochodu a také Istanbulského pochodu LGBT pride. V této souvislosti rovněž policie používá nepřiměřené síly vůči lidem, kteří se snažili v poklidném duchu tyto pochody uskutečnit (Amnesty International ČR, 2017).

7.3.2 Ekonomická kritéria

Analýza ekonomických kritérií úzce souvisí s plněním maastrichtských konvergenčních kritérií. Těm je věnována samostatná kapitola, tato kapitola se bude věnovat jen obecným vazbám, které hovoří o schopnosti vyrovnat se s konkurenčním tlakem a tržními silami.

Turecko lze považovat za zemi s tržní ekonomikou. Turecká ekonomika je poháněna průmyslem a stále více i různými sektory služeb, přestože její tradiční zemědělství představuje stále asi 25 % zaměstnanosti. Bohužel se však objevují informace o velmi silných zásazích vlády, které nejen že cílí především na strategická odvětví, ale především používají hospodářské instituce a regulační orgány k zacílení na politické odpůrce. Tyto kroky podryvají důvěru soukromého sektoru v soudní systém. I v důsledku toho v období od července 2016 do března 2017 snížily tři ratingové agentury rating tureckých suverénních ratingů, přičemž uvedly obavy ohledně právního státu a tempa hospodářských reforem (CIA, 2019).

Snížení ratingu proběhlo i v březnu 2018. Moody's Investors Service (MIS) snížila rating tureckých dlouhodobých emitentů a vyšších nezajištěných dluhových ratingů na Ba2 z Ba1 (a její vyšší nezajištěný rating na (P) Ba2 z (P) Ba1). Dále byl výhled ratingu změněn na stabilní ze záporného. Odůvodnění tohoto kroku bylo založeno na dvou klíčových událostech. Jednak jí byla pokračující ztráta institucionální síly, o čemž svědčí další eroze v účinnosti měnové politiky a další zpoždění při provádění základních strukturálních ekonomických reforem. Druhým důvodem pak bylo zvýšené riziko krystalizace vnějšího šoku vzhledem k rozsáhlým deficitům běžného účtu země, vyššímu zahraničnímu dluhu a zvýšeným politickým rizikům a rostoucím globálním úrokovým sazbám (Moody's, 2018).

Takový rating lze přitom popsat jako vysoce spekulativní kategorii. Výhled společnosti Moody's navíc dále zůstává negativní. Což signalizuje, že v blízké době by mohla agentura přikročit k dalšímu zhoršení ratingové známky (ČTK, 2019a). Jistou vypovídající schopnost má i reakce Turecka na krok ratingové společnosti, kdy Turecko uvedlo, že snížení ratingu není v souladu s hospodářskými ukazateli země. *„Toto rozhodnutí neodpovídá základním ekonomickým indikátorům, takže vyvolává otázky ohledně objektivity a nezájatosti analýz této instituce,“* uvedlo turecké ministerstvo financí (ČTK, 2019a).

Pochyby o zdraví systému může vzbudit také odvolání šéfa centrální banky Murata Çetinkayu, ke kterému došlo v červenci 2019. Nezávislost centrálních bank je přitom považována za klíčovou v rámci realizace monetární politiky. *„Požadavek na nezávislost centrálních bank členských zemí EU nalezneme i v evropské legislativě. Rozsah nezávislosti se může v jednotlivých zemích mírně lišit, nicméně princip zůstává – zamezit*

možnosti krátkozrakých opatření, jež by ekonomice dlouhodobě uškodila. Např. ČNB stanovuje inflační cíl sama, zatímco guvernér Bank of England svůj cíl nalezne v každoročním dopise od ministra financí. Ani ČNB, ani Bank of England však od vlády nemohou přijímat instrukce, jak daných cílů dosáhnout“ (ČNB, 2019).

V červenci došlo v Turecku ke snížení úroků tureckou centrální bankou. Cílem kroku bylo podpořit ekonomiku zmítanou recesí. Krok byl však poměrně razantní. Základní úroková sazba klesla o 4,25 procentního bodu na 19,75 procenta, což bylo mnohem více, než se čekalo. K danému kroku se centrální banka uchýlila poprvé od roku 2015. V reakci na tento krok odvolal turecký prezident Recep Tayyip Erdoğan zmíněného šéfa centrální banky. Přestože nebyl oficiální důvod zveřejněn, agentura Reuters poukázala na to, že mezi oběma muži panovaly značné rozpory právě v názoru na to, kdy je vhodné úrokové sazby snížit. Prezident Erdoğan požadoval snížení úroků už delší dobu (ČTK, 2019b).

Stav trhu v Turecku z pohledu překážek v podnikání popisuje také publikace Světové banky „Doing Business 2020“. Ta se zaměřuje na malé a střední podniky a má snahu porovnávat předpisy, které se na ně vztahují po celý jejich životní cyklus. Publikace poskytuje kvantitativní ukazatele regulace pro EU, jako je zahájení podnikání, řešení stavebních povolení, získávání elektřiny, registrace majetku, získání úvěru, ochrana menšinových investorů, placení daní, obchodování přes hranice, vymáhání smluv a řešení platební neschopnosti atd. (World Bank Group, 2020).

Celkový přehled tohoto hodnocení zobrazuje obrázek 5. Opravdu špatné skóre je v Turecku hodnoceno především u řešení platební neschopnosti. Zánik podniku může být vypořádáván až pět let a největší část nákladů tvoří vládní odvody (4,55 % v případě bankrotu) a další náklady související s případem (soudní poplatky, náklady na zveřejnění, kolkovné atd.). Advokátní poplatky tvoří asi 5 % z celkových nákladů (World Bank Group, 2020).

Obrázek 5: Turecko – podnikatelské prostředí

Zdroj: World Bank Group, 2020

Z pohledu obchodu s členskými státy EU lze konstatovat, že se jedná o významnou spolupráci. Turecko podepsalo (kromě celní unie) také dohodu o volném obchodu s Evropským společenstvím volného obchodu (EFTA). Pro Turecko je EU největším exportním trhem i nejdůležitějším importérem. Z pohledu EU je Turecko čtvrtým exportním trhem a pátým největším zdrojem dovozu. Do EU se z Turecka dováží zejména přepravní a jiné stroje a spotřební zboží. V lednu 2017 také začaly neoficiální schůzky s cílem uzavřít dohodu o volném obchodu (FTA) (Euroskop, 2018c).

7.3.3 Zajištění fungujícího tržního hospodářství

Toto kritérium souvisí s předchozím a jedná se především o schopnost převzít povinnosti plynoucí z členství v EU. Zahrnuje implementaci legislativy unie do vnitrostátní legislativy a zajištění účinné aplikace skrze správní a soudní struktury. Jedná se zatím o vyjednávací kapitoly z hlediska přístupu Turecka do EU (Evropská unie, 2019d).

Od té doby, co bylo Turecko v prosinci 1999 prohlášeno za kandidátskou zemi aspirující na vstup do EU, existuje neustálá snaha rozvíjet vztahy mezi Ankarou

a Brusel. Také proto byla zřízena „delegace Evropské unie v Turecku“, jejíž prací je snaha vyhovět potřebám, které vyplývají z intenzivních a vícerozměrných vazeb. Podle Lisabonské smlouvy, která vstoupila v platnost dne 1. prosince 2009, má delegace Evropské unie v Turecku čtyři hlavní mise, jednou z nich je pak také sledovat ve vztahu k celní unii mezi Tureckem a EU hospodářský, finanční a obchodní vývoj v Turecku a provádění ustanovení celní unie, druhou pak v rámci přístupových jednání k EU sledovat pokrok Turecka při plnění požadavků politických kritérií a *acquis* a napomáhat rozvíjení jednání. V této souvislosti podává delegace zprávy na ústředí každý den s ohledem na zprávu Evropské komise o jednotlivých zemích (Delegation of the European Union to Turkey, 2019).

Dochází tedy například i k podpoře vzdělávání, zaměstnanosti a sociální politiky tak, aby byl učiněn pokrok směrem k evropskému sociálnímu modelu a byl zajištěn další rozvoj jeho lidských zdrojů. To je zmíněno jako ukázka podpory země ze strany EU. Podpora je poskytována formou dotačních programů. Příkladem může být realizace již druhého sedmiletého odvětvového operačního programu pro zaměstnanost, vzdělávání a sociální politiku (EESOP) s celkovým financováním 291,6 milionů eur v Turecku. EESOP je založen na národních prioritách, strategiích a *acquis* EU. Celkovým cílem odvětvové podpory IPA II je investovat do lidí a institucí s cílem rozvíjet inkluzivnější společnost. Toho bude dosaženo řešením nedostatků v oblasti zaměstnanosti a trhu práce a účinnosti politik sociální ochrany a sociálního začlenění, podporou pracovních míst, posílením sociálního dialogu a zlepšením kvality a přístupu všech k systémům vzdělávání a odborné přípravy (Delegation of the European Union to Turkey, 2019).

Lze tedy konstatovat, že na naplnění fungující ekonomiky blízké EU se průběžně pracuje a jsou vyjednávány patřičné právní úpravy.

7.4 Analýza plnění konvergenčních kritérií

Naplnění ekonomických kritérií doplňují kritéria konvergenční, která jsou postavena na měřitelných výstupech ekonomiky. Jejich splnění je podstatné pro případné přijetí společné euroměny, eura. Tato kritéria jsou postavena na čtyřech základních oblastech. Jejich úroveň tedy bude posuzována jednotlivě v následujících podkapitolách. Je však nutné zmínit, že kromě takto jednoduše posuzovaných kritérií jsou ve skutečnosti nastavena i kritéria další. Označována jsou jako institucionálně právní a jsou uvedena

ve Smlouvě o fungování EU. V rámci těchto kritérií je posuzována například i nezávislost centrální banky (ČNB, 2018). Naplnění tohoto kritéria může být problematické, jak ukázalo zmíněné odvolání šéfa centrální banky Turecka prezidentem Erdoğanem (ČTK, 2019b). V tomto ohledu logika nastavení maastrichtských kritérií vychází z ideje, že nízká a předvídatelná inflace vytváří stabilní prostředí, jež je příznivé pro investiční rozhodnutí, což také vede k rozvoji vnitřního trhu. Snaha o její souběžné dosahování ve více zemích zároveň brání šíření cenové náky mezi nimi. Zároveň Maastrichtská smlouva obsahuje i princip odpovědnosti zemí za vlastní hospodaření v podobě tzv. bail-out clause (zákaz záchrany ze strany ostatních). Předpokládá se, že odpovědné hospodaření s veřejnými financemi navíc vede ke dlouhodobě nízkým a stabilním sazbám vládních obligací a spolu se schopností udržovat v určeném období relativně stabilní měnový kurz (kromě nemožnosti „obohacovat se na úkor souseda“ za pomoci kompetitivních devalvací) demonstruje schopnost země, jež kandiduje na zavedení eura, se udržitelným způsobem vzdát vlastní měny a měnové politiky (ČNB, 2018).

7.4.1 Kritérium cenové stability

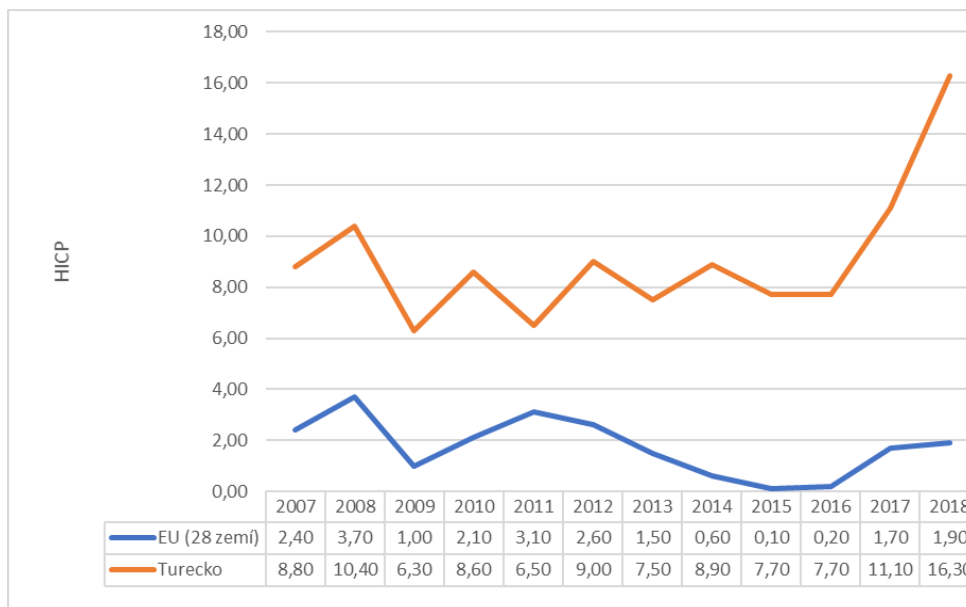
Toto kritérium „znamená, že členský stát vykazuje dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace, sledovanou během jednoho roku před šetřením, která nepřekračuje o více než 1,5 procentního bodu míry inflace těch – nanejvýše tří – členských států, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability. Inflace se měří pomocí harmonizovaného indexu spotřebitelských cen (HICP)“ (ČNB, 2018).

Tento požadavek definuje Smlouva o fungování EU, ve které je popsán jako požadavek *„dosažení vysokého stupně cenové stability patrné z míry inflace, která se blíží míře inflace nejvýše tří členských států, jež dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků“ (Smlouva o fungování EU, článek 140, odst. 1).*

Harmonizovaný index spotřebitelských cen je označován zkratkou HICP. Tento index vznikl jako reakce na potřebu vytvořit srovnatelné indexy spotřebitelských cen, aby bylo možné změřit trendy inflace členských států EU právě jako kritérium vstupu do měnové unie. Vedle tohoto indexu existují i národní indexy a nepředpokládá se, že by byly tyto národní indexy nahrazeny právě HICP. Mezi strukturou spotřebního koše národního indexu spotřebitelských cen a strukturou spotřebního koše HICP jsou určité rozdíly. Například v rámci ČR jsou ve vahách HICP zahrnuty tržby za nákupy cizinců na území

České republiky, ale není v něm zahrnuto hypotetické nájemné na rozdíl od národního indexu spotřebitelských cen, kde tržby za nákupy cizinců zahrnuty nejsou, ale je zde zahrnuto hypotetické nájemné (ČSÚ, 2005). Vývoj HICP Turecka zobrazuje obrázek 6. Data jsou porovnána s údaji za EU (28 zemí).

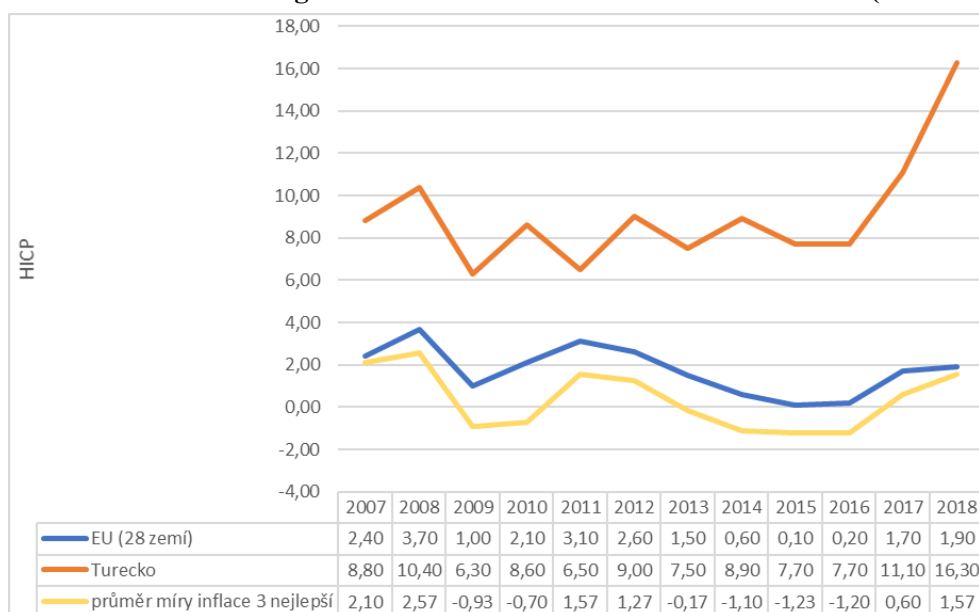
Obrázek 6: Vývoj HICP EU a Turecka (2007–2018)

Zdroj: Eurostat, 2019c

Data jsou převzata od Eurostatu. Případné použití ze statistických zdrojů Turecka (např. centrální banka) nebylo možné vzhledem k formátu zveřejněných dat. Tato data jsou uváděna v CPI (spotřebitelské ceny), což je, jak je již výše uvedeno, koš cen, který plně neodpovídá HICP (Turecká centrální banka, 2019a). Je vidět, že vývoj spotřebitelských cen v Turecku dosahuje výrazně vyšších hodnot než vývoj v EU. Je také více kolísavý, než je stav v EU. Jde však o ilustrační graf, nikoli o graf, který by plně reflektoval naplnění kritéria. Pro stanovení závěru plnění daného kritéria cenové stability je podstatná definice, která říká, že naplnění kritéria závisí na tom, aby sledovaná země nepřekročila o více než 1,5 procentního bodu míry inflace těch – nanejvýše tří – členských států, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability (Smlouva o fungování EU, článek 140, odst. 1). Ačkoli tedy obrázek 6 predikuje vcelku dostatečně výsledek, je pro stanovení správného stavu potřeba znát výši inflace zemí, které dosáhly nejlepších výsledků, ty je nutné dopočítat, tj. za každý rok vybrat země s nejnižší mírou inflace. Ze tří nejlepších pak byl spočítán průměr a obrázek 6 byl doplněn o takto vypočítané hodnoty. Ty byly zaneseny do obrázku 7.

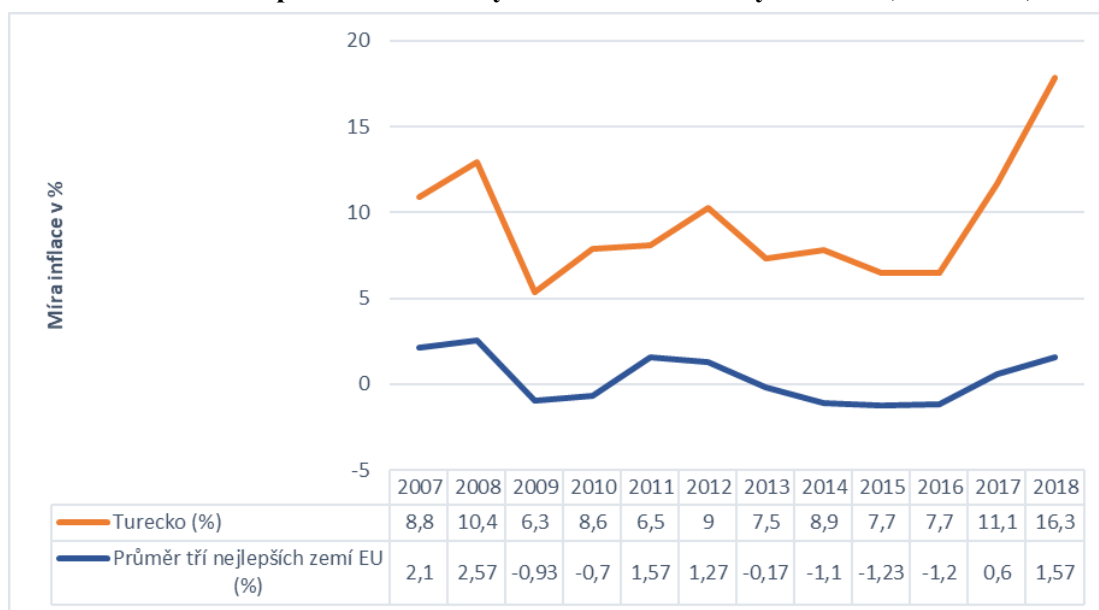
Obrázek 7: Plnění konvergenčních kritérií Tureckem – cenová stabilita (2007–2018)

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Eurostat, 2019c

Je patrné, že Turecko neplní konvergenční kritérium cenové stability, jelikož jeho míra inflace je dlouhodobě vyšší než povolených 1,5 procentního bodu. Nejnižší rozdíl míry inflace vykázal rok 2011, kdy byl rozdíl mezi třemi státy s nejnižší mírou inflace v EU a mírou inflace v Turecku 4,93 procentního bodu. Naopak nejvyšší rozdíl vykázal rok 2018. V něm se objevil rozdíl dokonce 14,73 procentního bodu (viz obrázek 8).

Obrázek 8: Přepočet rozdílu míry inflace Turecka a výběru EU (2007–2018)

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Eurostat, 2019c

Nikdy se však za posledních 12 let, která jsou zde uvedena, nestalo, že by Turecko dosáhlo stanoveného konvergenčního kritéria. Dokonce se hodnotě tohoto kritéria ani nepřiblížilo.

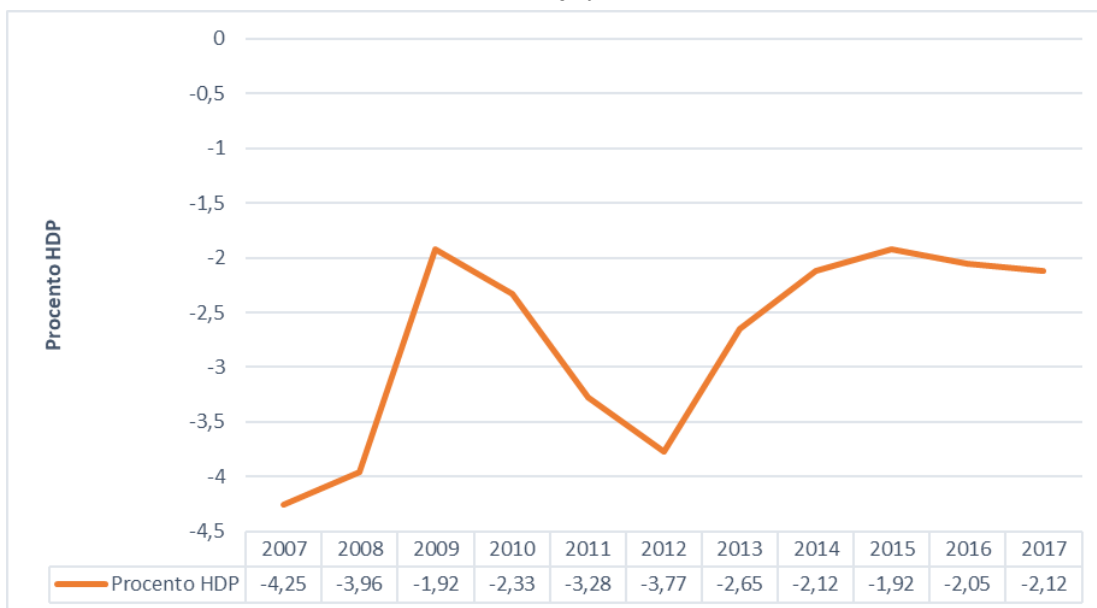
7.4.2 Kritérium dlouhodobě udržitelného stavu veřejných financí

Toto definované kritérium znamená, že na danou zemi se nevztahuje rozhodnutí o nadměrném schodku. Sledované kritérium má dvě části (ČNB, 2018):

- Kritérium veřejného deficitu. Cílem je, aby poměr plánovaného (nebo skutečného) schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu v tržních cenách nepřekročil 3 %, kromě případů, kdy buď poměr podstatně klesl, nebo se neustále snižoval, až dosáhl úrovně, která se blíží referenční hodnotě. Veřejným deficitem se rozumí deficit, který se vztahuje k ústřední vládě včetně regionálních a místních úřadů a fondů sociálního zabezpečení, s výjimkou komerčních operací definovaných v Evropském systému makroekonomických účtů (viz obrázek 9).
- Kritérium veřejného dluhu. Cílem je, aby poměr veřejného dluhu v tržních cenách k hrubému domácímu produktu nepřekročil 60 %, kromě případů, kdy se poměr dostatečně snižuje a blíží se uspokojivým tempem k referenční hodnotě. Veřejným dluhem se rozumí hrubý úhrn dluhů v nominálních hodnotách na konci roku, konsolidovaných uvnitř a mezi jednotlivými odvětvími státního sektoru (viz obrázek 10).

Tato data nejsou v systému Eurostat pro Turecko dostupná. Data v následujících tabulkách jsou převzata z informací Mezinárodního měnového fondu. Zde prezentované údaje končí časovou řadu rokem 2017, přičemž od roku 2011 představují data hrubé odhady MMF. Fakt, že data nejsou veřejně dostupná, je také v podstatě dalším vypovídajícím faktorem o otevřenosti země a ochotě sdílet svá data.

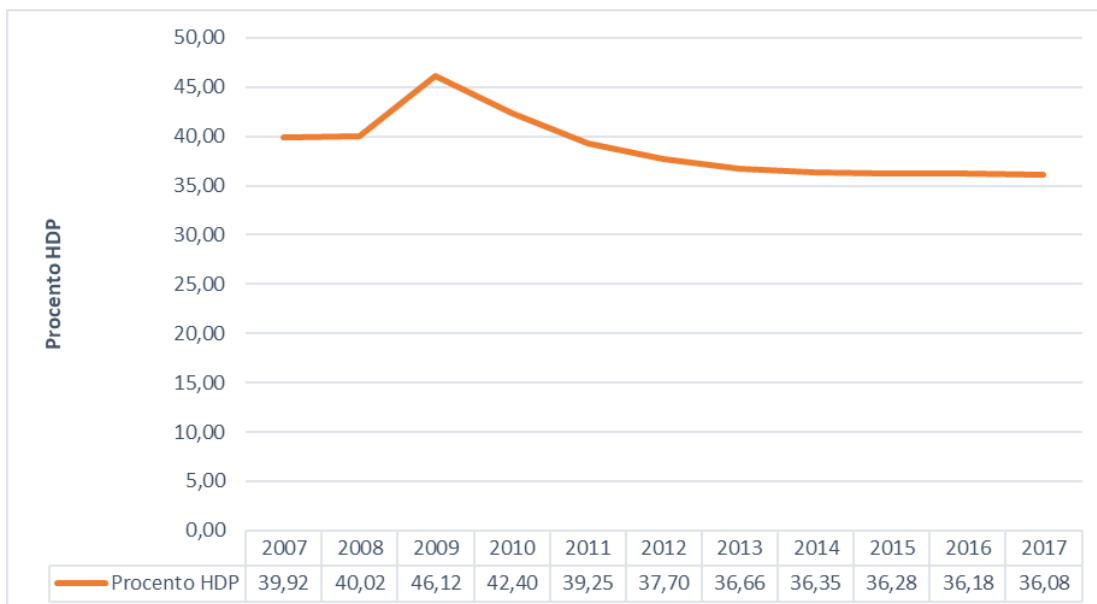
Obrázek 9: Strukturální saldo veřejných financí Turecka (2007–2017)

Zdroj: vlastní zpracování dle dat MMF, 2019

Dané kritérium schodku veřejných financí Turecko spíše splňuje. Dlouhodobě jeho veřejný deficit nepřekračuje stanovená 3 % HDP. Výjimkou byly roky 2007 a 2008, kdy byl ale deficit veřejných financí snižován. Další výkyv nad stanovenou hranici pak proběhl v letech 2012 a 2013.

Obrázek 10: Hrubý dluh veřejné správy Turecka (2007–2017)

Zdroj: vlastní zpracování dle dat MMF, 2019

Je zjevné, že i kritérium veřejného dluhu Turecko splňuje. Dlouhodobě jeho veřejný dluh nepřekračuje stanovených 60 % HDP. Turecko dlouhodobě udržuje hrubý dluh veřejné správy v rozmezí 36–40 %. Výjimkou byl pouze rok 2009, kdy dluh veřejné správy vystoupal až na 46 %. I tak země nepřekročila stanovený strop 60 % HDP.

7.4.3 Kritérium stability kurzu měny

Pravidlo je založeno na podmínce, že členský stát by měl dodržovat normální rozpětí, která jsou stanovena mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému. Nemělo by docházet k napětí během alespoň dvou posledních let. Především by pak neměl stát z vlastní iniciativy devalvovat bilaterální směnný kurz domácí měny vůči měně kteréhokoliv jiného členského státu (po zavedení eura vůči euru) (ČNB, 2018).

Tento požadavek je založen opět na Smlouvě o fungování EU, podrobněji jej však konkretizuje Protokol č. 13 o kritériích konvergence. Důležité je pravděpodobně definovat, co znamená „udržet kurz bez značného napětí“. Tuto podmínku je možné vysvětlit podle zprávy Progress towards Convergence, ze které vyplývá, že tzv. normální flukтуаční rozpětí představovalo původně odchylku o $\pm 2,25$ % od bilaterální centrální parity (odchylka o ± 6 % představovala výjimku). Později však došlo k rozšíření flukтуаčního rozpětí na ± 15 %. Interpretace tohoto kritéria, a především pojmu „normální flukтуаční rozpětí“, se tak stala poněkud složitější (MF ČR, 2017).

Určit naplnění tohoto kritéria není až do vstupu do mechanismu směnných kurzů možné. Hodnocení plnění je tedy možné jen hypoteticky (MF ČR, 2017), přičemž celý systém je složitý a vyžaduje stanovení hypotetické centrální parity měny.

Podle údajů Evropské centrální banky je možné přinést přehled vývoje směnných kurzů eura a turecké liry (viz obrázek 11), nicméně ve vztahu ke sledovanému kritériu nemá daný obrázek vypovídající hodnotu. Lze z něj však vyčíst, že zatímco se přibližně do roku 2016 směňovalo euro za cca 2–3 turecké liry, od roku 2016 kurz prudce roste a maximální hodnoty dosáhl v srpnu 2018, kdy byl na úrovni 7,87 liry za euro.

K 28. 12. 2019 byl kurz 6,64 turecké liry za euro a (bez fixace měny k euru) se jedná o dlouhodobou a výraznou změnu směnného kurzu, ze které lze vyvodit, že kritérium plněno není.

Obrázek 11: Referenční směnný kurz eura a turecké liry (2009–2019)

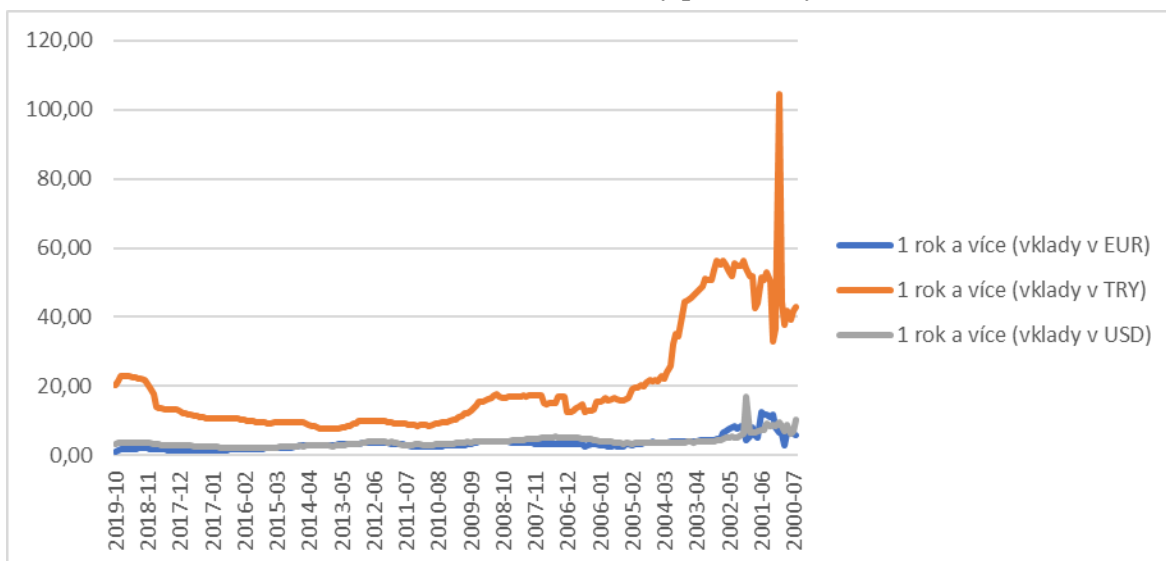
Zdroj: ECB, 2019

7.4.4 Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb

Toto kritérium znamená, že je sledována v průběhu jednoho roku před šetřením průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu. Hledisko kritéria sleduje, aby tato úroková sazba nepřekračovala o více než 2 procentní body úrokovou sazbu těch – nanejvýše tří – členských států, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability. Výše úrokových sazeb se zjišťují na základě výnosů dlouhodobých státních dluhopisů nebo srovnatelných cenných papírů (ČNB, 2018).

Ani tato data databáze Eurostatu bohužel neuvádí. Nejsou zveřejněny ani krátkodobé úrokové sazby. Statistický úřad Turecka zveřejňuje úrokové sazby jako „vážené průměrné“, popřípadě „efektivní maximální“. Ani tyto údaje nebudou srovnatelné s kritériem dlouhodobých úrokových sazeb, přesto informace k datům uvádějí, že na statistické pojmy a definice používané při sestavování měsíčních vážených průměrných úrokových sazeb se vztahují pravidla Mezinárodního měnového fondu. Konkrétně pak je „vážená průměrná úroková sazba vkladu“ skupinou údajů analyzujících vážený průměr úrokové sazby vypočtené pro každý typ vkladu (Turecká centrální banka, 2019b).

Obrázek 12: Vážené úrokové sazby pro vklady – Turecko

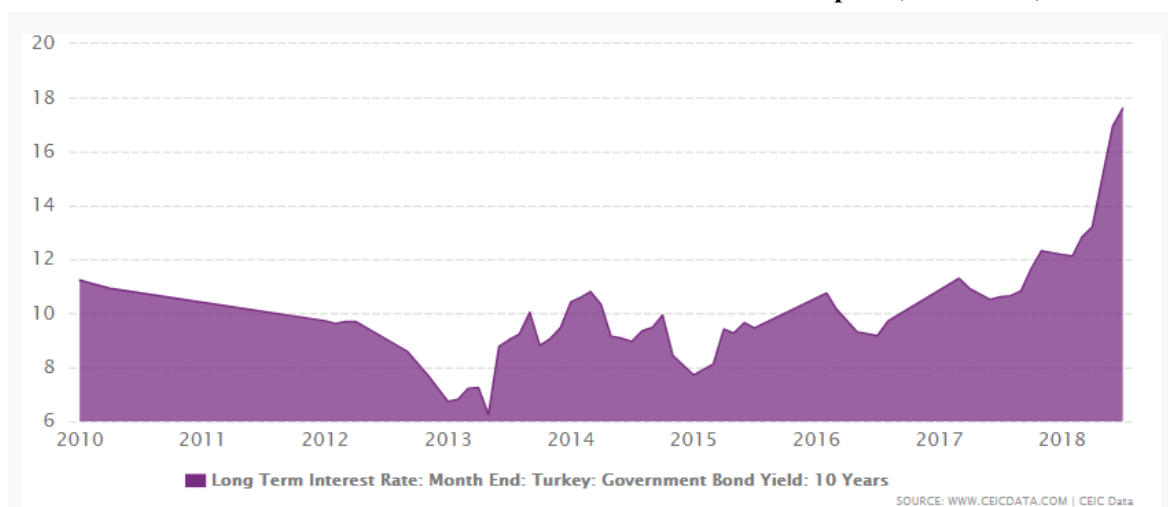
Zdroj: Turecká centrální banka, 2019b

Tato sazba se liší podle měny, ve které je vklad veden. Zjevně nejvíce kolísají vklady vedené v tureckých lirách. Nejvíce turbulentní bylo období přibližně do roku 2005, kdy bylo možné (konkrétně v prosinci 2000) získat i úrok přes 100 % (přesněji 104,45 %). Od roku 2010 pak sazby více méně udržují hladinu cca 7–10 %. V roce 2019 však došlo k růstu až na 20 % (Turecká centrální banka, 2019b).

Agentura Reuters vydala zprávu, která se přímo týká dlouhodobých úrokových sazeb státních dluhopisů. Podle této zprávy vydalo turecké ministerstvo financí desetiletý dluhopis naposledy v červenci 2018. Od té doby upřednostňovalo krátkodobé dluhopisy, aby omezilo dlouhodobý dopad nákladů na půjčky. Ministerstvo financí však začne od příštího roku vydávat pětileté a desetileté aukce dluhopisů, a proto se předpokládá, že se zahraniční poptávka po státních dluhopisech výrazně zvýší (Reuters, 2019).

Společnost CEIC, vydávající globální ekonomická data, udává dlouhodobou úrokovou sazbu vládních dluhopisů (s výnosem 10 let) aktuálně ve výši 16,94 % (data leden 2018). Dlouhodobý vývoj je zobrazen v obrázku 13.

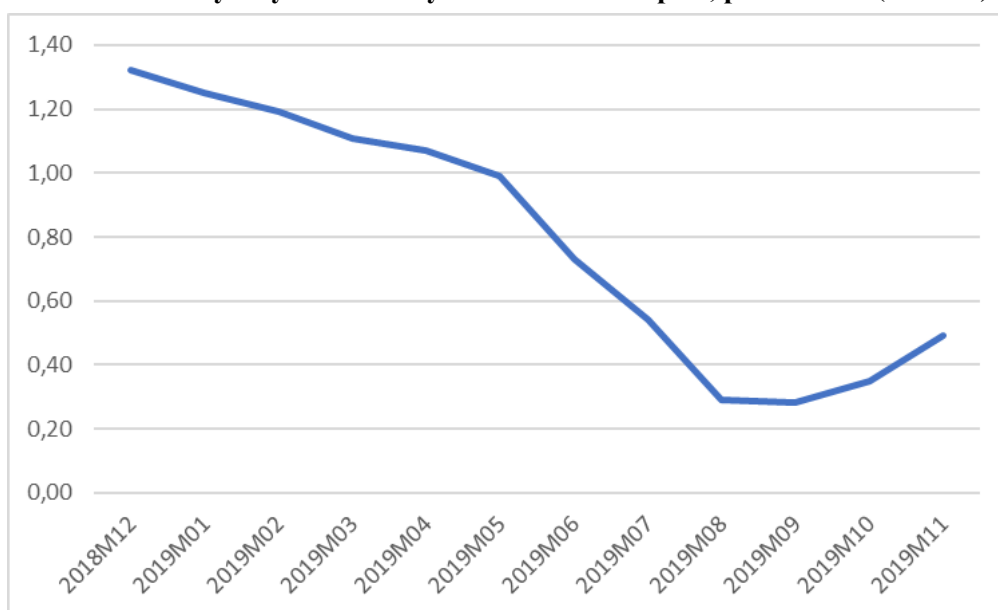
Obrázek 13: Dlouhodobá úroková míra vládních dluhopisů (2010–2018)

Zdroj: CEIC, 2019

Pro srovnání není nutné vybírat tři země EU, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability (obrázek 14). Stačí pouze průměr všech zemí EU (28), aby bylo zřejmé, že Turecko nesplňuje ani toto konvergenční kritérium.

Obrázek 14: Výnosy dlouhodobých státních dluhopisů, průměr EU (28 zemí)

Zdroj: Eurostat, 2019d

Jak se ukázalo, největším problémem při odhadu připravenosti Turecka na vstup do EU je dostupnost relevantních dat. Turecko, přes svůj prezentovaný zájem vstoupit do EU, není ochotné poskytovat informace o svém vývoji. Statistický úřad Turecka zveřejňuje jen některá data a ta zveřejněná často nejsou ve formátu, který by umožňoval

mezinárodní srovnání. I Mezinárodní měnový fond si pro svoji činnost data kvalifikovaně odhaduje.

Přesto je možné, na základě získaných odhadů a přibližných dat, uvést, že Turecko nesplňuje kritéria konvergence ve většině případů. Výjimkou snad může být jen kritérium dlouhodobě udržitelného stavu veřejných financí.

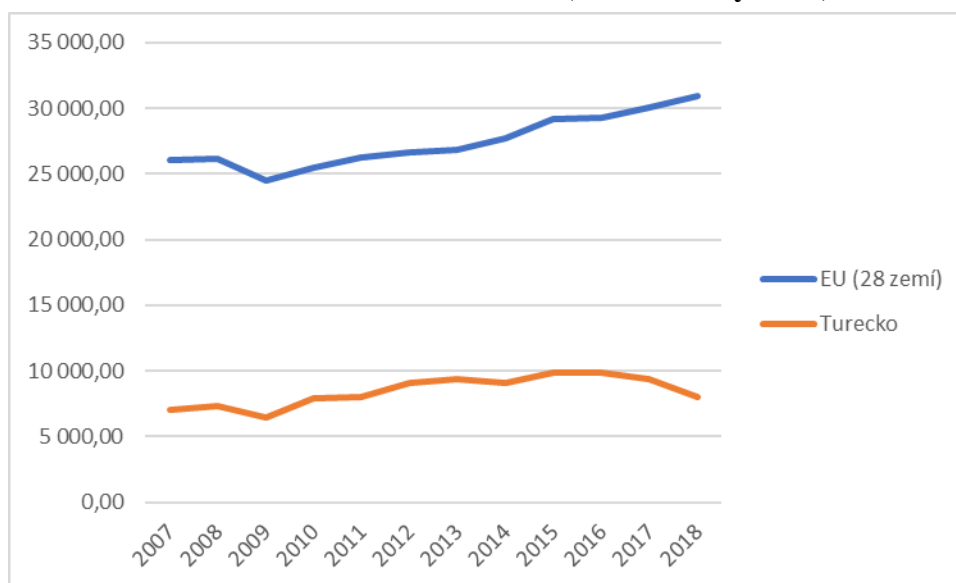
Na druhou stranu je ale nutné zmínit kroky, které nabourávají důvěryhodnost i plnění tohoto kritéria. Zejména jde o vztah státu a centrální banky, kdy pravděpodobně neexistuje nezávislost na vládě v pravém slova smyslu tak, jak je všeobecně chápána.

8 Analýza dopadu případného přijetí Turecka jako nové členské země Evropské unie

V případě přijetí Turecka za člena Evropské unie by se Turecko stalo největší zemí v uskupení z hlediska rozlohy (co do počtu obyvatel by bylo v pořadí druhou největší zemí po Německu).

Jakkoli je však Turecko velké svojí rozlohou, je malé z pohledu výkonu ekonomiky (jak ukazují obrázky 15 a 16). Zatímco obrázek 15 zobrazuje vztah Turecka a EU z pohledu výkonu ekonomiky přepočtené na obyvatele, obrázek 16 ukazuje celkový přínos Turecka k ekonomice Evropské unie z pohledu pouhého vyčíslení v milionech eur. Pro komplexnost je vhodné také dodat, že data EU jsou průměrná a například Německo, které je co do počtu obyvatel s Tureckem porovnatelné, disponuje HDP vyšším, než je zmíněný průměr celé EU (v přepočtu na obyvatele).

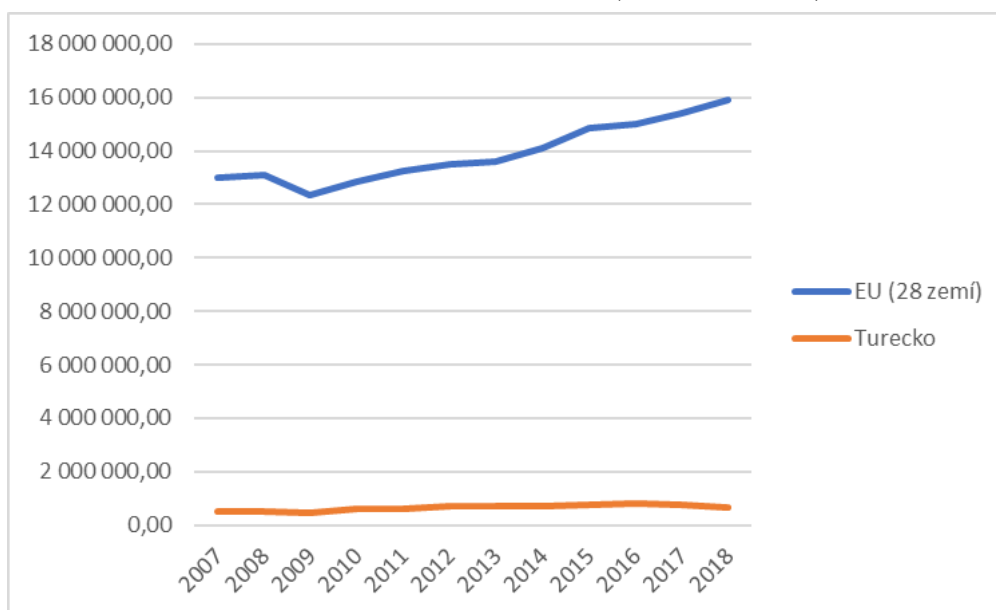
Obrázek 15: HDP Turecka a EU (v EUR na obyvatele)

Zdroj: Eurostat, 2019c

Obrázek 16 zobrazuje výkon Turecka v porovnání s celkovým výkonem Evropské unie. Například Německo má v tomto ohledu výkon cca pětiny výkonu celé EU, zatímco Turecko je výkonově na hodnotě cca jedné šestadvacetiny. V rámci EU jsou však i země s nižším výkonem (například Chorvatsko či Kypr), ty však mají méně obyvatel i menší rozlohu (Eurostat, 2019c).

Obrázek 16: HDP Turecka a EU (v milionech eur)

Zdroj: Eurostat, 2019c

Je tedy zjevné, že Turecko je velkou, avšak poměrně chudou zemí. To s sebou, v případě přijetí Turecka za člena EU, ponese náklady. Turecko se tedy stane takzvaným čistým příjemcem, což je situace, kdy země více čerpá, než odvádí. Podrobněji rozebere ekonomické dopady následující podkapitola.

8.1 Dopady na rozpočet EU

V případě, že by se Turecko stalo členem EU, mělo by povinnost platit do unijního rozpočtu předepsané částky. Ty se odvíjí především od stavu ekonomiky dané země, přestože jsou odvody vázány kromě hrubého národního produktu také na další zdroje v podobě tradičních vlastních zdrojů (tedy zemědělské dávky, dávky z cukru a izoglukózy a cla z obchodu se třetími zeměmi), dále na podíl z DPH a zdroje ostatní (Euroskop, 2019b).

Obecně lze říci, že význam tradičních zdrojů je velmi malý a navíc dále klesá. Další zdroj, podíl na DPH, se v čase vyvíjel, přičemž nyní činí hodnota jednotné sazby harmonizovaného základu DPH každého členského státu 0,3 %. Největším zdrojem příjmů rozpočtu EU je tak stále příspěvek, který je vypočten z hrubého národního produktu členské země (Euroskop, 2019b).

Stanovit přesné hodnoty odvodu Turecka do rozpočtu EU je složité, protože vše jednak závisí na stavu ekonomiky země v daném okamžiku, jednak musí být odhady postavené na datech, která často nejsou plně dostupná a navíc je (například u podílu z DPH) nutné prvotní data harmonizovat.

Velmi zjednodušeně lze tvrdit, že se jedná o 1 % HDP (Baldwin, 2013, s. 109). V takovém případě je možné vyčíslit, že pokud by nyní Turecko přistoupilo k EU, byly by jeho platby v úrovni, kterou zhruba zobrazuje tabulka 5. Tato tabulka v prvních třech řádcích přináší údaje Eurostatu o stavu HDP, a to pro EU kompletně, pro ČR (která bude dále použita pro ověření, zda je udávané 1 % HDP odvodů do rozpočtu EU odpovídající) a pro Turecko. Další dva řádky uvádějí hodnoty částek, které Česká republika odvádí do rozpočtu Evropské unie, a hodnoty, kolik tato odváděná částka činí v procentech z HDP. V letech 2014–2018 se toto procento pohybuje mezi 0,97 až 1,19 %. Lze tedy konstatovat, že zmiňovaný odhad, který hovoří o tom, že odvody do rozpočtu EU jsou zhruba v úrovni 1 % HDP, je relativně odpovídající.

Tabulka 5: Přepočet plateb Turecka do rozpočtu EU, pokud by Turecko bylo členem EU

HDP v milionech EUR					
Země / Období	2014	2015	2016	2017	2018
EU (28 zemí)*	14 091 453,30	14 854 107,20	14 985 310,80	15 409 890,70	15 907 594,20
Česká republika*	156 660,00	168 473,30	176 370,10	191 721,80	207 570,30
Turecko*	703 411,60	772 978,80	780 224,90	754 902,20	652 519,90
Odvod ČR do rozpočtu EU**	1 615,4	1 535,7	1 634,7	1 610,7	1 934,3
Česká republika (přepočet k HDP) v %	0,97	1,10	1,08	1,19	1,07
Hrubý odhad Turecko (při 1 % HDP)	7 034,1	7 729,8	7 802,2	7 549,0	6 525,2

Zdroj: *ČSÚ, 2020, **MF ČR, 2019

Poslední řádek tedy přepočítává HDP Turecka na 1 %, což by zhruba mělo odpovídat příspěvku země do rozpočtu EU. Je nutné zmínit, že Turecko je sice velkou zemí, avšak výše ročního HDP odpovídá například Nizozemí (ČSÚ, 2020). Proto jeho přínos do rozpočtu není nikterak velký.

Argument, který je však pro členství Turecka v EU někdy využíván, nespočívá zcela v jeho ekonomickém přínosu. Zmiňován je i pozitivní ekonomický účinek Turecka v tom, že Turecko má levný, hojný a spolehlivý tok surovin, materiálu, zdrojů energie a také vyškolené (a levné) pracovní síly. Zmínit je potřeba také to, že Turecko je pro Evropskou unii velmi důležitým energetickým koridorem (Yıldırım a Çimen, 2012).

Nicméně pokud budou řešeny pouze finanční dopady členství Turecka v EU, je nutné zmínit, že je velmi důležité, že případným přistoupením Turecka, s jeho slabou ekonomikou, dojde k tomu, že se změní poměry výpočtů těch atributů, které jsou závislé na stavu průměru EU. Ze stavu průměru EU se přitom propočítávají například poskytované dotace strukturálních fondů. Je určeno, že v rámci politiky soudržnosti by měly být finanční prostředky alokované do jednotlivých zemí určeny zejména chudším regionům EU, jelikož cílem je odstranit nerovnosti mezi regiony. *„Aby došlo k žádoucímu sblížení jednotlivých regionů a států, Evropská unie finančně podporuje hospodářský a sociální rozvoj méně vyspělých regionů (tj. těch, jejichž HDP na obyvatele je nižší než 75 % průměru EU) a členských států (jejichž HND na obyvatele je nižší než 90 % průměru EU)“* (Machálek, 2014, s. 36).

Takové nastavení vede k tomu, že při případném přijetí Turecka za člena EU poklesne průměr výkonu EU. Pak se ovšem některé regiony dostanou nad hranici způsobilosti pro čerpání finančních prostředků, přestože jejich prosperita zůstane nezměněna. Taková situace se může týkat nových spolkových zemí Německa, částí Španělska, Portugalska i Řecka (Euroskop, 2018d).

8.2 Komparace předpokládaných změn v souvislosti s případným brexitem

Tato práce je připravována na přelomu let 2019 a 2020. Což je velmi důležité zmínit, jelikož se jedná o období, ve kterém na počátku nebylo jasné, zda k brexitu dojde. Vývoj situace vedl k tomu, že Spojené království k 31. 1. 2020 vystoupilo z EU. Zatím však schválená dohoda řeší jen některé oblasti tohoto kroku.

„Dohoda o vystoupení již byla schválena, ale týká se jen určitých aspektů: především ochrany práv evropských občanů ve Spojeném království a Britů žijících v EU, finančních závazků Spojeného království jako členského státu a otázky hranic – konkrétně

té mezi Severním Irskem a Irskou republikou. Budoucí vzájemné vztahy budou součástí zvláštní dohody, která se začne projednávat po oficiálním odchodu Spojeného království z Unie (31. 1. 2020)“ (Evropský parlament, 2020a).

Lze však říci, že vystoupením z EU přestane Velká Británie přispívat do rozpočtu EU (po ukončení tzv. přechodného období, tedy po prosinci 2020 (Evropský parlament, 2020a)) a také, že její HNP či HDP nebude dále započítáván do výkonu EU. Z toho lze vyvodit několik závěrů:

- Rozpočet EU se sníží. V tomto ohledu lze definovat, o kolik, protože odvody Velké Británie do rozpočtu EU jsou známy. V roce 2018 odvedla Velká Británie do rozpočtu EU celkem 3 309 milionů eur (Evropská unie, 2020a).
- Změní se (sníží) průměr HDP zbylých zemí a dojde k přerozdělení alokace finančních prostředků ze strukturálních fondů.
- Bude se muset snížit objem finanční pomoci určené na vyrovnání životní úrovně regionů, a tím dojde ke zpomalení růstu.

Analytici dále hovoří o možném zvýšení cen v EU, o vzniku hůře dostupných segmentů zboží, popřípadě o omezení dodávek. Také je zmiňován potenciální problém pro některé zbylé země EU. Například Irsko je považováno za nejzranitelnější, nicméně problémy pocítí i další země, včetně České republiky (Hosnedlová, 2019). „*Ačkoliv se na ČR neočekávají masivní dopady, ovlivněn bude zejména export. Británie je totiž pro české exportéry 3. největším trhem a 6. největším importním trhem. Británie se na celkovém vývozu z ČR podílí necelými 5 %, na celkovém dovozu zase 2,3 %*“ (Hosnedlová, 2019).

Pokud je možné dále situaci modelově dokreslit případným vstupem Turecka do EU, pak lze ekonomické dopady tohoto vstupu zhodnotit tak, že:

- Příspěvek Turecka do rozpočtu EU bude minimální a nevyrovná propad vzniklý brexitem.
- Turecko bude zemí, která bude mít nárok čerpat pomoc pro rozvoj zaostalých regionů. Tím pádem budou o tyto prostředky poníženy platby zbylým zemím EU.
- Některé země, které v rámci EU zaostávají, nebudou nyní způsobilé k přijímání finanční podpory ze strukturálních fondů.

Ve finančním vyjádření budou tyto dopady zhruba v následující výši:

- Rozdíl pro EU v pravidelných platbách do rozpočtu uvádí následující tabulka 6.

Tabulka 6: Odhady plateb do rozpočtu EU

Částky za rok	Turecko**	Velká Británie	Rozdíl
Odvod ro rozpočtu EU	6 525 mil eur	18 539 mil eur*	-12 014 mil eur

* Jedná se o celkové financování (dle rozpočtu EU na rok 2020), tedy po započtení oprav pro Spojené království.

** Odvod Turecka stanoven jako 1 % HDP roku 2018 (viz tabulka 5).

Zdroj: vlastní zpracování

Celkově by tedy snížení příjmů rozpočtu po odchodu Spojeného království a přistoupení Turecka činilo cca 12 000 milionů eur. Jedná se o hrubý odhad, jelikož Spojené království bude i po vystoupení z EU odvádět některé další platby dané dlouhodobými smlouvami. Jejich výše je však zanedbatelná.

Turecko bude zemí, která bude mít nárok čerpat pomoc pro rozvoj zaostalých regionů. Již dnes čerpá Turecko v rámci předvstupní pomoci. „V rámci současného víceletého finančního rámce 2014–2020 má Turecko získat podporu v hodnotě 4,5 miliard eur. Ty jsou určeny například na posilování nezávislého soudnictví, vlády práva či zlepšení veřejné správy“ (Zachová, 2017). Již tato suma je větší než rozdíl, který byl definován v předchozím odstavci, tedy rozdíl mezi odvody do rozpočtu EU Turecka a Velké Británie.

Celková alokace zdrojů ze strukturálních fondů však může být samozřejmě mnohem vyšší. Například pro ČR byla alokace v období 2007–2013 přibližně 26,7 mld. eur (Dotace EU, 2014). Pokud lze použít pro stanovení přepočtu, kolik peněz by ze strukturálních peněz získalo Turecko, počet obyvatel, pak ČR má cca 10,7 milionu obyvatel, Turecko 82 milionů (CIA, 2019). Má tedy cca osmkrát více obyvatel. Pokud by získalo ze strukturálních fondů 8× více dotací než ČR, přibylo by do rozpočtu Turecka cca 213,6 miliard eur za sedmiletý finanční rámec.

Pokud by se zvolil pro přepočet ukazatel rozlohy země, pak ČR má cca 78,8 tisíc km² a Turecko (pevnina) 769,6 tisíc km². Jedná se tedy o zhruba desetinásobek rozlohy ČR. Desetinásobek pomoci ze strukturálních fondů (než kolik činí příspěvek České republice) by byl tedy 267 miliard eur za sedmiletý finanční rámec.

Nicméně celkovou výši alokace určuje vždy Dohoda o partnerství. Ta analyzuje na základě evropských, národních i regionálních strategických dokumentů současnou

socioekonomickou situaci dané země, existující disparity, rozvojové potřeby a potenciál. Definuje priority a očekávané výsledky pro celé programové období. Tato analýza je klíčovým ukazatelem, kam bude směřována podpora z ESI fondů (Dotace EU, 2020). Celkovou částku, která by byla přiřknuta jako pomoc Turecku, tedy není snadné určit. Pokud se Dohoda o partnerství zabývá celkovou socioekonomickou situací podporované země, pak lze pro odhad zvolit i vyšší HDP, respektive vyšší HDP na obyvatele, která může být do jisté míry vypovídající a porovnatelná.

Pravděpodobnostní rámec příjmů Turecka ze strukturálních fondů, je možné pro větší přesnost komparovat se státy visegrádské čtyřky, jež jsou v obdobném postavení „méně rozvinutých regionů“, a který je posuzován dle HDP na obyvatele (Profaktum, 2018).

Tabulka 7: Alokace strukturálních fondů V4 a Turecka k dalším údajům o zemích

	Alokace strukturálních fondů v období 2014–2020 v mld. EUR*	Počet obyvatel v milionech**	Rozloha země v tisících km ² **	HDP na obyvatele k průměru EU***
ČR	32,282	10,7	78,8	92
Slovensko	19,133	5,43	49	70
Polsko	104,938	38,19	312	73
Maďarsko	29,758	9,7	89,6	73
Turecko		82	769,6	61

Zdroj: *DotaceEU, 2020, **CIA, 2019, ***ČSÚ, 2019

Z tabulky 7 vyplývá, že nejpřesnějším poměrem pro vyčíslení výše případného příspěvku Turecku ze strukturálních fondů je počet obyvatel. Suma obdržená ze strukturálních fondů, dělená počtem obyvatel každého státu jednotlivě, dává v součtu hodnotu 12,354. Tato hodnota představuje součet obdržené alokace každého státu ze strukturálních fondů na obyvatele. Výsledek je vydělen počtem států V4, který poté dává konečnou průměrnou hodnotu 3 za všechny státy V4. Pokud má tedy Turecko 82 milionů obyvatel, pak by suma násobená zjištěným koeficientem 3 byla 246 miliard EUR. Lze tedy předpokládat, že tuto sumu by mohlo Turecko ze strukturálních fondů získat.

8.2.1 Změna rozložení sil v Evropském parlamentu

Evropský parlament se aktuálně skládá ze 705 poslanců, kteří byli zvoleni v 27 členských státech Evropské unie (Evropský parlament, 2020b). Tato data tedy již nezahrnují Spojené království.

Platí, že „do Evropského parlamentu se volí poměrným počtem hlasů. Voliči musí dosáhnout věku 18 let, kromě Rakouska, kde lze volit již od 16 let. Počet křesel je přidělován na základě počtu obyvatel každého členského státu. Ženy tvoří o něco více než třetinu poslanců EP. Poslanci EP jsou rozděleni do skupin podle politických směrů, nikoli podle státní příslušnosti“ (Evropský parlament, 2020b).

Spojené království bylo před svým odchodem z EU zastoupeno 73 poslanci. Po odchodu Spojeného království došlo k tomu, že 46 křesel z celkového počtu bylo zmrazeno pro potřeby případného budoucího rozšíření EU. Zbýlých 27 původně britských křesel pak bylo rozděleno mezi 14 členských států, které byly na základě současného rozdělení mandátů v EP mírně znevýhodněny (Evropský parlament, 2018).

Samotné rozdělení počtu poslanců mezi jednotlivé země je stanoveno v evropských smlouvách. Platí poměrné rozdělení, tedy země s vyšším počtem obyvatel mají více poslanců než menší země, nicméně je zachován takzvaný poměrný sestupný způsob – tedy malé země mají více křesel, než kdyby se proporcionalita uplatnila důsledně (Evropský parlament, 2020c). Celkové rozdělení mandátů pro jednotlivé země, včetně změny po vystoupení Spojeného království z EU, přehledně zobrazuje obrázek 17.

Po případném vstupu Turecka do EU by došlo k tomu, že by se nový člen stal nejlidnatější členskou zemí. Pro stanovení počtu členů neexistuje přesně stanovené pravidlo. Platí jen, že celkový počet členů Evropského parlamentu nesmí překročit 750 (není počítán předseda). Pro počet členů jednotlivých zemí platí, že existuje maximální a minimální hranice. Minimálně je tedy možné, aby členský stát měl šest členů v EP (toto minimum mají nyní pouze Malta, Lucembursko a Kypr) a maximum je 96 míst (aktuálně tohoto maximálního počtu dosahuje jen Německo). Před každými volbami pak o počtu členů pro jednotlivé státy rozhoduje Evropská rada, na návrh Evropského parlamentu (Lisabonská smlouva, 2007).

Není tedy možné jednoznačně určit počet zástupců Turecka v EP po případném přistoupení Turecka do EU. Pokud však zůstane zachován poměrový systém vázaný

i k počtu obyvatel, je pravděpodobné, že počet zástupců Turecka v EP bude obdobný jako u Německa. Tedy bude se jednat o 96 zástupců nebo počet, který se určenému maximu blíží.

Pokud by tedy Turecko mělo obdobný počet poslanců v EP jako Německo, pak by disponovalo velkou silou. Hlasování v EP je realizováno nejčastěji absolutní většinou odevzdaných hlasů. „*K usnášeníschopnosti (k dosažení minimálního počtu poslanců, kteří musejí být přítomni, aby byl výsledek hlasování platný) stačí, aby byla v jednacím sále přítomna jedna třetina poslanců. Pokud předseda na žádost alespoň 38 poslanců prohlásí, že Evropský parlament není usnášeníschopný, hlasování se odkládá na následující zasedání*“ (Evropský parlament, 2020d).

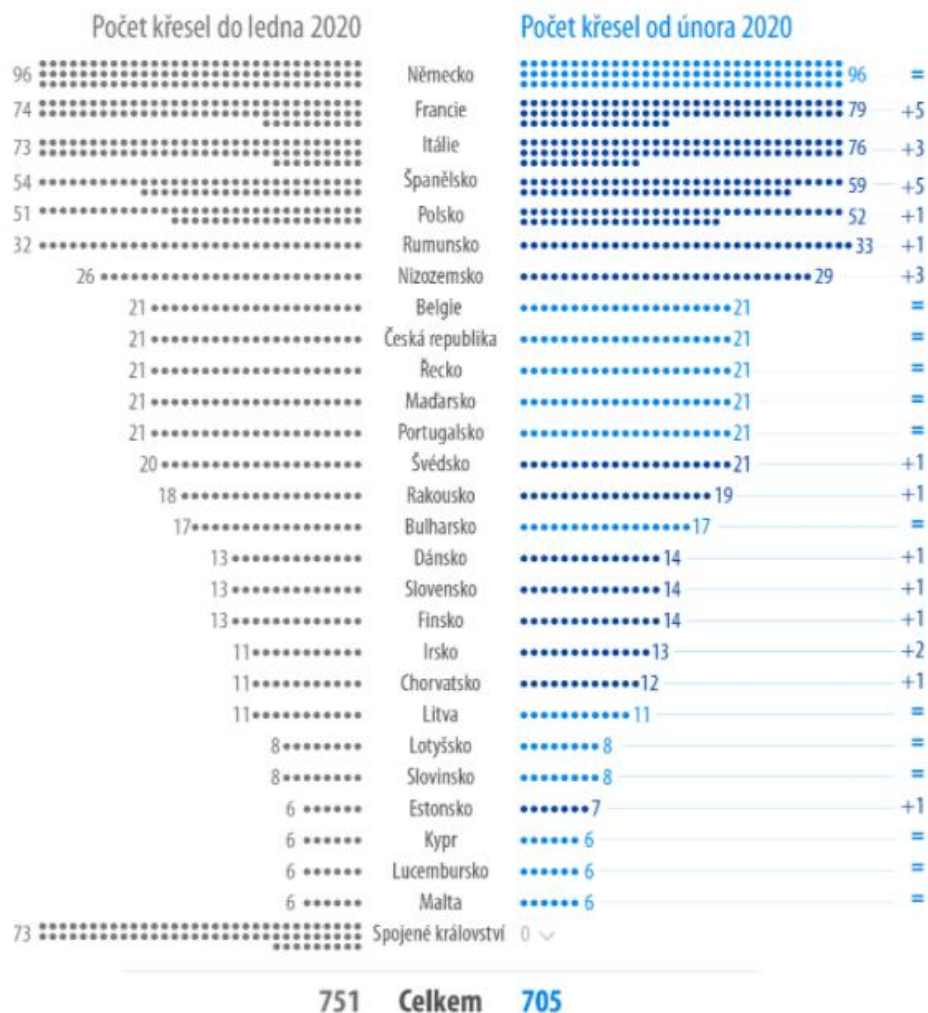
Je tedy patrné, že Turecko by mělo v Evropském parlamentu velkou rozhodovací moc a schopnost přijímaná rozhodnutí ovlivnit. Evropský parlament přijímá svá rozhodnutí prostou většinou či kvalifikovanou většinou. Při hlasování prostou většinou (či při jednomyslnosti) každý z členských států disponuje jedním hlasem, ovšem při rozhodování kvalifikovanou většinou „*jsou hlasy „váženy“ podle populační síly jednotlivých států a jejich podíly upraveny tak, aby žádná z předpokládaných koalic (zpočátku šlo zvláště o znemožnění blokace velkých proti malým, či naopak) nemohla být izolována. Podíly těchto vážených hlasů byly upravovány s každým rozšířením, podobně byl přizpůsobován práh kvalifikované většiny – od počátku se pohyboval okolo 71 % vážených hlasů, pro určitá rozhodnutí bylo navíc třeba tzv. dvojí většiny – vedle kvalifikované většiny vážených hlasů i většiny členských států společenství*“ (Senát PČR, 2003).

Navíc existuje tzv. blokační menšina. Tu musí tvořit nejméně čtyři členové Evropské rady, kteří zastupují více než 35 % obyvatelstva EU (Evropská rada, 2020). Turecko by tedy mohlo velmi snadno i případná přijetí usnesení pomocí blokační menšiny blokovat, ač by k tomu potřebovalo další země. Na druhou stranu by i malé země s pomocí Turecka mohly dosáhnout dalších jednání o návrhu, který nepodporují.

V každém případě by byla pozice Turecka v Evropském parlamentu velmi silná.

Obrázek 17: Počet europoslanců za jednotlivé země se změnou po vystoupení Spojeného království z EU

Počet europoslanců za jednotlivé země se změnil po vystoupení Spojeného království z EU na konci ledna 2020.

Zdroj: Evropská unie, 2020b

8.2.2 Cambridge compromise

Cambridge compromise byl vyhotoven v průběhu Cambridge Apportionment Meeting v roce 2011 konsorciem matematiků, jehož účastníky byli mimo jiné: prof. Geoffrey Gimmert, prof. Jean-François Leslier, prof. Friedrich Pukelsheim, prof. Victoriano Ramirez Gonzalez, prof. Richard Rose, prof. Wojciech Słoczynski, prof. Martin Zachariassen a prof. Karol Zyczkowski (Evropský parlament, 2017).

„V roce 2011 Výbor pro ústavní záležitosti Evropského parlamentu svolal na Univerzitu v Cambridge symposium předních evropských matematiků, které dostalo za úkol nalézt transparentní, férovou, objektivní a politicky nestrannou matematickou metodu, která by umožnila rozdělovat poslanecká křesla mezi členské země při zohlednění posledních sociodemografických změn a v rámci omezení vyplývajících z díkce příslušných ustanovení Lisabonské smlouvy, ovšem bez nutnosti konat mezivládní konference k tomuto tématu. Symposium matematiků prodiskutovalo řadu možných návrhů, aby nakonec jako nejvhodnější navrhlo zavést metodu takzvaného Cambridgeského kompromisu“ (Charvát, 2020).

Metoda Cambridge compromise je interpretována jako model transparentní, trvanlivý, srozumitelný a který zachovává sestupnou proporcionalitu.

Základní počet křesel je určen každému členskému státu EU. Počet základních křesel, která jsou touto metodou stanovena, je 5. Prvotní přidělení 5 základních křesel každému z 27 členských států využívá celkem 135 míst, přičemž pro další poměrné rozdělení zůstává 570 míst. Zbývající křesla jsou alokována poměrně k celkovému počtu obyvatel daného státu metodou dělitele, který je určen tak, aby se součet všech křesel rovnal velikosti EP. Výsledek je zaokrouhlen nahoru. Pokud některý z členských států dosáhne na vyšší počet křesel, než je určené maximum, vždy je přidělena jen horní hranice, která je určena v rozhodnutí Evropské rady č. 2013/312/EU, tedy 96 křesel. Stejně tak je respektována i minimální hranice počtu míst, který musí být přidělen i státu, který má nejmenší populaci, tj. 6 křesel.

Exemplárně lze uvést příklad České republiky. Pokud bude na českou populaci 10 693 939 obyvatel aplikován dělitel 851 000, výsledný kvocient je 12,6. Po zaokrouhlení nahoru je výsledný počet křesel 18. Tedy 5 základních křesel plus 13 proporciónálních křesel.

Z tabulky 8 je patrné, že u Německa je evidentně realizována zásada maximální možné horní hranice pro přidělení křesel. Populace Německa je 83 166 711, dělitel 851 000, výsledný koeficient je 97,7. Pokud se sečtou základní přidělená křesla a křesla proporciónálně určená, je výsledek 103, tedy daleko nad možnou hranicí stanovenou Lisabonskou smlouvou.

V následující části budou namodelovány a vysvětleny různé varianty rozdělení poslaneckých křesel v EP. Nejdříve je nutné pro další porovnání dat znázornit v tabulce 8 současný stav před a po vystoupení Velké Británie z EU.

Tabulka 8: Počet křesel v EP před a po brexitu

Stát	Počet obyvatel	Počet křesel s VB do 2020	Současný počet křesel po roce 2020	Rozdíl brexit	Poměr reprezentace do roku 2020 (s VB)	Poměr reprezentace (brexit)
Německo	83 166 711	96	96	0	866 319,91	866 319,91
VB	67 025 542	73	0	-73	918 158,11	0,00
Francie	67 098 824	74	79	5	906 740,86	849 352,20
Itálie	60 244 639	73	76	3	825 269,03	792 692,62
Španělsko	47 329 981	54	59	5	876 481,13	802 203,07
Polsko	37 958 138	51	52	1	744 277,22	729 964,19
Rumunsko	19 317 984	32	33	1	603 687,00	585 393,45
Nizozemsko	17 407 585	26	29	3	669 522,50	600 261,55
Řecko	10 709 739	21	21	0	509 987,57	509 987,57
Belgie	11 549 888	21	21	0	549 994,67	549 994,67
Portugalsko	10 295 909	21	21	0	490 281,38	490 281,38
ČR	10 693 939	21	21	0	509 235,19	509 235,19
Maďarsko	9 769 526	21	21	0	465 215,52	465 215,52
Švédsko	10 327 589	20	21	1	516 379,45	491 789,95
Rakousko	8 901 064	18	19	1	494 503,56	468 477,05
Bulharsko	6 951 482	17	17	0	408 910,71	408 910,71
Dánsko	5 822 763	13	14	1	447 904,85	415 911,64
Slovensko	5 457 873	13	14	1	419 836,38	389 848,07
Finsko	5 525 292	13	14	1	425 022,46	394 663,71
Irsko	4 963 839	11	13	2	451 258,09	381 833,77
Chorvatsko	4 058 165	11	12	1	368 924,09	338 180,42
Litva	2 794 090	11	11	0	254 008,18	254 008,18
Lotyšsko	1 907 675	8	8	0	238 459,38	238 459,38
Slovinsko	2 095 861	8	8	0	261 982,63	261 982,63
Estonsko	1 328 976	6	7	1	221 496,00	189 853,71
Kypr	888 005	6	6	0	148 000,83	148 000,83
Lucembursko	626 108	6	6	0	104 351,33	104 351,33
Malta	514 564	6	6	0	85 760,67	85 760,67
	514 731 751	751	705	-46		

Zdroj: vlastní zpracování, počet obyvatel (Eurostat, 2020)

Tabulka 9: Cambridge compromise (před brexitem), 28 členských států, 751 křesel

Stát	Počet obyvatel státu	Základní křesla Cambridge	Kvocient	Součet	Křesla dle výpočtu Cambridge	Poměr reprezentace
Německo	83 166 711	5	97,7	102,728	96	866 319,91
VB	67 025 542	5	78,8	83,761	84	797 923,12
Francie	67 098 824	5	78,8	83,847	84	798 795,52
Itálie	60 244 639	5	70,8	75,793	76	792 692,62
Španělsko	47 329 981	5	55,6	60,617	61	775 901,33
Polsko	37 958 138	5	44,6	49,604	50	759 162,76
Rumunsko	19 317 984	5	22,7	27,700	28	689 928,00
Nizozemsko	17 407 585	5	20,5	25,455	26	669 522,50
Řecko	10 709 739	5	12,6	17,585	18	594 985,50
Belgie	11 549 888	5	13,6	18,572	19	607 888,84
Portugalsko	10 295 909	5	12,1	17,099	18	571 994,94
ČR	10 693 939	5	12,6	17,566	18	594 107,72
Maďarsko	9 769 526	5	11,5	16,480	17	574 678,00
Švédsko	10 327 589	5	12,1	17,136	18	573 754,94
Rakousko	8 901 064	5	10,5	15,460	16	556 316,50
Bulharsko	6 951 482	5	8,2	13,169	14	496 534,43
Dánsko	5 822 763	5	6,8	11,842	12	485 230,25
Slovensko	5 457 873	5	6,4	11,413	12	454 822,75
Finsko	5 525 292	5	6,5	11,493	12	460 441,00
Irsko	4 963 839	5	5,8	10,833	11	451 258,09
Chorvatsko	4 058 165	5	4,8	9,769	10	405 816,50
Litva	2 794 090	5	3,3	8,283	9	310 454,44
Lotyšsko	1 907 675	5	2,2	7,242	8	238 459,38
Slovinsko	2 095 861	5	2,5	7,463	8	261 982,63
Estonsko	1 328 976	5	1,6	6,562	7	189 853,71
Kypr	888 005	5	1,0	6,043	7	126 857,86
Lucembursko	626 108	5	0,7	5,736	6	104 351,33
Malta	514 564	5	0,6	5,605	6	85 760,67
d = 851 000	514 731 751	140			751	

Zdroj: vlastní zpracování, počet obyvatel (Eurostat, 2020)

Celkový počet poslaneckých křesel je 751 a dělitel je 851 000. Základních 140 míst je určeno, zbývajících 611 křesel je přiděleno proporcionálně. Z tabulek 9 a 10 je zřejmé, že počet křesel vypočítaný metodou Cambridge compromise je odlišný od dosavadního způsobu přidělování křesel členským státům. Při srovnání dat, která se týkají počtu křesel v době před brexitem a křesel, která vycházejí z modelu Cambridge compromise

(s celkovým počtem 751 křesel), je nepochybné, že u některých států jsou velmi rozdílná. Státy, které jsou středně velké, by přišly o přidělená křesla, ta by byla rozdělena státům, které mají nejvíce obyvatel. V modelu Cambridge compromise by tyto státy přišly celkem o 33 poslaneckých křesel. Naopak Velká Británie by si polepšila o 11 křesel, Francie o 10 křesel, Španělsko o 7 a Itálie o 3 křesla. Estonsko a Kypr by získaly po 1 křeslu navíc.

Následující tabulka lépe zobrazuje zmiňované rozdíly v počtu poslaneckých křesel.

Tabulka 10: Cambridge compromise a stav poslaneckých křesel (před brexitem), 751 křesel, 28 členských států

Stát	Počet obyvatel	Křesla dle výpočtu Cambridge	Počet křesel s VB do 2020	Rozdíl Cambridge a počet křesel s VB do roku 2020
Německo	83 166 711	96	96	0
VB	67 025 542	84	73	11
Francie	67 098 824	84	74	10
Itálie	60 244 639	76	73	3
Španělsko	47 329 981	61	54	7
Polsko	37 958 138	50	51	-1
Rumunsko	19 317 984	28	32	-4
Nizozemsko	17 407 585	26	26	0
Řecko	10 709 739	18	21	-3
Belgie	11 549 888	19	21	-2
Portugalsko	10 295 909	18	21	-3
ČR	10 693 939	18	21	-3
Maďarsko	9 769 526	17	21	-4
Švédsko	10 327 589	18	20	-2
Rakousko	8 901 064	16	18	-2
Bulharsko	6 951 482	14	17	-3
Dánsko	5 822 763	12	13	-1
Slovensko	5 457 873	12	13	-1
Finsko	5 525 292	12	13	-1
Irsko	4 963 839	11	11	0
Chorvatsko	4 058 165	10	11	-1
Litva	2 794 090	9	11	-2
Lotyšsko	1 907 675	8	8	0
Slovinsko	2 095 861	8	8	0
Estonsko	1 328 976	7	6	1
Kypr	888 005	7	6	1
Lucembursko	626 108	6	6	0
Malta	514 564	6	6	0
		751	751	0

Zdroj: vlastní zpracování, počet obyvatel (Eurostat, 2020)

Důležitým prvkem je také monitorace změn v poměru reprezentace – kolik obyvatel zastupuje jeden poslanec svého státu.

Tabulka 11: Poměr reprezentace (před brexitem), 751 křesel, 28 členských států

Stát	Počet obyvatel	Poměr reprezentace s VB	Poměr reprezentace Cambridge s VB	Rozdíly v poměru reprezentace
Německo	83 166 711	866 319,91	866 319,91	0,00
VB	67 025 542	918 158,11	797 923,12	-120 234,99
Francie	67 098 824	906 740,86	798 795,52	-107 945,34
Itálie	60 244 639	825 269,03	792 692,62	-32 576,41
Španělsko	47 329 981	876 481,13	775 901,33	-100 579,80
Polsko	37 958 138	744 277,22	759 162,76	14 885,54
Rumunsko	19 317 984	603 687,00	689 928,00	86 241,00
Nizozemsko	17 407 585	669 522,50	669 522,50	0,00
Řecko	10 709 739	509 987,57	594 985,50	84 997,93
Belgie	11 549 888	549 994,67	607 888,84	57 894,18
Portugalsko	10 295 909	490 281,38	571 994,94	81 713,56
ČR	10 693 939	509 235,19	594 107,72	84 872,53
Maďarsko	9 769 526	465 215,52	574 678,00	109 462,48
Švédsko	10 327 589	516 379,45	573 754,94	57 375,49
Rakousko	8 901 064	494 503,56	556 316,50	61 812,94
Bulharsko	6 951 482	408 910,71	496 534,43	87 623,72
Dánsko	5 822 763	447 904,85	485 230,25	37 325,40
Slovensko	5 457 873	419 836,38	454 822,75	34 986,37
Finsko	5 525 292	425 022,46	460 441,00	35 418,54
Irsko	4 963 839	451 258,09	451 258,09	0,00
Chorvatsko	4 058 165	368 924,09	405 816,50	36 892,41
Litva	2 794 090	254 008,18	310 454,44	56 446,26
Lotyšsko	1 907 675	238 459,38	238 459,38	0,00
Slovinsko	2 095 861	261 982,63	261 982,63	0,00
Estonsko	1 328 976	221 496,00	189 853,71	-31 642,29
Kypr	888 005	148 000,83	126 857,86	-21 142,98
Lucembursko	626 108	104 351,33	104 351,33	0,00
Malta	514 564	85 760,67	85 760,67	0,00
	514 731 751			

Zdroj: vlastní zpracování, počet obyvatel (Eurostat, 2020)

Z tabulky je patrné, že poměr reprezentace se snižuje s rostoucím počtem křesel a naopak. Nejvýraznější změnu by v tomto případě zaznamenalo Maďarsko a Rumunsko, které by v modelu Cambridge compromise přišly o 4 poslanecká křesla, a navýšil by se tedy i poměr reprezentace obyvatel na jednoho poslance.

Tabulka 12: Cambridge compromise (po brexitu), 27 členských států, 705 křesel

Stát	Počet obyvatel	Základní křesla Cambridge	Kvocient	Součet	Křesla dle výpočtu Cambridge 705 křesel	Poměr reprezentace po brexitu
Německo	83 166 711	5	106,4	111,351	96	866 319,91
Francie	67 098 824	5	85,8	90,804	91	849 352,20
Itálie	60 244 639	5	77,0	82,039	83	792 692,62
Španělsko	47 329 981	5	60,5	65,524	66	802 203,07
Polsko	37 958 138	5	48,5	53,540	54	729 964,19
Rumunsko	19 317 984	5	24,7	29,703	30	585 393,45
Nizozemsko	17 407 585	5	22,3	27,260	28	600 261,55
Řecko	10 709 739	5	13,7	18,695	19	509 987,57
Belgie	11 549 888	5	14,8	19,770	20	549 994,67
Portugalsko	10 295 909	5	13,2	18,166	19	490 281,38
ČR	10 693 939	5	13,7	18,675	19	509 235,19
Maďarsko	9 769 526	5	12,5	17,493	18	465 215,52
Švédsko	10 327 589	5	13,2	18,207	19	491 789,95
Rakousko	8 901 064	5	11,4	16,382	17	468 477,05
Bulharsko	6 951 482	5	8,9	13,889	14	408 910,71
Dánsko	5 822 763	5	7,4	12,446	13	415 911,64
Slovensko	5 457 873	5	7,0	11,979	12	389 848,07
Finsko	5 525 292	5	7,1	12,066	13	394 663,71
Irsko	4 963 839	5	6,3	11,348	12	381 833,77
Chorvatsko	4 058 165	5	5,2	10,189	11	338 180,42
Litva	2 794 090	5	3,6	8,573	9	254 008,18
Lotyšsko	1 907 675	5	2,4	7,439	8	238 459,38
Slovinsko	2 095 861	5	2,7	7,680	8	261 982,63
Estonsko	1 328 976	5	1,7	6,699	7	189 853,71
Kypr	888 005	5	1,1	6,136	7	148 000,83
Lucembursko	626 108	5	0,8	5,801	6	104 351,33
Malta	514 564	5	0,7	5,658	6	85 760,67
d = 782 000	447 706 209	135			705	

Zdroj: vlastní zpracování, počet obyvatel (Eurostat, 2020)

Pokud by byl aplikován Cambridge compromise na současný počet křesel po odchodu Velké Británie, nastala by podobná situace jako v předchozím případě před brexitem. Jelikož se s odchodem Velké Británie snížil počet o 46 poslaneckých křesel, je propočten namodelován na celkových 705 křesel. Dělitel je 782 000. Základních 135 míst je určeno, zbývajících 570 křesel je přiděleno proporcionálně.

Tabulka 13: Rozdíl – Cambridge compromise a stav po brexitu, 27 členských států, 705 křesel

Stát	Počet obyvatel	Křesla dle výpočtu Cambridge 705 křesel	Počet křesel po brexitu	Rozdíl Cambridge a počet křesel po brexitu
Německo	83 166 711	96	96	0
Francie	67 098 824	91	79	12
Itálie	60 244 639	83	76	7
Španělsko	47 329 981	66	59	7
Polsko	37 958 138	54	52	2
Rumunsko	19 317 984	30	33	-3
Nizozemsko	17 407 585	28	29	-1
Řecko	10 709 739	19	21	-2
Belgie	11 549 888	20	21	-1
Portugalsko	10 295 909	19	21	-2
ČR	10 693 939	19	21	-2
Maďarsko	9 769 526	18	21	-3
Švédsko	10 327 589	19	21	-2
Rakousko	8 901 064	17	19	-2
Bulharsko	6 951 482	14	17	-3
Dánsko	5 822 763	13	14	-1
Slovensko	5 457 873	12	14	-2
Finsko	5 525 292	13	14	-1
Irsko	4 963 839	12	13	-1
Chorvatsko	4 058 165	11	12	-1
Litva	2 794 090	9	11	-2
Lotyšsko	1 907 675	8	8	0
Slovinsko	2 095 861	8	8	0
Estonsko	1 328 976	7	7	0
Kypr	888 005	7	6	1
Lucembursko	626 108	6	6	0
Malta	514 564	6	6	0
	447 706 209	705	705	0

Zdroj: vlastní zpracování, počet obyvatel (Eurostat, 2020)

Státy, které jsou středně velké, by i v tomto případě přišly o přidělená křesla. Ta by byla rozdělena státům, které mají nejvyšší počet obyvatel. Nejvíce křesel by bylo přiděleno Francii, celkem 12, Itálii a Španělsku by byl počet navýšen o 7 křesel. V tomto případě v porovnání s předchozím stavem před brexitem (tabulka 9), by si z nejméně lidnatých států polepšil pouze Kypr, a to o 1 místo. Rumunsko, Maďarsko a Bulharsko

by přišly o 3 křesla, ale vzhledem k počtu obyvatel a ve srovnání s ostatními státy, jako je např. Česká republika, je tento počet křesel adekvátní.

Tento model je základem pro spravedlivé, objektivní a srozumitelné rozdělení křesel v EP a mohl by být uplatněn nastálo. I s ohledem na to, že velké členské státy jsou vždy podreprezentovány, a tedy přesunutí křesel od středně velkých států k těm největším by nebylo nespravedlivé.

Tabulka 14: Poměr reprezentace Cambridge compromise po brexitu, 27 členských států

Stát	Počet obyvatel	Současný poměr reprezentace po brexitu	Poměr reprezentace Cambridge	Rozdíl
Německo	83 166 711	866 319,91	866 319,91	0,00
Francie	67 098 824	849 352,20	737 349,71	-112 002,49
Itálie	60 244 639	792 692,62	725 839,02	-66 853,59
Španělsko	47 329 981	802 203,07	717 120,92	-85 082,14
Polsko	37 958 138	729 964,19	702 928,48	-27 035,71
Rumunsko	19 317 984	585 393,45	643 932,80	58 539,35
Nizozemsko	17 407 585	600 261,55	621 699,46	21 437,91
Řecko	10 709 739	509 987,57	563 670,47	53 682,90
Belgie	11 549 888	549 994,67	577 494,40	27 499,73
Portugalsko	10 295 909	490 281,38	541 889,95	51 608,57
ČR	10 693 939	509 235,19	562 838,89	53 603,70
Maďarsko	9 769 526	465 215,52	542 751,44	77 535,92
Švédsko	10 327 589	491 789,95	543 557,32	51 767,36
Rakousko	8 901 064	468 477,05	523 592,00	55 114,95
Bulharsko	6 951 482	408 910,71	496 534,43	87 623,72
Dánsko	5 822 763	415 911,64	447 904,85	31 993,20
Slovensko	5 457 873	389 848,07	454 822,75	64 974,68
Finsko	5 525 292	394 663,71	425 022,46	30 358,75
Irsko	4 963 839	381 833,77	413 653,25	31 819,48
Chorvatsko	4 058 165	338 180,42	368 924,09	30 743,67
Litva	2 794 090	254 008,18	310 454,44	56 446,26
Lotyšsko	1 907 675	238 459,38	238 459,38	0,00
Slovinsko	2 095 861	261 982,63	261 982,63	0,00
Estonsko	1 328 976	189 853,71	189 853,71	0,00
Kypr	888 005	148 000,83	126 857,86	-21 142,98
Lucembursko	626 108	104 351,33	104 351,33	0,00
Malta	514 564	85 760,67	85 760,67	0,00
	447 706 209			

Zdroj: vlastní zpracování, počet obyvatel (Eurostat, 2020)

Stejně tak, jako v předchozím případě před brexitem, by se poměr reprezentace u nejlidnatějších států snížil v souvislosti s navýšeným počtem přidělených křesel. Nejlepšího výsledku by dosáhla Francie, které by se poměr reprezentace snížil o celých 112 002,49 obyvatel na jednoho poslance. Rumunsko, Maďarsko a Bulharsko by dle Cambridge compromise měly naopak, v porovnání s ostatními státy, nejvyšší nárůst poměru reprezentace. Příčinou je snížení o 3 křesla u každého státu.

Tabulka 15: Cambridge compromise s Tureckem, 751 křesel, 28 členských států

Stát	Počet obyvatel	Základní křesla Cambridge	Kvocient	Součet	Křesla dle výpočtu Cambridge	Poměr reprezentace
Německo	83 166 711	5	94,5	99,508	96	866 319,91
Turecko	83 154 997	5	94,5	99,494	96	866 197,89
Francie	67 098 824	5	76,2	81,249	82	825 845,26
Itálie	60 244 639	5	68,5	73,460	74	820 103,31
Španělsko	47 329 981	5	53,8	58,784	59	805 149,79
Polsko	37 958 138	5	43,1	48,134	49	788 588,99
Rumunsko	19 317 984	5	22,0	26,952	27	716 748,35
Nizozemsko	17 407 585	5	19,8	24,781	25	702 447,10
Řecko	10 709 739	5	12,2	17,170	18	623 741,44
Belgie	11 549 888	5	13,1	18,125	19	637 239,67
Portugalsko	10 295 909	5	11,7	16,700	17	616 525,31
ČR	10 693 939	5	12,2	17,152	18	623 473,19
Maďarsko	9 769 526	5	11,1	16,102	17	606 737,51
Švédsko	10 327 589	5	11,7	16,736	17	617 092,07
Rakousko	8 901 064	5	10,1	15,115	16	588 895,47
Bulharsko	6 951 482	5	7,9	12,899	13	538 899,16
Dánsko	5 822 763	5	6,6	11,617	12	501 237,43
Slovensko	5 457 873	5	6,2	11,202	12	487 217,50
Finsko	5 525 292	5	6,3	11,279	12	489 885,53
Irsko	4 963 839	5	5,6	10,641	11	466 494,39
Chorvatsko	4 058 165	5	4,6	9,612	10	422 217,49
Litva	2 794 090	5	3,2	8,175	9	341 780,43
Lotyšsko	1 907 675	5	2,2	7,168	8	266 144,66
Slovinsko	2 095 861	5	2,4	7,382	8	283 928,13
Estonsko	1 328 976	5	1,5	6,510	7	204 137,51
Kypr	888 005	5	1,0	6,009	7	147 776,79
Lucembursko	626 108	5	0,7	5,711	6	109 622,60
Malta	514 564	5	0,6	5,585	6	92 137,64
d = 880 000	530 861 206	140			751	

Zdroj: vlastní zpracování, počet obyvatel (Eurostat, 2020)

Metodou Cambridge compromise byl namodelován i počet křesel v EP v případě vstupu Turecka do EU, s celkovým počtem 751 křesel, jak tomu bylo před odchodem Velké Británie z EU. Dělitel je 880 000. Základních 140 míst je určeno, zbývajících 611 křesel je přiděleno proporcionálně. Jelikož má Turecko téměř stejně velkou populaci jako Německo, jeho počet křesel v EP by byl dle metody Cambridge compromise v případě přistoupení stejný jako počet křesel Německa.

Tabulka 16: Rozdíl – Cambridge compromise s Tureckem a stav poslaneckých křesel před odchodem VB, 751 křesel, 28 členských států

Stát	Počet obyvatel	Křesla dle výpočtu Cambridge Turecko	Počet křesel s VB	Rozdíl
Německo	83 166 711	96	96	0
Turecko/VB	83 154 997	96	73	23
Francie	67 098 824	82	74	8
Itálie	60 244 639	74	73	1
Španělsko	47 329 981	59	54	5
Polsko	37 958 138	49	51	-2
Rumunsko	19 317 984	27	32	-5
Nizozemsko	17 407 585	25	26	-1
Řecko	10 709 739	18	21	-3
Belgie	11 549 888	19	21	-2
Portugalsko	10 295 909	17	21	-4
ČR	10 693 939	18	21	-3
Maďarsko	9 769 526	17	21	-4
Švédsko	10 327 589	17	20	-3
Rakousko	8 901 064	16	18	-2
Bulharsko	6 951 482	13	17	-4
Dánsko	5 822 763	12	13	-1
Slovensko	5 457 873	12	13	-1
Finsko	5 525 292	12	13	-1
Irsko	4 963 839	11	11	0
Chorvatsko	4 058 165	10	11	-1
Litva	2 794 090	9	11	-2
Lotyšsko	1 907 675	8	8	0
Slovinsko	2 095 861	8	8	0
Estonsko	1 328 976	7	6	1
Kypr	888 005	7	6	1
Lucembursko	626 108	6	6	0
Malta	514 564	6	6	0
	530 861 206	751	751	46

Zdroj: vlastní zpracování, počet obyvatel (Eurostat, 2020)

V tabulce je znázorněno, jak by byla přidělena křesla a jaké by byly rozdíly v případě přistoupení Turecka po odchodu VB s počtem 751 celkových křesel v EP.

Po odchodu VB by Turecko získalo stejný počet křesel jako Německo, tedy o 23 křesel více, než jakým počtem míst v EP disponovala VB.

Španělsku by bylo přiděleno o 5 křesel více, Francie by získala 8 křesel navíc. Absolutně o nejvíce křesel by v tomto modelu přišlo Rumunsko, kterému by se výrazně snížil počet křesel, a to o celých 5. Lze konstatovat, že středně velké státy by si výrazně pohoršily v počtu přidělených křesel.

Nicméně i malý stát, jako je Litva, by místo 11 křesel disponoval pouze 9 křesly. Jelikož je tento propočít křesel namodelován pouze na 751 poslanců, je pochopitelné, že tyto státy by o část svých křesel přišly.

V případě přistoupení takto velké země, jako je Turecko, by byl zřejmě počet křesel navýšen vzhledem k velikosti země tak, aby ostatním státům nebyly výrazně snižovány hlasy v EP a aby pro některé státy tento postup neznamenal velký propad.

Model by se zvláště z tohoto důvodu uplatnil lépe, pokud by bylo možné legislativně navýšit celkový počet křesel v EP.

Tabulka 17: Poměr reprezentace s Tureckem a před odchodem VB

Stát	Počet obyvatel	Poměr reprezentace Cambridge	Poměr reprezentace před brexitem	Rozdíl
Německo	83 166 711	866 319,91	866 319,91	0,00
Turecko/VB	83 154 997	866 197,89	918 158,11	-51 960,22
Francie	67 098 824	818 278,34	906 740,86	-88 462,52
Itálie	60 244 639	814 116,74	825 269,03	-11 152,28
Španělsko	47 329 981	802 203,07	876 481,13	-74 278,06
Polsko	37 958 138	774 655,88	744 277,22	30 378,66
Rumunsko	19 317 984	715 480,89	603 687,00	111 793,89
Nizozemsko	17 407 585	696 303,40	669 522,50	26 780,90
Řecko	10 709 739	594 985,50	509 987,57	84 997,93
Belgie	11 549 888	607 888,84	549 994,67	57 894,18
Portugalsko	10 295 909	605 641,71	490 281,38	115 360,32
ČR	10 693 939	594 107,72	509 235,19	84 872,53
Maďarsko	9 769 526	574 678,00	465 215,52	109 462,48
Švédsko	10 327 589	607 505,24	516 379,45	91 125,79
Rakousko	8 901 064	556 316,50	494 503,56	61 812,94
Bulharsko	6 951 482	534 729,38	408 910,71	125 818,68
Dánsko	5 822 763	485 230,25	447 904,85	37 325,40
Slovensko	5 457 873	454 822,75	419 836,38	34 986,37
Finsko	5 525 292	460 441,00	425 022,46	35 418,54
Irsko	4 963 839	451 258,09	451 258,09	0,00
Chorvatsko	4 058 165	405 816,50	368 924,09	36 892,41
Litva	2 794 090	310 454,44	254 008,18	56 446,26
Lotyšsko	1 907 675	238 459,38	238 459,38	0,00
Slovinsko	2 095 861	261 982,63	261 982,63	0,00
Estonsko	1 328 976	189 853,71	221 496,00	-31 642,29
Kypr	888 005	126 857,86	148 000,83	-21 142,98
Lucembursko	626 108	104 351,33	104 351,33	0,00
Malta	514 564	85 760,67	85 760,67	0,00
	530 861 206			

Zdroj: vlastní zpracování, počet obyvatel (Eurostat, 2020)

V poměru reprezentace v modelu Cambridge compromise se 751 křesly je zřetelný rozdíl v porovnání VB a Turecka. Ač by bylo Turecko druhá nejlidnatější země v EU, pokles poměru reprezentace není tak výrazný. Stejně jako v předchozích případech platí pravidlo přímé úměry, s navýšeným počtem křesel klesá poměr reprezentace populace na jednoho poslance.

V minulosti byl již několikrát celkový počet křesel s příchodem nových členských států přechodně navýšen. V roce 1986, kdy přistupovalo Španělsko a Portugalsko, byl počet křesel navýšen o 84. I v roce 2007, v případě Bulharska a Rumunska, byla křesla dočasně navýšena, stejně tak v roce 2013, kdy přistupovalo Chorvatsko.

Další namodelovaná situace se bude opírat o potřebu navýšení počtu křesel v EP, zvláště s ohledem na populační změnu celé EU, která by v případě přistoupení Turecka nastala.

Tabulka 18: Cambridge compromise s Tureckem – navýšení počtu křesel na 801, členských států 28

Stát	Počet obyvatel	Základní křesla Cambridge	Kvocient	Součet	Křesla dle výpočtu Cambridge	Poměr na obyvatele
Německo	83 166 711	5	106,5	111,487	96	866 319,91
Turecko	83 154 997	5	106,5	111,472	96	866 197,89
Francie	67 098 824	5	85,9	90,914	91	738 047,31
Itálie	60 244 639	5	77,1	82,138	83	733 457,96
Španělsko	47 329 981	5	60,6	65,602	66	721 474,17
Polsko	37 958 138	5	48,6	53,602	54	708 148,20
Rumunsko	19 317 984	5	24,7	29,735	30	649 672,99
Nizozemsko	17 407 585	5	22,3	27,289	28	637 901,22
Řecko	10 709 739	5	13,7	18,713	19	572 319,91
Belgie	11 549 888	5	14,8	19,789	20	583 664,05
Portugalsko	10 295 909	5	13,2	18,183	19	566 238,75
ČR	10 693 939	5	13,7	18,693	19	572 094,07
Maďarsko	9 769 526	5	12,5	17,509	18	557 971,79
Švédsko	10 327 589	5	13,2	18,224	19	566 716,78
Rakousko	8 901 064	5	11,4	16,397	17	542 846,81
Bulharsko	6 951 482	5	8,9	13,901	14	500 079,81
Dánsko	5 822 763	5	7,5	12,456	13	467 484,45
Slovensko	5 457 873	5	7,0	11,988	12	455 266,11
Finsko	5 525 292	5	7,1	12,075	13	457 594,85
Irsko	4 963 839	5	6,4	11,356	12	437 121,28
Chorvatsko	4 058 165	5	5,2	10,196	11	398 010,95
Litva	2 794 090	5	3,6	8,578	9	325 743,39
Lotyšsko	1 907 675	5	2,4	7,443	8	256 318,16
Slovinsko	2 095 861	5	2,7	7,684	8	272 772,10
Estonsko	1 328 976	5	1,7	6,702	7	198 306,27
Kypr	888 005	5	1,1	6,137	7	144 696,68
Lucembursko	626 108	5	0,8	5,802	6	107 918,49
Malta	514 564	5	0,7	5,659	6	90 930,80
d = 781 000	530 861 206	140			801	

Zdroj: vlastní zpracování, počet obyvatel (Eurostat, 2020)

Z předchozích modelů vyplývá, že počet křesel v případě vstupu Turecka do EU by měl být v počtu 96 křesel. Nejsilnějším důvodem a argumentem pro tento postoj je nepochybně objem populace země. Výše uvedená tabulka předpokládá navýšení právě o 96 křesel přidělených Turecku. Celkový počet křesel by se navýšil na 801. Dělitelem je

781 000, tak aby bylo celkového počtu křesel dosaženo. 140 křesel je určeno a zbylých 661 křesel je přiděleno proporcionálně.

Tabulka 19: Cambridge compromise s Tureckem – rozdíl v porovnání se současným stavem

Stát	Počet obyvatel	Křesla dle výpočtu Cambridge 801 křesel	Současnost 705 křesel	Rozdíl
Německo	83 166 711	96	96	0
Turecko	83 154 997	96	0	96
Francie	67 098 824	91	79	12
Itálie	60 244 639	83	76	7
Španělsko	47 329 981	66	59	7
Polsko	37 958 138	54	52	2
Rumunsko	19 317 984	30	33	-3
Nizozemsko	17 407 585	28	29	-1
Řecko	10 709 739	19	21	-2
Belgie	11 549 888	20	21	-1
Portugalsko	10 295 909	19	21	-2
ČR	10 693 939	19	21	-2
Maďarsko	9 769 526	18	21	-3
Švédsko	10 327 589	19	21	-2
Rakousko	8 901 064	17	19	-2
Bulharsko	6 951 482	14	17	-3
Dánsko	5 822 763	13	14	-1
Slovensko	5 457 873	12	14	-2
Finsko	5 525 292	13	14	-1
Irsko	4 963 839	12	13	-1
Chorvatsko	4 058 165	11	12	-1
Litva	2 794 090	9	11	-2
Lotyšsko	1 907 675	8	8	0
Slovinsko	2 095 861	8	8	0
Estonsko	1 328 976	7	7	0
Kypr	888 005	7	6	1
Lucembursko	626 108	6	6	0
Malta	514 564	6	6	0
	530 861 206	801	705	96

Zdroj: vlastní zpracování, počet obyvatel (Eurostat, 2020)

V této modelové situaci není tak viditelný razantní úbytek křesel jako v předchozím uvedeném případě, kdy model počítal pouze se 751 křesly v EP včetně Turecka. Velké

členské státy, jako jsou Francie, Itálie a Španělsko, by si sice i tak výrazně polepšily, ale pokles u středně velkých států by byl nejvýše o 3 křesla.

Pokud by Turecko získalo 96 poslaneckých křesel, bylo by i tak podprezentováno. Jeho počet poslanců dle podílu země na obyvatele EU by měl být 125 při porovnání s podílem obyvatel celé EU, který je ve výši 15,66 % (tabulka 20). Podobně jako Turecko jsou na tom i Německo, Francie, Itálie, Španělsko a Polsko, viz tabulka 19.

Je velmi pravděpodobné, že tento model (801 křesel) by byl nejvýhodnější pro všechny členské státy a dodržel by transparentní, objektivní a spravedlivý způsob přerozdělení křesel v EP.

Tabulka 20: Současný podíl reprezentace země/poslance

Stát	Počet obyvatel	Výpočet poslanců dle podílu země na obyvatele celé EU	Současný počet poslanců EP	% podíl obyvatel země na celou EU	% podíl poslanců za zemi současnost (705)	(-) pod-reprezentace (+) nad-reprezentace současný stav
Německo	83 166 711	131	96	18,58	13,62	-
Turecko	-	-	-	-	-	-
Francie	67 098 824	106	79	14,99	11,21	-
Itálie	60 244 639	95	76	13,46	10,78	-
Španělsko	47 329 981	75	59	10,57	8,37	-
Polsko	37 958 138	60	52	8,48	7,38	-
Rumunsko	19 317 984	30	33	4,31	4,68	+
Nizozemsko	17 407 585	27	29	3,89	4,11	+
Řecko	10 709 739	17	21	2,39	2,98	+
Belgie	11 549 888	18	21	2,58	2,98	+
Portugalsko	10 295 909	16	21	2,30	2,98	+
ČR	10 693 939	17	21	2,39	2,98	+
Maďarsko	9 769 526	15	21	2,18	2,98	+
Švédsko	10 327 589	16	21	2,31	2,98	+
Rakousko	8 901 064	14	19	1,99	2,70	+
Bulharsko	6 951 482	11	17	1,55	2,41	+
Dánsko	5 822 763	9	14	1,30	1,99	+
Slovensko	5 457 873	9	14	1,22	1,99	+
Finsko	5 525 292	9	14	1,23	1,99	+
Irsko	4 963 839	8	13	1,11	1,84	+
Chorvatsko	4 058 165	6	12	0,91	1,70	+
Litva	2 794 090	4	11	0,62	1,56	+
Lotyšsko	1 907 675	3	8	0,43	1,13	+
Slovinsko	2 095 861	3	8	0,47	1,13	+
Estonsko	1 328 976	2	7	0,30	0,99	+
Kypr	888 005	1	6	0,20	0,85	+
Lucembursko	626 108	1	6	0,14	0,85	+
Malta	514 564	1	6	0,11	0,85	+
	447 706 209	705	705	100	100	

Zdroj: vlastní zpracování, počet obyvatel (Eurostat, 2020)

Tabulka znázorňuje procentuální podíl obyvatel konkrétní členské země na celou EU a procentuální podíl poslanců členské země v současné době (705 křesel EP). Ve třetím sloupci jsou data, která odpovídají počtu poslanců bez omezení dodržení minimální a maximální možné hranice přidělení křesel. Toto rozdělení není reálné i vzhledem

k nedodržení zásady minimální a maximální hranice. V posledním sloupci je zobrazena podrepräsentace a nadrepräsentace všech členských zemí. Je evidentní, že velké země jsou podrepräsentovány.

Tabulka 21: Podíl repräsentace s Tureckem, výpočet křesel dle podílu země na obyvatele EU

Stát	Počet obyvatel	Přesný počet poslanců dle podílu země na obyvatele celé EU	% podíl obyvatel na EU	% podíl poslanců země při dodržení minima a maxima	Podíl poslanců země dle podílu obyvatel při dodržení minima a maxima
Německo	83 166 711	125	15,67	11,99	96
Turecko	83 154 997	125	15,66	11,99	96
Francie	67 098 824	101	12,64	11,99	96
Itálie	60 244 639	91	11,35	11,35	91
Španělsko	47 329 981	71	8,92	8,92	71
Polsko	37 958 138	57	7,15	7,15	57
Rumunsko	19 317 984	29	3,64	3,64	29
Nizozemsko	17 407 585	26	3,28	3,28	26
Řecko	10 709 739	16	2,02	2,02	16
Belgie	11 549 888	17	2,18	2,18	17
Portugalsko	10 295 909	16	1,94	1,94	16
ČR	10 693 939	16	2,01	2,01	16
Maďarsko	9 769 526	15	1,84	1,84	15
Švédsko	10 327 589	16	1,95	1,95	16
Rakousko	8 901 064	13	1,68	1,68	13
Bulharsko	6 951 482	10	1,31	1,31	10
Dánsko	5 822 763	9	1,10	1,10	9
Slovensko	5 457 873	8	1,03	1,03	8
Finsko	5 525 292	8	1,04	1,04	8
Irsko	4 963 839	7	0,94	0,94	7
Chorvatsko	4 058 165	6	0,76	0,76	6
Litva	2 794 090	4	0,53	0,75	6
Lotyšsko	1 907 675	3	0,36	0,75	6
Slovinsko	2 095 861	3	0,39	0,75	6
Estonsko	1 328 976	2	0,25	0,75	6
Kypr	888 005	1	0,17	0,75	6
Lucembursko	626 108	1	0,12	0,75	6
Malta	514 564	1	0,10	0,75	6
	530 861 206	801	100		763

Zdroj: vlastní zpracování, počet obyvatel (Eurostat, 2020)

Z rozdělení křesel při splnění pravidla minimálního a maximálního počtu křesel podle podílu členské země na obyvatele EU je zřejmé, že přerozdělení křesel tímto způsobem je možné, ale v konečném součtu by byl počet křesel EP o 38 křesel nižší a velké členské státy by byly i tak znevýhodněny. Tři největší státy by byly dle zásad zastropovány maximální možnou alokací křesel a sedm nejméně lidnatých států by muselo být do minimální výše křesel dorovnáno. Bez toho, aniž by byla uplatněna zásada minimální a maximální hranice přidělených křesel, je tento model nevyhovující a neodpovídal by zásadě degresivní proporcionality neboli poměrné sestupnosti.

Byly znázorněny varianty dle systému Cambridge compromise, ve kterých se rozdělení křesel alokovalo dle konečného počtu křesel v EP. Model, který počítá se 705 křesly, byl znázorněn jako výchozí a namodelován na současný stav počtu křesel v EP, bez přistoupení Turecka a bez VB. Dle Cambridge compromise by bylo rozdělení křesel více spravedlivé vůči velkým členským státům zvláště vzhledem k jejich velikosti a poměru zastoupení poslanců. Středně velkým státům by byla odebrána nejvíce 3 křesla. Tento model by mohl být základem pro spravedlivý přepočítání křesel pro jednotlivé členské státy a pro možné další rozšiřování EU.

V dalším modelu v systému Cambridge compromise bylo pro porovnání počítáno ještě s VB (bez Turecka) a 751 křesly. Středně velké státy by i v tomto modelu přišly o svá křesla, která by byla přidělena největším státům a z těch nejmenších pouze Estonsku a Kypru. I tento model je co do spravedlnosti a transparentnosti vhodný i vzhledem k podílu reprezentace členských států a velikosti populace zemí.

V případě přistoupení Turecka a se stejným počtem křesel by Turecko získalo totožný počet mandátů, jako má Německo. Výrazně by se křesla zvýšila u velkých států, jako je Španělsko či Francie, nadto Rumunsko by přišlo celkem o 5 svých křesel a i malému státu, jako je Litva, by byl počet snížen o 2 křesla. V porovnání s podílem reprezentace je taková alokace křesel naprosto v pořádku, stále i tak by byly velké státy podreprezentovány. Je ale důležité zdůraznit, že toto rozdělení je nejméně vhodné ze všech variant. Při přistoupení takto velké země by se měl počet křesel v EP rozhodně navýšit tak, aby některé země nezaznamenaly velký propad v počtu křesel.

Jako nejlépe vyhodnocený model dle Cambridge compromise včetně Turecka se jeví model, který počítá s rozsahem 801 poslaneckých křesel. V tomto případě se počítalo s navýšením počtu křesel, které by nejspíš, i dle historických dat, nastalo.

Tento model vyšel nejlépe, lépe než předchozí, který počítal pouze s 751 křesly a s přistoupením Turecka. Velké členské státy by si jasně polepšily, ale pokles u středně velkých států by byl menší. Toto rozdělení křesel je transparentní, objektivní, spravedlivé a splňuje veškeré legislativní zásady a pravidla sestupné proporcionality, která říká, že menší stát nesmí mít více mandátů než větší stát a více lidnaté státy zastupují větší počet obyvatel než státy menší. Pro všechny členské státy v případě přistoupení Turecka je tento model rozdělení křesel optimální a nejvhodnější.

9 Závěr

Případný vstup Turecka do EU je záležitostí spíše politickou než ekonomickou.

Dnes, v době, kdy se Turecko politicky Evropě velmi vzdaluje a má problémy s dodržováním lidských práv a demokratickým vedením, se zdá, že je případný vstup do EU spíše utopií. A to platí i přesto, že turecký prezident Erdoğan stále potvrzuje zájem o členství. Zároveň je ale markantní, že EU sama nemá zájem se k Turecku jasně vyjádřit a zaujmout jasný postoj. Takový krok by byl jistě namístě, včetně případného snížení finanční pomoci, nicméně i zde je nutné připomenout roli Turecka v migrační otázce.

Vzhledem k tomu, že tato práce byla zaměřena především na ekonomickou a rozpočtovou problematiku dopadu vstupu Turecka do Evropské unie, lze říci, že z tohoto pohledu je možné konstatovat, že případný vstup Turecka do EU by přinesl nutnost zvážit změnu přerozdělování pomoci ze strukturálních fondů. Za současných nastavených pravidel by některé potřebné země ztratily právo tuto pomoc čerpat a Turecko, naopak, by vzhledem ke své nízké hospodářské vyspělosti velké množství pomoci z fondů EU odčerpalo. To vše za velmi silného postavení Turecka v EU ve smyslu možností ovlivnění hlasování.

Situaci dále komplikuje brexit, který znamená odliv finančních prostředků, kterými dosud EU disponovala v rámci rozpočtu. Jedná se přitom o značnou sumu, kterou by Turecko v rámci svých příspěvků nebylo schopné vyvážit.

Navíc Velká Británie byla (jako člen EU) v jiném postavení, než by bylo Turecko. Velká Británie byla v roli čistého plátce, kdežto Turecko by se stalo čistým příjemcem. To vše v situaci nižšího rozpočtu.

Taková situace by znamenala buď nutnost snížení příspěvků ze strukturálních fondů, nebo hledání nových způsobů financování rozpočtu EU.

V každém případě je aktuální situace spíše taková, že Turecko v nejbližší době za nového člena EU přijato nebude. To je způsobeno jednak jeho neplněním konvergenčních kritérií, jednak jeho problémy pramenícími z nerespektování lidských práv, odklonem od demokratického pojetí země i nevyřešením kyperské otázky.

Analýza připravenosti Turecka ke vstupu do EU ukázala, že Turecko jako takové v tuto dobu neplní konvergenční kritéria pro vstup do EU, spekulace o jeho případném

přistoupení jsou tedy dlouhodobou otázkou. Konkrétně není plněno kritérium cenové stability, v rámci kterého se pohybuje Turecko dlouhodobě vysoko nad stanovenou hladinou 1,5 % míry inflace těch (nanejvýše tří) členských států, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability. Turecko se přitom pohybuje od této hranice v pásmu 4,93 až 14,73 nad stanoveným průměrem. Kritérium dlouhodobě udržitelného stavu veřejných financí je kritériem, které je obtížně kontrolovatelné. V rámci analýzy, kterou provedla tato práce, bylo čerpáno z dat MMF, jež ovšem končí svoji časovou osu v roce 2017. Fakt, že data nejsou veřejně dostupná, je také v podstatě dalším vypovídajícím faktorem o otevřenosti země a ochotě sdílet svá data. Nicméně dostupná data spíše hovoří o tom, že toto kritérium Turecko zřejmě splňuje a dlouhodobě jeho deficit veřejných rozpočtů nepřekračuje stanovená 3 % HDP a jeho veřejný dluh nepřekračuje stanovených 60 % HDP. Kritérium kurzu stability měny není možné přesně určit až do vstupu do mechanismu směnných kurzů. V rámci analýzy byl použit vývoj směnných kurzů eura a turecké liry, který ukázal dlouhodobou a výraznou změnu směnného kurzu, ze které lze vyvodit, že kritérium plněno není. Poslední sledované kritérium, kritérium dlouhodobých úrokových sazeb, vykazalo v rámci analýzy opět problém s dostupností dat. Statistický úřad Turecka zveřejňuje úrokové sazby jako „vážené průměrné“, popřípadě „efektivní maximální“. Tyto údaje nejsou srovnatelné s kritériem dlouhodobých úrokových sazeb. Analýza tedy hodnotila zprávy společnosti CEIC, vydávající globální ekonomická data, která udává dlouhodobou úrokovou sazbu vládních dluhopisů (s výnosem 10 let) aktuálně ve výši 16,94 %, srovnání tohoto údaje i jen s průměrem celé EU 28 ukázalo, že Turecko nespĺňuje ani toto konvergenční kritérium. Je tedy zjevné, že by Turecko muselo činit jasné a rozhodné kroky, které by mu pomohly stabilizovat ekonomiku, veřejný dluh i udržet směnný kurz ve flukтуаčním pásmu tak, aby byla vidět jasná snaha naplnit podmínky členství. Spolu s tím je opět nutné připomenout další politické překážky vstupu.

Lze konstatovat, že problémy Turecka zatím nemohou vyvážit případné přínosy, které by pro EU tato země mohla mít, a jeho nulová snaha být jen zahájit kroky vedoucí k faktickému splnění požadavků, které jsou ke vstupu do EU kladeny, predikuje, že další vývoj bude velmi pravděpodobně nulový. Ostatně pro Turecko je taková situace momentálně poměrně výhodná. Bez povinnosti odvádět platby do EU aktuálně čerpá unijní zdroje v rámci předvstupní pomoci a nemusí řešit ani další otázky, které jsou se členstvím spojeny.

10 Seznam použitých zdrojů

BALDWIN, Richard E., WYPLOSZ, Charles, 2013. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vydání. Přeložil Stanislav ŠAROCH. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4568-8.

BLEJER, M. a kol., 1997. *Record thumbnail image Optimum currency areas: new analytical and policy developments*. Washington: International Monetary Fund. ISBN 1-55775-652-X.

BUKOWSKI, Sławomir a kol., 2006. The Maastricht convergence criteria and economic growth in the EMU. *Quaderni del Dipartimento di Economia, Finanza e Statistica*, 24: 1–16.

FAJMON, Hynek, Marek, LOUŽEK, ed., 2007. *Maastrichtská smlouva: patnáct let poté: sborník textů*. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku. Ekonomika, právo, politika. ISBN 978-80-86547-81-7.

FIALA, Petr, 2007. Patnáct let od podepsání Maastrichtské smlouvy: příspěvek přednesený na stejnojmenném semináři Centra pro ekonomiku a politiku a Centra pro studium demokracie a kultury uvedený ve zkrácené podobě v Revue politiky. *CEP: Sborník*, č. 62.

FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta, 2003. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 80-73250-152-X.

FONTAINE, Pascal, 2017. *Europe in 12 lessons*. European Commission. ISBN 978-92-79-53590-1.

GIORDANO, Francesco, Sharda PERSAUD, 2013. *The political economy of monetary union: towards the euro*. Routledge.

GRAUWE, Paul De, 2006. On monetary and political union. In: *CESifo forum* (s. 3–10). München: ifo Institut für Wirtschaftsforschung an der Universität München.

CHARVÁT, Jakub, 2020. *Férové zastoupení v Evropském parlamentu: poměrné sestupné zastoupení a reprezentace členských zemí*. Praha: Togga. ISBN 978-80-7476-181-2.

JANÁČKOVÁ, Stanislava, 2010. *Krise eurozóny a dluhová krize vyspělého světa*. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku. ISBN 978-80-86547-95-4.

- JÍLEK, Josef, 2013. *Finance v globální ekonomice II: Měnová a kurzová politika*. Praha: Grada. Finanční trhy a instituce. ISBN 80-247-4516-X.
- JUREČKA, Václav, 2017. *Makroekonomie*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada. Expert (Grada). ISBN 978-80-2710-251-8.
- KALÍNSKÁ, Emilie, 2010. *Mezinárodní obchod v 21. století*. Praha: Grada. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3396-8.
- KARLAS, Jan, 2008. *Jak předsedat Evropské unii?: návrh priorit předsednictví ČR v Radě EU v roce 2009*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. ISBN 978-80-86506-66-1.
- KOVÁŘ, Petr, 2007. *Všeobecný přehled: témata*. Praha: Fragment. Příjímací zkoušky na vysoké školy (Fragment). ISBN 978-80-253-0530-0.
- KUČEROVÁ, Irah, 2010. *Hospodářské politiky v kontextu vývoje Evropské unie*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1628-5.
- KUNEŠOVÁ, Hana, 2006. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-455-4.
- LACINA, Lubor, 2007. *Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Praha: C.H. Beck. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7179-560-5.
- LEIDERMAN, Leonardo, 1997. *Optimum Currency Areas: New Analytical and Policy Developments: New Analytical and Policy Developments*. International Monetary Fund. ISBN 978-1-55775-652-7.
- MACHÁLEK, Petr, ČERNÝ, Martin GROHMANN, Dominika, 2014. *Dotační politiky EU: jak napsat dobrou projektovou žádost*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-7118-6.
- MUNDELL, Robert, 2010. Updating the Agenda for Monetary Union. In: NEUMANN, Pavel, ŽAMBERSKÝ Pavel, JIRÁNKOVÁ, Martina. *Mezinárodní ekonomie*. Praha: Grada. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3276-3.
- PITROVÁ, Markéta, 2003. Pátá vlna rozšiřování EU—standardní postup, či nová metodika. *Středoevropské politické studie*, 5(4): 1–10.

POLOUČEK, Stanislav, 2009. *Peníze, banky, finanční trhy*. Praha: C.H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-152-9.

RIEGL, Martin, 2013. *Proměny politické mapy po roce 1945*. Praha: Grada. Politologie (Grada). ISBN 978-80-247-4111-6.

SIEGL, Erik a kol., 2010. Proměny a kontinuita ve vývoji tureckého sekularismu. *Mezinárodní vztahy*, 45(2): 123–134.

SYCHRA, Zdeněk, 2002. Evropská unie a rozšíření na východ. *Středoevropské politické studie*, 4(2–3). ISSN 1212–7817.

Turecko, 2015. I. vydání. Brno: Lingea. Lingea průvodce. ISBN 978-80-7508-099-8.

TÝČ, Vladimír, 2006. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 5., aktualizované vydání. Praha: Linde. Vysokoškolská právnická učebnice. ISBN 80-7201-631-8.

YILDIRIM, Sadik, ÇIMEN, Adnan, 2012. The likely economic effects of Turkish membership on the European Union (EU): A short term analysis. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 10(20): 157–180.

Internetové zdroje

ABZ, 2019. *Pojem sui generis* [online]. Slovník cizích slov [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/sui-generis>

BBC NEWS, 2019. *Theresa May quits: UK set for new PM by end of July* [online]. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-48395905>

BUSINESSINFO, 2019a. *Politiky EU* [online]. BusinessInfo.cz: oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/legislativa-pravo/politiky-eu.html>

BUSINESSINFO, 2019b. *Turecko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* [online]. BusinessInfo.cz: oficiální portál pro podnikání a export [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/turecko-zakladni-charakteristika-teritoria-19209.html>

CEIC, 2019. *Turkey Long Term Interest Rate: Month End: Turkey: Government Bond Yield: 10 Years* [online]. CEIC data [cit. 2019-12-31]. Dostupné z:

<https://www.ceicdata.com/en/turkey/long-term-interest-rate-europe-and-central-asia/long-term-interest-rate-month-end-turkey-government-bond-yield-10-years>

CIA, 2019. *The world Factbook: Turkey* [online]. Central Intelligence Agency [cit. 2019-08-31]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>

ČNB, 2018. *Kritéria konvergence* [online]. Česká národní banka [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni-vztahy/hospodarska-a-menova-politika-v-eu/-kriteria-konvergence/index.html

ČNB, 2019. *Měnová politika* [online]. Česká národní banka [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/vzdelavani/menova-politika-clanky/page/>

ČSÚ, 2005. *Indexy spotřebitelských cen (životních nákladů) – podrobné členění* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/94002e4381>

ČSÚ, 2019. *Databáze Eurostatu: HDP na obyvatele v PPS* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2020-11-19]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h>

ČSÚ, 2020. *Databáze Eurostatu: HDP a hlavní agregáty* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2020-10-08]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tec00001>

ČTK, 2019a. Moody's snížila rating Turecka hlouběji do spekulativního pásma. In: *Poradci sobě* [online]. [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://poradci-sobe.cz/investice/moodys-snizila-rating-turecka-hlouběji-do-spekulativního-pásma/>

ČTK, 2019b. Turecká centrální banka prudce snížila úroky, poprvé od roku 2015. In: *Poradci sobě* [online]. [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://poradci-sobe.cz/investice/turecka-centralni-banka-prudce-snizila-uroky-poprve-od-roku-2015/>

DĚDEK, Oldřich, 2013. *Maastrichtská kritéria* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/maastrichtska-kriteria>

DĚDEK, Oldřich, 2014. *Fiskální úmluva* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/fiskalni-umluva>

DELEGATION OD THE EUROPEAN UNION TO TURKEY, 2019. *EU in Turkey: Meet the EU Delegation to Turkey* [online]. [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://www.avrupa.info.tr/en/meet-eu-delegation-turkey-12>

DOTACE EU, 2014. *Konečná alokace zdrojů fondů EU pro Českou republiku v období 2007–2013* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky [cit. 2020-09-20]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/programove-obdobi-2007-2013/dokumenty-regionalni-politiky/legislativa/konecna-alokace-zdroju-fondu-eu-pro-ceskou-republi>

DOTACE EU, 2020. *Dohoda o partnerství* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky [cit. 2020-11-25]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/2014-2020/dohoda-o-partnerstvi>

ECB, 2019. *ECB euro reference exchange rate: Turkish lira* [online]. European Central Bank [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/euro_reference_exchange_rates/html/eurofxref-graph-try.en.html#

EUROSKOP, 2009. *Mýty a realita budoucího rozšíření Evropské unie* [online]. [cit. 2020-05-26]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9006/10723/clanek/myty-a-realita-budouciho-rozsireni-evropske-unie/>

EUROSKOP, 2017. *60 dobrých důvodů pro existenci EU* [online]. [cit. 2020-05-26]. Dostupné z: https://www.euroskop.cz/gallery/91/27541-60_dobrych_duvodu_proc_potrebujeme_eu.pdf

EUROSKOP, 2018a. *Hospodářská a měnová unie* [online]. [cit. 2020-02-18]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/674/sekce/hospodarska-a-menova-unie/>

EUROSTAT, 2020. *Population change: Demographic balance and crude rates at national level* [online]. [cit. 2021-01-12]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/DEMO_GIND/default/map?lang=en

EVROPSKÁ UNIE, 2019e. *About EU – jednotlivé země* [online]. [cit. 2020-05-14]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_cs?country=HU#28-%C4%8Dlensk%C3%BDch-st%C3%A1t%C5%AF-eu

EVROPSKÁ UNIE, 2020a. *EU expenditure and revenue 2014–2020* [online]. [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/budget/graphs/revenue_expenditure.html

EVROPSKÝ PARLAMENT, 2011. *The allocation between the EU Member States of the seats in the European Parliament* [online]. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <http://www.statslab.cam.ac.uk/~grg/papers/cam-report-final2.pdf>

EVROPSKÝ PARLAMENT, 2017. *Výbor pro ústavní záležitosti: Pracovní dokument o složení Evropského parlamentu* [online]. [cit. 2020-01-21]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/AFCO/DT/2017/09-11/1123146CS.pdf

EVROPSKÝ PARLAMENT, 2018. *Počet poslanců Evropského parlamentu se po Brexitu sníží* [online]. [cit. 2020-10-26]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/press-room/20180202IPR97025/pocet-poslancu-evropskeho-parlamentu-se-po-brexitu-snizi>

EVROPSKÝ PARLAMENT, 2019. *Smlouva o Evropské unii* [online]. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/cs/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty>

EVROPSKÝ PARLAMENT, 2020a. *Co bude dál ve vztazích EU a UK* [online]. [cit. 2021-01-11]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/priorities/brexit-dusledky-britskeho-referenda/20200117STO70508/co-bude-dal-ve-vztazich-eu-a-uk>

EVROPSKÝ PARLAMENT, 2020b. *Poslanci Evropského parlamentu* [online]. [cit. 2020-10-26]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/meps/cs/home>

EVROPSKÝ PARLAMENT, 2020c. *Jak jsou poslanci do Evropského parlamentu voleni?* [online]. [cit. 2020-10-26]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/faq/0/jak-jsou-poslanci-evropskeho-parlamentu-voleni>

EVROPSKÝ PARLAMENT, 2020d. *Jak probíhá plenární zasedání* [online]. [cit. 2020-10-26]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/cs/organisation-and-rules/how-plenary-works>

HOSNEDLOVÁ, Pavla, 2019. *Brexit hýbe evropskou ekonomikou. Komu působí největší potíže?* [online]. [cit. 2020-02-18]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/brexit/news/brexit-hybe-evropskou-ekonomikou-komu-pusobi-nejvetsi-potize/>

IMF, 2012. *World economic outlook databases* [online]. International Monetary Fund [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/02/weodata/index.aspx>

MF ČR, 2019. *Čistá pozice EU ve vztahu k rozpočtu EU 2004–2018* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/hospodareni-eu/pozice-cr-vuci-rozpocet-eu/2018/cista-pozice-cr-ve-vztahu-k-rozpocet-eu-32613>

MOODY'S, 2018. *Rating Action: Moody's downgrades Turkey's sovereign ratings to Ba2 from Ba1; outlook changed to stable from negative* [online]. [cit. 2020-12-06]. Dostupné z: https://www.moodys.com/research/Moodys-downgrades-Turkeys-sovereign-ratings-to-Ba2-from-Ba1-outlook--PR_379438

MV ČR, 2019. *Mezinárodní organizace a VS* [online]. Praha: Ministerství vnitra České republiky [cit. 2020-05-09]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/docDetail.aspx?docid=22142312&doctype=ART>

PROFAKTUM, 2018. *Kde se rodí evropské dotace?* [online]. [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: <https://www.profaktum.cz/blog/kde-se-rodí-evropske-dotace/>

ŠINDELÁŘOVÁ, Tereza, 2018. *Represe a čistky v Turecku nadále pokračují: Obránci lidských práv v ohrožení* [online]. [cit. 2020-09-18]. Dostupné z: <http://www.lidskaprava.cz/student/novinky/represe-a-cistky-v-turecku-nadale-pokracuji-obrancí-lidských-prav-v-ohrožení>

TURECKÁ CENTRÁLNÍ BANKA, 2019b. [online]. *Weighted Average Interest Rates For Deposits (Monthly, Stock)* [cit. 2020-05-09]. Dostupné z <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/EN/TCMB+EN/Main+Menu/Statistics/Interest+Rate+Statistics/Weighted+Average+Interest+Rates+For+Deposits+%28Monthly%2C+Stock%29/>

WORLD BANK GROUP, 2020. *Doing Business 2020* [online]. [cit. 2021-01-12]. Dostupné z: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/t/turkey/TUR.pdf>

ZACHOVÁ, Aneta, 2017. *Turecko má od EU dostat o 80 milionů eur méně, než očekávalo* [online]. [cit. 2020-02-18]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/news/turecko-ma-od-eu-dostat-o-80-milionu-eur-mene-nez-ocekavalo/>

EUROSTAT, 2019c. *Databáze Eurostatu: Míra inflace HICP* [online]. [cit. 2020-08-12]. Dostupné z https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=HICP_at_constant_tax_rates

EUROSTAT, 2019d. *Databáze Eurostat: Výnosy z dlouhodobých státních dluhopisů* [online]. [cit. 2020-08-12]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=teimf050>

GRIMMETT, Geoffrey, 2011. *The allocation between the EU Member States of the seats in the European Parliament* [online]. [cit. 2021-08-02]. Dostupné z: <http://www.statslab.cam.ac.uk/~grg/papers/cam-report-final2.pdf>

SENÁT PČR, 2003. *Hlasování kvalifikovanou většinou v EU (20. 9. 2003)* [online]. Praha: Senát Parlamentu České republiky [cit. 2020-11-25]. Dostupné z: https://www.senat.cz/xqw/xervlet/psssenat/webNahled?id_doc=49811&id_var=42207

DELOITTE, 2019. *Praktické dopady Brexitu* [online]. [cit. 2019-05-31]. Dostupné z: <https://www2.deloitte.com/cz/cs/pages/deloitte-analytics/articles/prakticke-dopady-brexitu.html>

MF ČR, 2009. *Základní informace*. [on-line]. [cit. 8.5.2019]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/hospodareni-eu/rozpocet-eu/zakladni-informace>

EVROPSKÁ RADA, 2020. *Kvalifikovaná většina* [online]. [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/voting-system/qualified-majority/>

EUROSKOP, 2018b. *Rozpočet EU* [online]. [cit. 2020-02-18]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8877/sekce/rozpocet-eu/>

EUROSKOP, 2019a. *Výdaje rozpočtu EU* [online]. [cit. 2020-02-18]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8879/sekce/vydaje-rozpocet-eu/>

EUROSKOP, 2019b. *Příjmy rozpočtu EU* [online]. [cit. 2020-02-18]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8878/sekce/prijmy-rozpocet-eu/>

VLÁDA ČR, 2019. *Brexit* [online]. [cit. 2020-02-18]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/Brexit/>

EUROSKOP, 2019c. *Změnová unie pro a proti* [online]. [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/323/sekce/menova-unie---pro-a-proti/>

EVROPSKÁ UNIE, 2020b. *Evropský parlament* [online]. [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-parliament_cs

TURECKÁ CENTRÁLNÍ BANKA, 2019a. [online]. [cit. 2020-05-09]. Dostupné z <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/EN/TCMB+EN>

EVROPSKÁ UNIE, 2019c. *Ekonomika* [online]. [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/figures/economy_cs

EVROPSKÁ UNIE, 2019d. *Turecko* [online]. [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/turkey_en

EVROPSKÁ UNIE, 2019a. *About EU* [online]. [cit. 2020-05-14]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_cs?country=HU

EVROPSKÁ UNIE, 2019b. *Velká Británie* [online]. [cit. 2020-05-14]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/unitedkingdom_cs

EUROSKOP, 2018c. *Turecko* [online]. [cit. 2020-05-29]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9132/sekce/turecko/>

EUROSKOP, 2018d. *Problémy rozpočtu EU* [online]. [cit. 2020-05-29]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8921/sekce/problemy-rozpocet-eu/>

EUROSKOP, 2019d. *Kypr* [online]. [cit. 2020-05-29]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/549/sekce/kypr/>

EUROSTAT, 2019a. *HDP na obyvatele v PPS* [online] [cit. 2020-08-12]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tec00114>

EUROSTAT, 2019b. *Reálné HDP 2007–2017* [online] [cit. 2020-08-12]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=National_accounts_and_GDP

AMNESTY INTERNATIONAL ČR, 2017. *Turecko* [online]. [cit. 2020-09-30]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/turecko>

KYPR-WEB, 2019. *Kyperský konflikt* [online]. [cit. 2020-09-20]. Dostupné z: <https://www.kypr-web.cz/clanky/kypersky-konflikt>

REUTERS, 2019. *Turkey economy* [online]. [cit. 2020-11-25]. Dostupné z <https://www.reuters.com/article/turkey-economy-investors/turkey-points-to-longer-term-bond-issues-after-rates-fall-investors-say-idUSL5N26F2NP>

Ostatní zdroje

EUR–Lex, 2020. *Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství* [online]. [cit. 2020-12-05]. Dostupné z https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:8d1c14fc-6be7-4d4e-8416-f28cfc7b3b60.0002.01/DOC_1&format=PDF

EUR–Lex, 2020. *Smlouva o fungování EU* [online]. [cit. 2020-05-29]. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI>

MF ČR, 2017. *Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou*. Praha: Ministerstvo financí České republiky. ISSN 2336-5110.